

A'
MAGYAR, és SZÉKELY
ASZSZONYOK'
TÖRVÉNYE

M E L L Y E T

E' két nevezetű, de egy Vériü Nemes
Nemzetnek Törvényiből, Törvényes Szo-
kásiból, Végezésiből, Birák Itéletiből, és
más Törvény-Tudók Irásiból egybe-szedett

N A G Y - A I T A I

C S E R E I F A R K A S

Az Apostoli Királyi Felségének Udvari Tanács Hive.

KOLO'SVÁRATT.

Az Ki-Adó Költségével 's Hochmeister Márton
betűivel. 1800.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

MÉLTOSÁGOS SZÜLETETT
HALLERKŐI GROF
HALLER KAROLINA
ASZSZONYNAK
NÉHAI MÉLTOSÁGOS GROF 'S HADI VEZÉR
GYULAI FERENTZ UR
ÖZVEGYÉNEK
Ö NAGYSÁGÁNAK

A J Á N L O M.

TARTALOM

Ajánlás.

Elöl-járó beszéd.

ELSŐ RÉSZ.

NEMESSÉGEKRŐL, ÉS EGYÉB SZEMELYBÉLI
DOLGAIKRÓL AZ ASZSZONYOKNAK.

MÁSODIK RÉSZ.

AZ ASZSZONYOKNAK A' JOSZÁGHOZ VALÓ KÖZÖKRŐL,
ÉS ABBAN VALÓ BIRODALMAKNAK MÓDGYÁRÓL.

HARMADIK RÉSZ.

A SZÉKELY FIU-LÉÁNYSÁGRÓL.

NEGYEDIK RÉSZ.

A' LÉÁNY NEGYEDRŐL.

ÖTÖDIK RÉSZ.

MIKÉNT PARANTSOLHATNAK JÓSZÁGOKBÓL A' LÉÁNYOK,
ÉS MINT BIRHATTYÁK AZT MIG HAJADONOK?

HATODIK RÉSZ.

A' LÉÁNYOKNAK FÉRJHEZ-MENETEKRŐL.

HETEDIK RÉSZ.

A' NÁSZ-RUHÁRÓL, VAGY-IS A' PARAERNOMRÓL.

NYOLTZADIK RÉSZ.

A' JEGY-RUHÁRÓL.

KILENTZEDIK RÉSZ.

AZ ASZSZONYOKNAK FÉRJEKHEZ VALÓ KÖTELESSÉGEKRŐL.

TIZEDIK RÉSZ.

A TESTI VÉTKEKBEN TALÁLTATOTT ASZSZONYOK BÜNTETÉSÉRŐL.

TIZENEGYEDIK RÉSZ.

AZ ÖZVEGY ASZSZONYOKRÓL.

TIZENKETTÖDIK RÉSZ.

A' VÁROSI ASZSZONYOKRÓL, ÉS LÉÁNYOKRÓL.

Mutató Tábla.

Jegyzetek.

Nagyságos Aszszonyom!

Azon Fiui tisztelet melyel a' Természet néhai édes Atyám ditsöült hamvaihoz viseltetni kötelez, ösztönöz arra: hogy annak emlékezete akkor-is eleven képben tűnődgyék előttem midőn halandó Teste porrá változott egyfelől: másfelől Hazámhoz vonso Szeretetemnek ereje serkenget arra, hogy oly Polgárának emlékeztét el-senyvedni ne engedgyem, a' kibe mint Diszének gyarapítóját, mint ügyeinek Védelmezőjét érte vólt. Ezen kettős hathatos ösztön vitt tehát arra, hogy ezen Munkáját melyet ditséretessen viselt Hivataljának nemes foglalatossági között írt a' Magyar Világ eleibe terjeszszem. - Midőn pedig ilyetén el-határozott Lépésemet meg-tészem, ez Könyvben foglalt Tárgyhoz képest illőnek tartottam oly Aszszonyi Méltóságot Nemzetem kebléből választani kihez intézett Ajánlásommal mint Diszét, mint Fontosságát neveljem. Mind kettőt N a g y s á g o d b a n találom-fel; kibe az Isteni szelid Kereszténységnek, igaz Érdemnek, kegyes erköltsnek oly számos, oly jeles Példáit tiszteli egész Hazánk, hogy azoknak meg-tekintésinél méltán Hálákot adhatunk a' Magyarok Nagy Istenének ki ezen Jótul el-fajult Világba-is ad Aszszonyaink között oly diszes Példa adot-ki hajdoni Épségit, Tisztaságát Nemzetünknek mind születéséből származo Tekintete, mind Maga-viseletének ereje szerint terjesztheti követésül a' Maradékra azért, hogy a' Magyarok ezen Nemes Alkotmánynak Nagyságát a' Puhaságnak, az el-fajult életnek szennye soha meg-ne alatonithassa.

Éltesse is a' M i n d e n h a t o s á g Nagyságodat tégye Kelemetesekké Hazánk Aszszonyinak Diszére Napjait, adgyon Erőt nemes tulajdonságu Dolgainak folytatására, és az Mennyei Áldás még ez földi pálja futásán áradgyon bőv mértékben Nagyságodra gyakorlott kegyességiért. Mely ohajtásim hogy tiszta szívből gerjedök bizonyysága azon Nagy Tiszteletem melyel Nagyságodhoz viseltetni ez életben meg-nem szünek

NAGYSÁGODNAK!

*Krasznán Szilágyban Bóldog-Aszszony Havának 1-ső Napján
1799-dik Esztendőben.*

*alázatos Szolgája
Nagy-Aitai ifiabb Cserei Farkas.*

Elöl-járó Beszéd.

Vethetné talám szememre valaki, miért kellett e' Munkával vesztegetnem üdömöt, alig lévén egy nehezebb dolog az emberi Társaságnak Kormányozásában, mint Törvényt szabni az Aszszonyoknak, és annak megtartására kötelezni őket, midőn mint egy természetes hajlandóságok, hogy a' Tilalmat ne szenvedhessék, 's tsak azért-is kirugjanak abból, hogy határt akarna öriztetni vélek.

Példám lehetett volna (mondhatná) a' Paraditsomi Történet, mikor ott-is nem szenvedhetvén Eva a' Törvényt, nem tsak maga nem kíváná a'hoz tartani magát, hanem le-szedé lábáról Ádámot-is, és megharaptatá véle a' tiltott Almát nagy romlásunkra. ^{viiia}

Tanulhattam volna a' Brutusok példaján-is kiket a' Romai Aszszonyok, midőn az Oppius Törvénye szerént, se egy-szinü öltözetben járni, se egy lót Arannyal megelegedni, se Roma mellyékin gyalog sétálni nem akarnának, azért, hogy szabadossabb életre való vágyodások ellen a' mértékletességről szolló Törvényt óltalmaznák, körül vették vala, el-sem borsáták, mig reá nem állának ök-is, hogy a' mihez kedvek nem vala, szabadossan fel-rughassák. ^{viiia}

De el-gondolhattam volna azt-is, hogy az Aszszony, némelyek okoskodásából ^{viiib} a' férjfihoz képest, mint egy útból ki-botlott fajzattya a' Természetnek, 's erre nézve-is inkább Nemzetünk sok ditséretes férjfiainak vagy elmés dolgait, vagy vitéz próbáit vettem volna fel-tzélül, vagy leg-alább, ha az Aszszonyokról-is akartam valamit írni, írtam volna arról: miként lehetne el-kerülnünk továbbra-is, hogy Hazánk meg-maradására készült, és Állandóságot érdemlő Törvényinknek tisztessége az Aszszonyok álhatatlanságával valamiképpen egybe ne zavarodgyék pusztulásunkra.

Mind ezeknek se hallása, se olvasása nem ujjság előttem, de meg-vallom, soha olyan erejü okoknak nem álitottam, hogy fel-tett szándékomban akadályomra lehettek volna. Hogy a' Törvénynek első meg-szegője az Aszszony-állat vólt, ^{viiic} nem tagadhatom; de azt-is tudom, hogy a' Paraditsomban el-követett vétekért engedelmesség alá vettetett az Aszszony ^{ixa} melyből azt hozhatom-ki, hogy meg-tudgya tartani a' Törvényt-is a' ki tud engedelmeskedni.

A' Romai Aszszonyokon nem sokat tsudálkozhatom: mert a' szabadságnak édes szokott lenni tsak emlékezete-is, semmit nehezebben nem-is szenvedhet, mint a' tilalmat. Meszsze terjedett Uraság vala a' Romaiaké; talám, látván ezek az Aszszonyok, hogy a' Férjfiak mindennel birhatnak, el-is érkezhettek mindenfelé, 's tsak nekik kellene Rekesz alatt aggódni, és putzkot örzeni Romában, illetlennek tartották, hogy vagy alatonabbak, vagy tsak éppen egy huron pendülök lennének más Nemzetek Aszszonyaival; ha ki-nem menthetnök-is telyességgel a' fogyatkozásból, valami Mentséget tsak ugyan láttatnak érdemelni; el-végeződött vala szerentséssen a' Karthagobeliek ellen való második Hadakozás-is; a' Macedonai Fülep Király-is, a' tájban hajtott vala fejet a' Romaiaknak ^{ixb} illy nagy nyereségü győzedelemből kellett vala hasznót érzeni az Aszszonyoknak-is, kik mind Karthago, mind Fülep Király ellen sok jó Vitézeket szültek, 's neveltek vala Romának. A' szolgálók' száma ritka vala régen a' Magyar Aszszonyoknál, nem azért, hogy tőlök a' ki-ne tölt volna; hanem Mértékletes életek Törvényéhez tartozó szokások hozza vala ugy magával; De minek-utánna Lajos Tsászárt a' Lek vize mellett minden erejével egybe-ronthatók, és Német Országnak sok Kintsét számtalan Rabokkal együtt Hazánkba takaríthatók, az Aszszonyok-is szolgálókra kapának, és azonnal tsinossabban-is kezdék magokat viselni. ^{xa}

Minémü származattya légyen a' természetnek az Aszszony, én azt tovább nem vizsgálhatom; hanem ha futtatom-is egy darabig elmémet rajta, tsak meg-kell ott állanom, a' hól a' Férjfiak származásának akarok végire menni. Nints, mivel ditselkedgyék az emberi Természet

Aszszony nélkül; a hól Anya nints, Apa sints ott, Férjfi Férjfiat nem szül; Aszszonynak kell lenni, a' kiről mondhassuk, hogy Férjfiat hozott e' világra. A' Természet rendit tartó és annak úttját öriző állat hát az Aszszony, és tsak arról tartom, hogy e' jó útból kibotlott fajzat, a' ki úgy születik ugyan Aszszonytól, mint ember, de magát nem viseli osztán úgy, mint ember-séges ember.

Ezek így lévén, nem hitethetem-el magammal, hogy nem szép, és nem Nemes dolgot vettem Pennámra, mikor az Aszszonyok Törvényét kezdettem írással egybe-szedni. Miként kellessék gondolkodnunk az Aszszonyokról, könnyen észre vehettyük, ha meg-gondolyuk, hogy a' Törvénynek meg-szegésével következett nagy kárvallásunk sem állhatott helybe; az emberi Nemzetnek váltsága sem mehetett véghez Aszszonyállat nélkül. Miként magunkot-is, kik ezekről gondolkodunk, Aszszonyok szültek, és mint jó Anyák, vérekkal tápláltak.

Az ilyeneknek, ha a' Törvény nem kedvezett volna is, jót kellene kívánnunk, annál inkább, mikor Hazánk, és Nemzetünk Törvényre meg- emlékezett rollok; illő, hogy a' mi őket illeti, feledékenység-bé ne botsássuk; hanem adgyuk tudtokra, és értessük-meg vélek-is, mi vagyon kirendelve részekre, hogy annál fogva, vagy követhessék, a' miből hasznokat várhatnak, vagy távoztathassák a' mi kárt hozhatna fejekre.

Akárki mit tartson közönségesen az Aszszonyokról, Mü Magyarok ditselkedhetünk azzal, hogy Aszszonyink betsületünkre voltak sok dolgokban. Ha Tisztaságot, ha erőss, ha bátor szívet, ha Hűséget, ha emberséget, ha állhatatosságot kell valahól keresni az Aszszonyokban, fel-lehet találni mind ezeket, 's több fő jóságos erköltsöket a' Magyar Aszszonyoknál. Ki irigyelheti hát nekik azokat a' sok szép engedelmekeket, melyek rendelve vannak számokra Törvényinkben? ki vetheti szememre nekem-is, hogy én azokat ki-szedegtettem, és ilyen jó ditséretben taláztatott Aszszonyink kedvéért egybe-foglaltam?

Bizom azért, hogy nem tsak az Aszszonyok, hanem mások-is jó neven vészik, és fogadgyák tölem e' Munkát. Írásával oda tzéloztam, hogy midőn Hazánk, Nemzetünk dolgairól az hosszas Békesség sok szép Könyveket készített tsak az én üdömben-is, ennyi részében-is dolgainknak alábbvalók ne lennének más Nemzeteknél, kik magok-is Aszszonyi Rendeknek dolgairól, 's Törvényiről-is Könyveket írtak, ki-botsátván azokat szabados olvasásra. Tzéloztam pedig egyszersmint oda-is, hogy leg-alább a' szegény árvák, és Özvegyek láthatnák mindenkor azt-is, minémü engedelmi, és kedvezési vannak hozzájuk a' Törvénynek, 's azok szerént óltalmazhatnák magokat, és gyermekeiket, ha háborgatóik találkoznának. Kivántam pedig egészsz munkámmal Hazám Nyelvén kedveskedni édes Nemzetemnek, mind Magyar-nak, mind Székelynek. Kérvén azon a' Nemzeteket igazgato Mennyei Nagy Urat, hogy a' kiket együtt vezetett vala ki a' Sczitiai Tartományokból, és azután-is, hogy a' mostoha üdőknek kedvetlen változási meg-választának egymástól, tsak ugyan meg-tarta az egymáshoz való szeretetben mind ez ideig; ne engedgye továbbra-is egymásról el-felejtkeznünk, hanem védelmezvén, forraszsza szakadásunkot, és visellye gondgyát Aszszonyinknak-is, hogy minden üdőben jó Magyarokat, és Székelyeket szülhessenek Hazánknak, Törvényünknek, és a' Kereszténységnek óltalmazására.

ELSŐ RÉSZ.

NEMESSÉGEKRŐL, ÉS EGYÉB SZEMELYBÉLI DOLGAIKRÓL AZ ASZSZONYOKNAK.

ELSŐ KÉRDÉS.

*Vagyon-e a' Magyarok között Nemességek az Aszszonyoknak? és olly Dijjok, mint
a' Férfiaknak?*

Nem vólna ugyan talám helye, hogy törvényes kérdésekre leg-elsöbben-is historiás felelettel álljak-elé, mindazáltal, mivel a' Törvényben-is sok végezésekre nem annyira a' Következendőknek magános által-látása, mint a' meg-lelt dolgoknak elgondolása adott gyakorta okot; ne ítéllyen meg senki, ha előbb egy néhány példát említtek, 's ugy tészek feleletet a kérdésre.

Vóltak tudniillik eleitől fogva minden Nemzetekben tiszteletes hirrel, Hazájokhoz való szeretettel, és több szép erköltsökkal fel-ékesitetett Aszszonyok. Illyen vala Judith Betuliában, ki hogy Nemzetének szabadulást szerezhetne, kiméne az Ellenség Táborára nagy bátor szivvel, és Holofernesnek fejét vévé. Illyen vala Eszter Asverusnál, ki-nem túrhethván Népe halálát, és ölését, nem tsak ehez való Kegyelemre, de egyszersmind arra-is bírá a' Királyt, hogy valakik Ellenségi valának az ő Nemzetének, büntetésre adatnának. Hogy más Országoknak ditséretes Aszszonyiról ne szólljak.

Voltak a' Magyar Nemzetben-is mindenkor nagyszivü, igaz Nemes vérü, fő-erköltsü, Nemzeteket, Hazájokat tökéletesen szerető Aszszonyok; nem-is tudnám, én ezeknek számát elő-beszélleni, nints Vármegye, nints Szék, nints Város, nints Familia, a' ki illyenekkel ne ditselkedhetnék. Említtek mint felyebb mondám egy néhányat.

Illyen vala Salamon Király idejében az a' szeremségi Léány, ki, midön a' Magyarok ezer hetven harmadik esztendőben Nándor Fejérváratt a' Görögökre, Bolgárookra és Bosnyákokra réájok szállottak vólna, akarván Hazájához, és Nemzete betsületéhez való buzgoságát megbizonyítani, a' Várost az Ellenség Nyakára gyujtá, 's ugy szolgáltata alkalmatosságot Nemzetének a' gyözelemre, és a' Várnak meg-vételére.

Illyen vala Sigmond Király Napjaiban Gara Miklosné, amaz, Ersébeth, és Mária Királynék óltalmazásában, igaz Hüségét ditséretes halállal bé-fejező Nádor Ispánnak özvegye, ki, midön látná, hogy Királya fogságba esett, addig fárada, munkálodék, mig ki-szabadítá, és azáltal Hazája romlására indúlt némely elméknek nyughatatlanságát, közönséges Békességre, és meg-maradásra fordítá.

Illyen vala Hunyadi Jánosné Szilágyi Ersébeth, ki midön látná, hogy a' Gyermekek László Királynak Prágában történt halála alkalmatosságával, a' Magyar Urak közül némelyek inkább vigyáznának magok különös hasznokra, mintsem szülő Anyok édes Hazájok régi szép szabadságának meg-marasztására, nem sajnálá Értekit, hanem égyet értvén Testvérevel a' jó Szilágyi Mihályal, elsőben-is a' Székelységet, és a' több Erdélyi Nemességet, also Magyar-Országgal egyetemben, a' közönséges Jónak óltalmazására égy értelemre szivesité, annál fogva pénzel-is sok szép fegyveres Népet állittá-ki, kiknek jelenlétek osztán a' Rákos Mezején a' mostohálkodó elméket-is jobb gondolatokra bírá, 's ugy kapók Nemzetünköl nagy szerentsénkre Királyunknak amaz halhatatlan emlékezetre méltó Hunyadi Mátyást.

Illyen vala az ifiu Rákotzi György Felesége Bátori Sofia, ki, midön a' fija ezer hat száz hetvenedik esztendőben Királya ellenvaló útban tántorodván, Munkáts várából töle égy néhány Ágyut kért vólna, az Hazában fel-lobbant tűznek nevelésére; azt felelé, hogy az ő

Ágyui Hazája, Nemzete óltalmazására valók vólnának, 's tudná-meg a' jó fija, hogy azokat nem csak ki-nem adná, arra a' kérésre Munkátsból, hanem bizonyosan ő réája lövögetteti, ha szándékját, és eleibe-vett úttját fel-nem váltaná Királyhoz való engedelmisséggel. Nem szüinvén-meg emez; végtére maga el-fogá, 's úgy tsinálá vissza Királya Hüségére.

Illyen vala Erdélyben Kornis Kata, Haller Jánosné első Apaffi Mihály Fejedelem napjaiban; ez-is midön látná, hogy Hazája romlására némely erőszakoskodó gonosz tanácsok tüzet koholnának, 's elijedkeztén az Urak-is a' sok kedvetlen történetektől napról napra halogatnák az annak el-óltására kívántató orvosságot, réájok méne, gondolatlanságokat szemekre hányá, meg-sem szünek, míg sziveket, elméjeket Hazájok meg-maradására való hasznos tanácskozásokra fel-nem ébreszté.

Illyen vala a' Székely Földön Szárhegyi Lázár Borbára, Apor Andrásné, kinek ötödik ág maradékja vagyok; illyen Baróthi Kata a' Nagy-Atyám testvér Bátyának Cserei Györgynek, az Erdélyi Udvari karabélyos Hadak fő Kapitányának Házas társa; kik midön némely nyughatatlan, és az Haza közönséges tsendességét bontogató emberek a' Népre ütven a' Templomokon-is erőszakot akartak vólna tenni; mind ezeknek óltalmazására, mind pedig a' prédára szánt Népek segítésére fegyvert fogának, és arra másokat-is fel-bíztatván elejekbe állának azon zenebonás Támadóknak, 's nem csak meg-gátlák ártalmas ügyekezeteiket, hanem nagy emberkedve vissza-is verék azokat.

Illyen vala ama Gyergyó-Széki Ditroi Székely Aszszony-is, ki midön ezer hatszáz ötven nyoltzadik esztendőben Kis-Aszszony napja előtt való Tsötörtökön, ugymint Szent Mihály Havának hatodik napján Moldovából az Oláhok, és Kozákok nagy számmal ezen Tartománynak tüzzel, és vassal való pusztítására bé-ütöttek vólna, jóllehet nehézkes vala, el-méne mindazáltal a' férjfiakkal együtt ellenek Hazája óltalmazására az ütközetre, végig állá a' verekedést, és az ellenség közzül hetet vere-által önnön maga-is egy nyársal. Nem-is mutatá azon a' napon Aszszony-állatnak magát egyébbel, hanem csak szüléssel; mert minekutánna a' Székelyek egymásra vágván az Ellenséget, ö-is az Hartzról nagy-vigan Házához vissza-érkezett vólna, ditséretes maga viselése után gyermeket szüle, és ezen emlékezetes példájával, nem csak arról tön bizonyoságot, hogy a' Magyar, és Székely Aszszonyok nehézkes korokban-is tudnak magoknak bátor szívet szerzeni 's nem-is egy olly könnyen húllattyák-el gyermekeket ijedekben; hanem ujj tiszteletet-is készítte, hagra az egészsz Magyar Aszszonyi Rendnek.

És ha ditséretet érdemel az, a' ki valami Jónak származásában eszköz, a' mint hogy érdemel-is, illyeneknek tarthatjuk mindazokat, kik édes Hazánknak eleitől fogva annyi erős Vitézeket, olly hires bajnokokat, és nagyszivű óltalmazókat szültek, neveltek. Ugyan-is sokat segít a' Vitézi ditséretnek el-nyerésére a' jó vérből való születés; a' természetből Vitézségre készítettett Apától, mint a' Magyar bátor szívvél bíró Anyától, mint a' Magyar Aszszony; mit-is várhatnánk egyebet jó Vitézek származásánál? hogyan ne volnának érdemesek a' Nemességre a' Magyaroknál az Aszszonyok, kiktől mások nem származhatnak, hanem csak Vitézek? hogyan ne lehetnének Nemessek, kik illy ditséretesen tudják magokat viselni olly dolgokban-is, mellyekkel az férfiak szokták szerezni a' Nemességet.

A' mi azért az Aszszonyoknak személyeket illeti, igen-is részek vagyon a' Nemesi Tisztes-ségben, szabadságban, és valamint a' fiak, úgy ök-is a' Nemes Atyáktól égyenlő Nemességben születnek, meg-égyezik Díjjok-is, Rendeken való férjfiak Díjjával, 's mivel tehát a' Díjj annyit téssen, mint az ember fejének betsüje, váltsága, melyet bizonyos történetekben szoktak fizetni a' sértő felek a' megsértődött Feleknek, jó lesz itt égy járást meg-tudnunk azt-is: mennyire mégyen egy Nemes Aszszonynak, vagy Léánynak az ő Díjja? meg-felelek a' Törvényből 's azt mondom: Magyar-Országban kétszáz forintal; az Erdélyi Vármegyékben hatvanhat forintal; a' Székelyek között pedig huszonöt forintal fizetik a' Nemes Aszszony-

nyoknak, 's Léányoknak Dijjokat. Ők magok-is, mikor fejeiket váltaniok kell e' szerént vetnek számot erszényeikkel a' fizetésre.

MÁSODIK KÉRDÉS.

Nemes Anyának Nemtelen Atyától született gyermeke Nemes léssen-é hát? vagy pedig tsak meg-marad Atyának Rendin, 's Állapottyában?

A' Nemesi Disz, Törvény, Szabadság, Nemzetség, és annak Ágozati után jár, mivel azért a' Nemzetségnek a' Férfi szokot feje-is, gyarapitoja-is lenni, tsak ugyan benne-is gyökerezhetik-meg a' Nemesség fiuról fiura, és Léánya után másra nem terjedhet. ^{8a} Ez így lévén, minthogy az Anya tsak méhébe fogadja gyermekét, gyökeres Nemzése pedig annak az Apától függ, ámbár Nemes légyen-is az Anya, de ha az Apa Nemtelen talál lenni, afféle gyermeket nem mondhatunk igaz Nemesnek. Mert mikor születik, nem az Anyai, hanem az Atyai Nemzetségnek állapottyába lépik. És így Nemes Anyának, nemtelen Atyától született gyermeke meg-marad Atyának Rendén, állapottyában, ha tsak azután valami úton Nemességet nem szerez magának.

HARMADIK KÉRDÉS.

Miként nemesedhetnek-meg hát az ilyen Nemtelen Atyáktól született gyermekei a' Nemes Anyáknak?

Mikor a' Király valamely Aszszonyállatot, az igaz Véreknek, ha kik találkoznának, károk, sérelmek nélkül, annak Atya örökségében fiu ággá téssen; ilyenképpen, ha Nemtelen Atyától születik-is, annak gyermeke Nemes léssen: mert a' fiu Ággá való tételnek annyi ereje szokott lenni, mint a' Jozságból álló Királyi Adománynak. ^{9a} Az illetén Adomány pedig magával hozza a' Nemességet, és meg-örökösíti annál, a' kinek égszzer törvényesen birodalmába kelhet. ^{10a}

Lévén ezenkívül más módjai-is a' Nemesítésnek, ezek-által hasonloképpen Nemesi Napfényre verdődhetnek születések homályából a' Nemtelen Atyák gyermekei; mikor tudni illik a' Király az olyanoknak Nemes Levelet ad. ^{10b} vagy valamely jozságos Nemes emberek fiaikká fogadják, és Jozságaikban örökösökké vallyák, 's tészik őket. ^{10c}

NEGYEDIK KÉRDÉS.

Lön előbb olly Felelet, hogy Nemes Atyáktól Nemességben születnek a' Léányok. Hát már a' Nemtelen Atyák' Léányaiknak adhat-é Nemességet a' Király?

Igen-is adhat, 's meg-nemesitheti a' Nemtelen Atyáktól született Léányokat-is azon okokra nézve, melyek fel-szokták indítani arra, hogy valamely férjfiat meg-nemesítsen. Így, ha mely Aszszonynak valami jeles testi, és elmebeli jóságos tselekedeti vannak, a' mint hogy az Aszszonyok között-is, miként felyebb mondám, találkoznak nagy jutalmakra méltó dolgok, jutalmat akarván az olyan ditséretben tanáztatott Aszszonynak rendelni a' Király, Nemességgel ötet fel-ékesitheti, valamiképpen jósággal-is meg-ajándékozhattya, fel-találtatván abban a' Nemesítésnek bővebb módgya. ^{11a} Fiu Ággá-is teheti, ez-is a' Nemesítésnek egyik, és nem utolsó úttya lévén. ^{11b}

Eszre kell pedig itt venni azt, hogy a' mely Aszszonyállat ily úton verdődik Nemességre személyében, azzal tsak ő maga élhet, gyermekeire által nem botsáthattya, minthogy születéssel-járó állapotot nem Anyáinktól, hanem Atyáinktól szoktunk venni magunknak. ^{11c}

ÖTÖDIK KÉRDÉS.

Lévén emlékezet Törvényünkben a' Fiu fogadásról, tsak a' Férjfiakról kell-é azt érteni? vagy az Aszszony-is fogadhat Fiat magának a' szerént mint a' Férjfi?

Az Aszszonyoknak közönséges Törvény szerént nintsen szabadságok a' fiu fogadásra; minthogy a' fiu-fogadás Atyai hatalmat szokott magával hozni; az Aszszonyok pedig az ő gyermekeken atyai Hatalommal nem bírálkodhatnak; ezt pedig értem olly Aszszonyokról, kiknek gyermekeik nem voltak, mert a' melly Aszszonynak gyermekei voltak, 's meg-hóltak, Király engedelmevel fogadhat fiat Jóságába vigasztalásul azok helyett, kiktől ötet az halál meg-fosztotta.

HATODIK KÉRDÉS.

Ha a' Nemes Léány törvényes Házasságon kívül gyermeket szül, lészen-é ennek valami része az ő Anya Nemességében?

Kiváltképpenvaló szép dolog lévén a' Magyaroknál, mint régi szabad Nemzetnél, a' Nemesi szabadság, és a' Törvény rendeltetvén annak óltalmazására örálloul, illendő, sőt ugyan szükséges, hogy azt ne valami vétkes, meg-vetett, és tiltott eszközök által, hanem vagy a' joságos tselekedeteknek, vagy a' törvényes születésnek segítségével tegye valaki magáévá. Melly szerént a' fattyu gyermekek, ámbátor Nemes Anyáktól születessenek-is, Nemessek nem lehetnek: mert a' Nemességben mint felyebb-is mondám, Attyának állapottyát szokta követni a' magzat, és azt-is ugy, ha igaz Házasságból származik; törvényes Házasságon kívül pedig, mivel Apát a' Törvény nem ismér, rendit-is annak, és állapottyát a' fattyu gyermekre nem botsáttya, de ugyan tsak szolgálat alá sem veti azt, hanem szabadságot enged néki, 's a' mennyiben különbözik az a' Nemességtől, annyiban a' fattyu gyermek-is az ő Anyának szabados Állapottyában marad; de azzal valami különös tisztelet az ő ollyatén szabadságához nem ragadhat.

HETEDIK KÉRDÉS.

Visethetnek-é Tisztséget az Aszszonyok?

Nem akarok én itt Kérdést támasztani arról, törvényes igazság-é, vagy erőszakos ragado-mánnya a' Népeken való Uralkodásnak, mikor az Aszszony Fejedelmi, Királyi Méltóságra, Hatalomra verdődik, mert fel-találom a' Teremtés kezdetében-is, hogy nem tsak Ádám egyedül, hanem véle égyütt Éva-is Hatalmat kapott vala a' földön való Uralkodásra.

Való ugyan, hogy osztán a' Vétek által férjfi hatalma alá esék az Aszszony, de e' sem azt teszi, hogy ő Királyi, vagy Fejedelmi póltzra ne ülhetne, hanem jelenti inkább a' Házasságban való elsőséget, melynek a' Királyok, és Fejedelmek között-is helye vagyon, Fejének ismérvén az Házasságbéli Társaságban a' Fejedelmet a' Fejedelem-Aszszony, a' Királyt a' Királyné.

Országolták-is sok Nemzeteknél az Aszszonyok, mint régen az Assiriusoknál Semiramis. A' mű Eleinknél-is Szithiában Tomiris, ki a' Persáknak roppant Táborokat Királyokkal Cirussal égyütt levágatá, 's hogy az Aszszonyoknak nálunk való Birálkodásokról közelebből-is emlékezzünk, az első Lajos Király Léányát Máriát Királyi Hivatalra választák Eleink, 's meg-is koronázzák. Az Albert Király özvegye-is Ersébeth Aszszony Királyi Hatalommal kezdette vala Magyar-Országot kormányozni. A' János Király özvegye Isabella hasonloképpen égy néhány esztendeig Országla Erdélyben, 's Magyar-Orzágnak némely Részeiben. Bethlen Gábornét-is a' Brándenburgiai Hertzeg Aszszonyt Férje halála után ugyan ott Erdélyben

meg-marasztották vala a' Fejedelemségben, ^{14a} Annakutánna mind Magyar-Országban, ^{15a} mind Erdélyben ^{15b} Törvényt-is szerzenek arról, hogy kifogván Leopold Császárnak, és Magyar-Országi Királynak fiu ága, Léány maradékira-is által-szállhasson az Országlás.

De mint fellyebb-is mondám, nem akarom én itt kérdésbe hozni: illet-é Országlás Aszszonyt, vagy nem? mert Istentől léven a' Királyság, a' kire ruházni akarja, alkalmatossá-is tudgya tenni elviselésére; nem-is hasonlithatjuk több közönséges Aszszonyok állapottyához az Országlásra emeltetett Aszszonyságok állapottyát: mert felvévén Isten őket maga Népeinek igazgatására, úgy látzik, ki-vette más Aszszonyok számából, és azonnal férjfi szívet, erőt támasztott benne különös kegyelmével. Több egyéb Aszszonyokra tzelözván azért az én kérdésem, rollok akarom tudni, ha viselhetnek-é tisztséget vagy nem? 's azt mondom:

A' Tisztnek kiváltképpen való Hivatalya abban áll, hogy az Orzágnak, és Fejedelemnek reábizott dolgaiban szorgalmatossan el-járván a' közönséges Jónak elő-mozdításában emberül forgodgyék, fáradgyon, és a' mellet éjjeli nappali minden nyughatatlanságot el-viselni kész legyen. Ezekre gyengébbeknek találván a' Férjfiaknál az Aszszonyokat a' Törvény-szerzők Tisztségek viselésére nem eresztették őket. Ugy vált osztán közönséges Törvénnyé, hogy az Aszszonyok ne viselhessenek Tisztséget ^{16a} ámbár minden jó hirrel névvel, és akár mely fő Tiszteletre méltó erköltsőkkel fel-ékesítettek legyenek-is.

De nem-is terjedett még annyira a' Magyar Aszszonyok vágyodása, hogy a' mely dolgok őket nem illetik, azokban ujjat kívánnának huzni a' Férjfiakkal; kiválasztván, és meg-tartván ugyis azt a' ditséretet magoknak, hogy minden Nemzetek Aszszonyi felett leg-engedelmesebbek férjeikhez, leg-inkább-is szokták azoknak betsületeket meg-adni.

NYOLTZADIK KÉRDÉS.

Hát az Árváknak gondviselőik lehetnek-é?

Az Aszszony, ki-múlván e' világból az ő Férje, attól-való gyermekének gondviselését másnak engedni nem tartozik, hanem azt magának férjhez menetelég szabadosan meg-tarthattya ^{17a} de ha férjhez talál menni, úgy ő rólla a' Gondviselés arra száll, ki meg-hólt Urának Nemzetségből a' gyermeknek leg-közelebb való férjfi Atyafia lészen, kire tudniillik szállana a' meg-hólt embernek Jószága, ha a' gyermeknek-is halála történnék. ^{17b}

Ha pedig magának-is az Aszszonynak olyan különös Jószága lészen, mely az ő meg-hólt Férjét nem illette, így ha máshoz mégyen-is, gyermekét keze, 's gondviselése alól ki-adni nem tartozik; mindazáltal annak Apjáról maradt Jóságát nem ő, hanem az a' hoz közelebb való vér fogja-fel, 's gondját a' viselendi. ^{17c}

Közelebb való Férjfi Atyafi nem lévén, nem tsak gyermekeiknek, hanem Atyokfiaiknak-is lehetnek gondviselőik az Aszszonyok ^{17d} de a' hajdan Léányok az ő Atyokfiainak gondviselőik éppen nem lehetnek. ^{18a}

KILENTZEDIK KÉRDÉS.

Törvénytévő Bírák lehetnek-é az Aszszonyok?

Egy kiváltképpenvaló terhes, és igen nagy vigyázást kíváno dolog lévén a' Biroi Hivatal, Férjfiakra vagy az bízattatva, azon okból-is, hogy az Aszszonyi elmének gyengesége a' Törvénynek keménységét egyenes Gyeplővel nehezen hordozhatná, 's erőtelensége miatt az ítélet, és Törvények értelmére alig érzekhetnék.

De tekéntették az említett Törvény-szerzők azt-is, hogy a' Férjfiak hatalma alá-vették az Aszszonyok 's mivel e'-szerént az engedelmisségnek Törvénye alatt kellett maradniok, élniek, illendőnek tartották róllok, hogy miattok jövőn leg-elsőben-is ítélet az emberi Nemzetre bízák azokra az ítéletet, kiknek ők ítélet, által jutottak bírtokokba.

Bírákat rendelvén Isten ő Sz. Felsége a' Népeknek, akkor sem ülteté az Aszszonyokat Itélő-székebe, hanem azt parantsolá Moysesnek, hogy szerezzen az egészsz Község közül hatalmas Férjfiakat, és Istenfélőket, kikben igazság légyen, 's kik gyűlöljék a' fösვნységet, 's azok ítélyék a' Népet minden üdőben, 's ugy-is tselekedék Moyses, és meg-beszéllvén az Izrael fiainak az Ur parantsolattyát, vőn az ők Nemzettségekből bölts, és Nemes Férjfiakat, és Tisztviselőket rende azokból, 's meg parantsolá nekik, hogy halgassák-meg a' népet, és a' mi igaz, azt ítélyék, akár Polgár légyen az, akár szarándok.

A' mi a' Magyar Aszszonyokat illeti; értem Bíroi Hivataltól való el-rekesztéseket a' külső, és közönséges Törvényes székekre nézve. Mert a' Jóságos Nemes Aszszonyok a' Magyaroknál olly dolgokban, melyek Ur székin szoktak folyni, ítéletni, szabdosan bírálkodhatnak magok Jóságaikban.

Nem lehetvén hát közönségesen Törvénytévő Birák az Aszszonyok, szüllyenek, nevelyenek jó fiakat, kik törvényes Tudományok által-is az Hazának jövődöben hasznosan, hiven szolgállyanak, 's meg-probáltatván magok viselések, Nemzetünkben lehessen minden üdőben bölts, okos, Istenfélő Birákat tenni közülök, kik előtt semmi külömbség ne légyen a' személyekben, hanem ugy meghalgassák a' kitsint, valamint a' Nagyot. ^{20a} Így lehet várniok, a' mit az Apostol mond: hogy üdvezül a' fiak szülése által az Aszszonyállat. ^{20b}

TIZEDIK KÉRDÉS.

Hát Testamentom-Birák lehetnek-é?

Testamentomot, vagy-is utolsó Rendelést akarván tenni valaki, a'hoz értő alkalmas férjfiak előtt tégye azt; mert Bizonyosságok (kiket Testamentom Biráknak szoktunk nevezni) az Aszszonyok abban nem lehetnek. ^{20c}

Mindazáltal ha Rendelés Isten tiszteletére nézendő dolgokról lészen, ugy az Aszszonyok bizonyosságának-is helyt lehet adni. ^{20d}

TIZENEGYEDIK KÉRDÉS.

Hát a' Törvényben magokért, vagy másokért prokátorkodhatnak-é?

A' Pernek folytatása, és az abban való prokátorkodás tanúlt férjfiaknak-is gondot ád, nagyobb-is annak terhe, mintsem hogy az Aszszonyi erőtelenség illendőképpen el-viselhetné. Azért mind a'régi Törvényes végezéseket, ^{21a} mind pedig Nemzetünknek meg-rögzött szokását tekintvén, Prokátori Hivatal magokra az Aszszonyok ugy nem válalhatnak, hogy a'mellett a' férjfiakkal elegyesleg szolhassanak, 's folytathassák mások ügyét a' Birák előtt, ha szintén értelmekre, 's tudományokra nézve arra ők elégségeseknek tanáltatnának-is.

Mivel pedig senki magának, 's a' magáénak óltalmazásától el-nem szoríttathatik, ha valamely Aszszonynak mással Pere vagyon, folytathattya azt, és a' mint tudja elő-mozdithattya a' Törvény szinin.

De Szüléik mellett-is, ha nints más a' ki azok ügyét fel-fogja, és öregségek, vagy egyéb akadályok miatt elő nem állhatnak, prokátorságot viselhetnek az Aszszonyok: mert azt nekik a' Természet Törvénye-is meg-engedte. ^{22a}

Hasonlóképpen gondviselések alatt lévő gyermekek, vagy Atyokfiak mellett-is prokátorkodhatnak.

Férjeik dolgában-is, a' szükség úgy hozván magával, belé-szollhatnak, és segíthetik azokat prokátorkodó közben-vetésekkel, nem lehetvén attól őket el-fogni az Házasságbéli szövetségre nézve.

Az Erdélyi Törvény szerint, ha valaki Déáki Tudománynak, 's nyelveknek tanulásaért külső Országokra menvén, ott a' Fejedelem, és Haza ellen való ártalmas dolgokba talál elegyedni, 's azért otthonn kereset alá-vonattatik, ha Prokátort nem vallhatott, ki által menthetné magát, elő-állhat érette az ő Anyja-is, és tehetsége szerint belé-erezkedvén Törvényben általmazhattya, 's bajában fáradozhat. ^{23a}

TIZENKETTÖDIK KÉRDÉS.

Hát kezességet vállalhatnak-é magokra?

Az Aszszony az ő Férje hire, 's engedelme nélkül kezességet magára rendszerént nem vállalhat, ha vállalna-is, eleibe-állhat, és erőtelenné teheti azt az ő Férje, kivált ha vagy ennek erszénnyét, vagy maga személyét találná közbe-vetni elégtételül akkorra, mikor fogadását nem telyesíthetné.

De ha különös Jószága vagyon, és abban ő szabadosan parantsolhat, úgy látzik: Urának rajtavaló Hatalma ellen nem tselekszik a'szerént felelvén másért, hogy ha belé-maradna a' kezességbe, az ő Jószágából lenne-meg annak fejébe az Elégtétel. Noha így-is vigyázva kell kezességeket bé-venni: mert olyan okból, hogy hajlandók, és gondolatlanságból könnyen árthatnak magoknak, kedvezni szokott nekik a' Törvény, és olly szorossan mint a' férjfiak, másokért közbe-vetett fogadások meg-tartására nem kényszeríthetnek, ^{24a} mondtam másokért: mert ha Férjének, vagy gyermekeinek, vagy szüléjinek bajoskodásiban talál magára kezességet venni az Aszszony, azt ő fel-nem mondhatja, hanem tartozik telyesíteni úgy a' mint magára vette.

TIZENHARMADIK KÉRDÉS.

Hagyhatnak-é az Aszszonyok Testámentomban Tutort, vagy-is gondviselőt gyermeiknek?

Mikor másodszori férjhez menetele után első Urától maradt gyermekeinek gond-viselését magának meg-nem tarthattya ^{24b} az Aszszony, égy átyáiban arról sem tehet Rendelést; hogy hólta után ez, vagy amaz légyen azoknak Árvaságokban gond-viselőjek, ha szintén méltó okai vólnának-is, mellyekre nézve meg-hólt Urának Atyafiaira a' Tutorság nem szállhatna, mert Tutort hagyni, Testamentom által az Árvának, Atyai hatalomhoz tartozó dolog. Nyilván vagyon pedig, hogy az Aszonyállatnak ollyatén hatalmat a' Törvény se másutt, ^{25a} se nállunk ^{25b} nem adott; következik hát, hogy a' mije nintsen, a' mellett nem-is bánhatik úgy gyermekével, mint a' férjfi.

Mindazáltal, hogy az Árvaságnak terhe, és nyomorusága a' miatt-is ne többüljön az elmaradandó gyermekeken, meg-tselekedheti az Anya, hogy mig él, találya-meg könyörgő Levele által a' Királyt, vagy annak az Országban személyét viselő Főtisztet, ugymint Magyar-Országban a' Nádor Ispányt ^{25c} Erdélyben a' Guberniumot, 's bízza oda gyermeke Ügyét megmutogatván, hogy néki halála törtévnén se a' maga, se meg-hólt Ura Attyafiai között nintsen senki arravaló, hogy a' Tutorságot hasznosan, és fogatkozás nélkül el-viselhetné, ha tsak ő

Felsége maga, vagy képe, más alkalmas jölelkű, embert nem rendel; Fejedelem Tiszti lévén illy történetben az Árvának Ügyét a' Kártól menté tenni. ^{25d}

TIZENNEGYEDIK KÉRDÉS.

Mutatott-é a' Törvény valami különös engedelmet az Aszszonyokhoz nehézkes állapotokra nézve?

Vólt régenten a' Pogányoknál-is különös tekintet a' nehézkes Aszszonyokra. Nevezetesen a' Karthágobélieknél ha valamely gonosztévő menedék helyet akarván magának keresni, nehézkes Aszszonyhoz futhatott, nem vólt szabad attól ötet el-húzni büntetésre. Ma-is sok Nemzeteknél a' nehézkes Aszszonyok közbenjárásának foganattya vagyon még az halálra íteltetett emberek életének megnyerésére-is.

Törvény szerint-is pedig, mikor a' nehézkes Aszszonyt valami nagy vétekért perli a' Tiszt, és azt ítélik, hogy kinoztassék-meg a' dolognak ki-vallására; mig nem szül, és gyermekágyából fel-nem gyógyul, addig ötet kínzásra nem hurtzolhatták. ^{26a}

De mikor halálra sententíázzák-is meg-nem ölik, miglen szülésének terhén által nem megyen, és méhében lévő magzattyát elő-nem hozza. ^{27a}

Feleltetések alkalmasosságával-is, Hit mondásra a' nehézkes Aszszonyokat erőltetni nem szokták. Mindazáltal, ha a' szükség úgy hozza, és a' dologban késedelem nem lehet, meg-hütölni, és a' mit a' kérdésben tudnak, arról vallást tenni tartoznak.

Törvénybe úgy hivattatván, hogy személyek szerint állyanak-elő, mentek lesznek nehézkes állapotokra nézve, ha meg-nem jelennek-is, ugyan csak Prokátorok által felelniek kell a' keresetre.

De tovább az Anyaszentegyháztól ki-adatott köteles Böjtöknek-is szoross rendét meg-tartani nem tartoznak; úgy hogy az égy hus-ételen kívül, egyéb böjti eledelekkel, módgyok lévén benne, napjában kétszer, háromszor, 's többször-is a' mint egészségek, és kívánságok fogad-gya, jól lakhatnak; ezt pedig a' szoptatos Aszszonyokra-is e' szerint érthetni, ^{27b} sőt ha Terhek miatt való gyengeségek sükeresebb táplálást kívánna, hussal való élésre-is fel-szokták szabadi-ttani.

TIZENÖTÖDIK KÉRDÉS.

Egyenlő vétekért, egyenlőképpen büntetődnek-é az Aszszonyok a' Férfiakkal?

Az Aszszonyok hajlandóbbak-is, gyengébbek-is a' Férfiaknál; azért a' büntetésben-is engedelmesebben szoktak vélek bánni. Vannak tudniillik olly dolgok, mélyekért fejeket vesztek, a' kik tselekszik, így ha valaki igaz ok nélkül nemes embert ver, vagy sebhét, vagy megtartóztat, vagy annak nemes Házára erőszakosan réa-mégyen, feje-vesztésén marasztják érette, ^{28a} de ha Aszszony követ-el illyeket, halállal ő nem büntetődik, hanem meg-válthattya életét Díjja le-tételével, ^{28b} tsak hogy osztán ő sem kereshet férjfiat rajta el-követett hasonló dologért nagyobb büntetésre. ^{28c}

A' Lopóknak akasztó-fa büntetések ^{29a} a' koborló tolvajokat pedig karóba szoktak vonni; az Aszszonyokat illy vétekért szemérmek el-fedezésére nézve se nézők felibe nem függesztik, se fel-nem karózzák, hanem fejeket vészik, 's úgy fizettetnek-meg vélek gonoszságokért.

Mikor valamely Aszszonyt, vagy Léányt meg-kellene gonosz tselekedete ki vallására kinozni, ment lészen attól, ha tizenhat esztendősnél kisebb üdösnek találtatik, holott a' Férfi azt el-nem kerülheti tizen négy esztendő korában-is.

Ha egy Férjfiat, és egy Aszszonyt egyszersmind vezetnek-ki halálra egyenlő gonoszságért, nem kényszerithetik az Aszszonyt, hogy ő hátra maradgyon, 's meg-nézzé emennek halálát, hanem előbb ötet szokták el-végezni, hogy az által-is kedvezést érezzen, 's ujjabb szenvedéssel ne terheltessék gyengesége.

A' mely vétekért holta után testét kerékre szokták tenni a' Gonosztevőnek, ha ez Aszszony állat lészen, fejét ugyan fel-emelik arra, de testének temetést engednek. Elevenen pedig őket, vagy tsak holt testeket-is kerékbe rontani nem szokták.

MÁSODIK RÉSZ.

AZ ASZSZONYOKNAK A' JOSZÁGHOZ VALÓ KÖZÖKRÖL, ÉS ABBAN VALÓ BIRODALMAKNAK MÓDGYÁRÓL.

ELSŐ KÉRDÉS.

*Lehet-e Törvény szerént az Aszszonyoknak a' Magyar Nemzetben Részek Attyok
Joszágában?*

A' Magyar Nemzetnek eleitől fogva sok Ellenségi vóltak, meg-telepedésében-is oly földet választott, mely mindenfelől környül vólt véve az ő réa-tőró 's irigykedő Nemzetségekkel, kik ellen Hazáját, és Joszágát nagy szolgálattal, fáradsággal, és véres verejtékkel óltalmazta. Az Országának ilyenképpen, való védelmezésére, 's meg-tartására elégtelenek lévén az Aszszonyok, 's erre tekéntvén még a' pénzen vett Joszágból, és örökségből-is nem érdemelnének kívánhatnának örökös részt magoknak. ^{31a}

Bizonyittyák ezt régi törvényes Rendeléseis Nemzetünknek, melyek között íratik: hogy kiki a' mi magáé, és a' mit a' Király adott, bírja mig él, hólta után Fijának légyen azokban hasonló birodalma. ^{31b}

A' Királytól adott Joszág az Atyáról maradgyon a' Fiura, e' nem lévén szállyon annak testvére, és ennek-is fiai abból hólta után ki-ne rekesztessenek, ha pedig testvére az olyan embernek nem lészen, szállyon öröksége a' Királyra ^{31c} meg-halván fiu nélkül a' Nemes ember négyed Része Joszágának légyen az ő Léányáé, a' többiről tégyen Rendelést a' mint akar; és ha Rendelés-tétel előtt meg-halna, maradgyon Joszága az ő közelebb való Rokonira, és ha tellyességgel nem lészen semmi Nemzetsége, szállyon a' Királyra; meg-halván fiu nélkül a' Nemes ember, Joszágáról Rendelést ne tégyen, hanem szállyon közelebbvaló Atyafiára, és Nemzetségére. ^{32a}

Ki-láztik ezekből, hogy kivált elein a' Joszágban való Részesülésnek úttya bé vólt vágva a' Léányok előtt a' Magyaroknál, mindazáltal hogy Atyoknak Jóvaiból mindenestől fogva ki ne rekesztetnének, az atyafiui szeretet, melyel Isten Törvénye szerént-is a' fiak, Léány Attyokfioknak tartoznak, olly engedelemre bírta őket, hogy velek égyütt a' Léányok-is némü némü Joszágekban egyenlő Részt vehessenek. ^{32c}

MÁSODIK KÉRDÉS.

Minémü Joszágek illetnek hát Léányt-is?

Része vagyon a' Léáynak abban a' Joszágban, melyet az ő Attya, vagy Anyja pénzen vett. ^{32d} Ha tudniillik arról más Rendelést nem tesznek, mely szabadságokban áll mint kereső feleknek. II. Részt vészen az Aszszony az olyan Joszágból-is, melyben az Annját a' Király mind két Ágon lévő maradékira nézve örökössé tette. ^{33a} III. Részesül abban-is, melyet a' Király az ő Atyának fiu, és Léány Ágra égyaránt ajándékozott. ^{33b} IV. Illet Léányt az olyan Joszág-is melyet az ő Attyának, vagy Anyának meg-ölésiért fizettek. ^{33c} V. A' mely Joszágot Léány negyedbe örökössön adtak, és szakasztottak a' Léány Ágnak, abban-is Részé vagyon a' Léáynak. ^{33d} VI. Ha a' Léányt az ő Atya mig él, ki-nem házassította, 's ugy marad-el attól hajadonon minden akár mi névvel nevezendő ingo Marhájában annak része vagyon, kelletvén annyi egyenlő részekre oszlódni azoknak, mennyi osztogatlan, vagy ki-nem házassított személy találta az Atyai Házban. ^{33e} VII. Mikor a' Király valakinek hív szolgáltyáért

Jószágot ajándékoz, de a' mellett bizonyos summa pénzt-is kíván, és veszen-el attól; az ilyen Jószág ugyan a' keresetnek gyökerét tekintvén, Léányt nem illet, mindazáltal az arra ki-adott pénzben (nem lévén itt-is más Rendelése Attyának) része vagyon, úgy hogy, ha annyi pénz találna fekünni a' Jószágon, mely felyül múltá annak árrát, meg-betsültetik, 's tartoznak a' fiak a' Betsü summából a' Léánynak személyére első részét ki-adni. ^{34a} VIII. Ha Férjfiunak Feleségével együtt ajándékoz Jószágot a' Király, meg-halván magtalanúl a' Férjfi, annak része Feleségére, úgy hasonloképpen ennek-is magva nem lévén az ő része Férjére száll, oka ennek az Házasságbéli Egyesülés, melyre nézve a' Férjfi, és Aszszony állat még a' vér szerént való testvér atyafiaknál-is közelebb vannak egymáshoz. De itt észre kell venni azt, hogy az ilyen Adományról költ Levélben világos emlékezet nem lészen a' Léány Ágról, ámbár a' Férjfiről Feleségére szálljon-is a' Jószág a' meg-mondott Házasságbéli szövetségre nézve, de erről osztán Léányira nem szállhat, hanem tsak fiai-é lészen, vagyha fiai nem lésznek, vissza-mégyen a' Királyra. ^{34b}

HARMADIK KÉRDÉS.

Hát Fegyverrel, vagy Déáki Tudománnyal szerzett Jószág illet e' Léányt?

Szoktak a' Férjfiak Jószágot a' Királytól nyerni vagy vitézi, és ehez közeljáró más rendbéli betsületes szolgálattal, vagy Oskolákban, 's egyebütt-is elméjek gyakorlásával szerzett Tudományokkal. ^{35a} Olly eszköz mindenik, melyel a' Léányok ha élni akarnának-is valaminek szerzésében, könnyen markokban szakadna. Mivel azért a' mit ki mivel keres, azzal-is szokta meg-tartani, 's óltalmazni; nem lévén a' Természettől arra készítettve az Aszszonyok, hogy ők vagy a' szolgálatnak rendire Fegyverrel, és vérek hullásával, vagy a' Tudománynak úttyán Király, és Ország dolgainak elmés folytatásával egy nyomban járhatnának a' Férjfiakkal, 's úgy tehetnék hasonlóká magokat vagy szerzésében, vagy óltalmazásában a' Jószágnak, e' szerént a' mit szolgálattal, vagy Tudományával szerez valaki, tsak fiait illeti, és Léányinak abban Része nintsen. ^{35b}

NEGYEDIK KÉRDÉS.

Hát a' mely Jószágot a' fiak magok pénzekkel szereznek, kívánhatnak-e abból részt a' Léányok?

Az ilyen Jószághoz sem tarthatnak közt a' Léányok, mert a' ki úgy akar, hogy valakivel égyaránt osztozzék, alkalmasnak kell lennie arra-is, hogy a' mit emez a' Jószág szerzésben véghez vihet, azt ő-is a' szerént el-követhesse; nyilván való dolog pedig, hogy a' Léányok, mind természeteknek, mind testeknek, mind pedig elméjeknek gyengesége miatt a' fiakkal egyenlőképpen nem fáradozhatnak, és így a' miben ők azokat nem segélthetik, abban hasznokat-is vélek égyaránt nem kereshetik. De azonkívül-is az egy atyafiui szeretet lévén fő oka annak-is, hogy némely Atyai Jókból részt szoktak engedni a' fiak Léány testvéreknek, ^{36a} annál inkább magok keresményeket azokkal meg-osztani éppen nem tartoznak ^{36b}, mindazáltal ha a' kereső fiu, gyermek, vagy Rendelés nélkül hal-meg, a' mi keresménye marad Király Adományán kívül, szülei életben nem lévén, Léány testvéreére száll.

ÖTÖDIK KÉRDÉS.

Hát már a' Léányok magok keresményekből tartoznak-e Részt adni a' fiaknak?

Vannak sok jó gazdáskodo Aszszonyok, kik Léánykorokban-is nem henyélvén Pénzt, és gyakorta Jószágot-is szereznek. Ezt pedig vagy magok különös munkájokkal, vagy a' fiakkal

közös Jozságból vett haszonnal, és Jövedelemmel szokták véghez vinni; a' mit Tövel, Orsoval, 's egyéb aszszonyi munkával keresnek, övék az, és fiu testvérekel meg osztani nem tartoznak. De a' mit a' közös Jozság hasznából keresnek-is, ha a' fiak hírével tselekszik, holott azokat illetné a' Gazdáskodás, és Léányokra való gondviselés, azt-is magoknak megtarthatták. Ide nem értvén mikor a' fiu olly gyenge idejü, hogy ő magára 's jozságra gondot nem viselhet; vagy mikor Rabságra esik, és a' Jozságban való majorkodást maga nem folytathattya; vagy mikor hoszszas betegsége miatt a' gazdáskodás dolgaihoz nem szollhat, nem láthat; vagy mikor oskolába jár, és a' majorkodó szorgalmatoskodás helyett Tudományok tanulásában gyakorolja elméjét; mert az illyen, 's több hasonló történetekben nem mondhattuk, hogy, ötet illetvén a' gazdáskodás, Léány atyafiának engedte, 's az által a' Jozság jövedelminek minden hasznából kezét kivette volna.

HATODIK KÉRDÉS.

Hát mikor a' Fiu, Fiat Leányt egy aránt illető Jozságból valamit szerez, keres, kívánhat-é abból tölle Részt a' Leány?

Mikor a' fiak ósztozatlanok lévén, valamelyik közülök akár külső szolgálat-által, akár a' közös Jozságnak Jövedelméből valamit szerez, kétség nélkül az ő illetén keresménye több testvér ósztozatlan Atyafiait-is illeti; ^{38a} Ellenben való dolog ez is, hogy a' mit a' fiu akár szolgálattal, akár tsak fiat illető Jozságból keres Leányt nem illet. ^{38b}

A' mi pedig nézi ezen kérdést, ha a' Leánnyal közös Jozságból való keresménye a' fiunak illet-é Leányt vagy nem? Lehetne mondanom: hogy igen-is illet mert az ollyan keresménynek gyökere a' Jozság; de ez illet Leányt, tehát ahoz is, a' mi abból származik, köze vagyon néki, és illeti ötet, 's valameddig ósztozatlanul lésznek, valamint ha kár lenne a' Jozságban, egyaránt kellene szenvednie, ugy a' mi haszon abból az alatt gyül, illő abból-is egy aránt részesülnie.

De még-is hogy a' Részesülésnek természete szerént felelyek, azt mondom: Ámbár közös Jozság légyen az, melyből a' fiu maga különös gondoskodása, és fáradsága által valamit szerzett, mind az által ezen szerzeményt magának mindenkor meg-tarthattya, és abban Léány atyafiait részesé tenni nem tartozik; ^{39a} mert a' hol a' Törvény az atyafiak keresményéből való Részesülésről emlékezik, tsak fiurol szol, és a' Leányt elő nem hozza, s' mivel a' magyar Jozságnak régi igaz Természetét nézvéen abból nem egyebért, hanem tsak az atyafiu szeretetért kezdettek részt adni a' Léányoknak; valahol tehát világos emlékezet nintsen a' Léányról, ott tsak okoskodással, és hasonlatossággal bé nem hozhatni, hogy néki is része vagyon-é ez, vagy amaz jozságban?

A' mi a' közös gyökeret illeti; nem mindenkor egyaránt szedik a' közös gyökérről-is a' gyümöltsöt, annál-is inkább mikor a' gyökér magára semmit nem hoz hanem külső segítség által szoktak valamit abból ki-venni, illő, hogy a' ki fárodott, és munkálodott a' körül, a' jutalmat-is a' vegye, és ne más; a' ki talám véle abban egyaránt se nem fáradott, se nem fáradhatott. A' mint hogy a' fiu, és Léány között nem utolsó külömbség ez is, hogy jollehet közös a' réájok maradt ős Jozság némelykor, de a' munka, és fáradság, mely annak oltalmazására, és elő menetelére kívántatni szokott, a' Léánynak gyengesége miatt közös ő közöttök nem lehet; és így a' mi haszon annak oltalmazásából, és elő mozdításából származik, egy általában azénak kell lenni, a' ki azt maga különös munkájával szerzette, és kereste.

HETEDIK KÉRDÉS.

A' mely Nemes embernek tsak fiat illető Joszága vagyon, 's fiai nem lévén, Léányi maradnak miként, és meddig maradhatnak azok attyok holta után az olyatén őket nem illető jóságban?

Az ilyen fiu ágon magva szakadt Nemes embernek Léányt nem illető Joszága akár Fiskusra, akár az ő nemzetségében lévő közél, vagy távolabb való férjfi attyafiára szálljon; ugyan tsak az ő Léányit abból mig hajadonok lésznek, és ki nem házassítatnak, ki nem tehetik, hanem ha addig a' Léány negyedét ki-nem fizették, negyed részét az olyan Joszágnak, az Atyai házzal együtt nékik kell engedni, hogy azt, mig Férjhez mehetnek, bírják, és éllyenek belölle.

Minek utánna pedig ki-házassítatnak, ugy-is a' Jóságból semmi nélkül őket ki nem tehetik, hanem azon negyed részt meg-betsültetvén, a' mennyire fogják intézni, kész pénzül, vagy egyéb pénzre fordítható Jókban le kell tenni, 's ugy osztán ki-fizetödvén nékik a' Léány Negyed; több közököt tovább a' Jósághoz nem tarthatták.

Mindazáltal ha az ilyen Léányok közzül valamellyik azoknak hírével, 's akaratyokból, kiket néz a' Jóságnak, és az abból ki-szakasztott negyed résznek-is öröksége, jóságtalan emberhez menend, meg-marad az ő rész negyedében örökösön, és abból ötöt fizetéssel-is többé ki nem tehetik. De ha ezeknek hírek, és akaratyok ellen kél Jóságtalanhoz, felváltják tőle a' negyedét, és abban örökösön meg-nem maradhat.

NYOLTZADIK KÉRDÉS.

Minthogy a' Magyaroknál és Székelyeknél a' Jóságrol haza oltalmazására fel-ülni 's táborozni szoktak, miképpen tesznek eleget ezen kötelességnek ez Aszszonyok, kik Jóságot bírnak?

Ditsérik az Historikusok Tomirist, a' mi Nemzetünköl való Szytiai Királynét, hogy ama nagy hatalmas Tzirus Királyt meg-tudta győzni, le-vágtatván véle együtt három száz harmintz ezer Persát egy hartzon; ditsérik ugyan ama mi vérűnköl való bátor szívü hires Amazonokat-is, kik Mardoso, Orittya, Pentezilea, 's több nagy szívü Királynék vezérlési alatt Férjfiak nélkül táborozván akármilyen kemény ellenséggel szembe mertek vágni, nem-is lehetett addig Férjhez menniek, mig ellenséget nem öltek.

Europában való meg-telepedésünk után-is Aszszonyinkrol, hogy apalinkodo szivtelen állatok lettek volna, éppen nem mondhattuk. Mikor Nagy Károly Tsászár halála után a' Németek és Frantziák ellen boszszu állásra ki-kelének Eleink, fel-kiáltattak vala az Aszszonyok-is a' Férjfiak mellé fegyverkezésre.

Ezer két száz nyoltzvan kilentzedik esztendőben Kun László Király eszeveszett uralkodásának napjaiban meg-szálván az Austriai Albert Hertzeg Köszeget a' Magyarokra, ott-is mikor leg-keményebben vitatná az ostromot, elé-állának a' törésre az Aszszonyok, és együtt a' Férjfiakkal nagy bátran meg-vivának a' Németekkel, akarván akadályt vetni, hogy a' falakat meg-ne hághassák, kövel, forro vízzel, hajgálllyák, öntözik vala, méhvel teli kosárokat-is visznek vala oda magokkal, 's ugy hánnyák vala szeme közé az ellenségnek.

Meg-rettentette vala Európát Szuliman Török Tsászár, de ellene-is fegyverre merének kapni a' Magyar Aszszonyok. Meg-szállá székes Fejérvárat ezer öt száz negyven harmadik esztendőben. Szent János nyaka vágása napja szerentsés napja lévén néki, ugy akara, hogy ezt a' nevezetes fő helyet-is ezen a' napon hodoltassa birodalmához, réa hajtá azért sok erős Dandárit, és szorongatni kezdé igen kemény ostromokkal. Látván a' város veszedelmét az

Aszszonyok, oltalomra kiálták egymást ök-is, de főképpen egy közülök a' Férjfiak közé állá, a' sántzon egy jó élű kaszával, és olly bátran, olly erővel vitézkedék ott Hazája oltalmazásában, hogy egy vágása után két Töröknek-is szakad vala nyaka előtte ^{44a}.

Ugyan ez a' Szuliman Tsászár megszállá Szigetet-is Somogy Vármegyében, ezer öt száz hatvan hatodik esztendőben roppant erővel amaz örök emlékezetre méltó Vitéz Urra Zrinyi Miklosra. Oltalmazák azt ellene a' Magyarok harmincz kilentz napig nagy emberkedve, végtére a' benn támadott és harapozo tűz miatt tovább nem tarthatván, egy szivvel, lélekkel utolso tsatára, végső bajvivásra szánák magokat: végezvén alattomban arrol-is, hogy elsőbben Feleségiket hánnák kardra, ne talán tsak magokra maradván, elevenen jutnának Török kézre, rabságra, fertőztetésre. Meg-sajditták ezt az Aszszonyok, 's azonnal fel-kiáltának nagy bátran, hogy Hazájok mellett együtt akarnának ök-is a' Férjfiakkal élni, halni; fegyvert kérének magoknak, Férjeikkel, 's több Vitézekkel egyetemben kiomlának a' várból a' Törökök nyakára, és életeket Hazájokért nagy ditséretesen le-is tévék.

Mennyünk Szigetről Váradra, találunk bátor szivű erős Aszszonyokat ott-is; mikor ezer hatszáz hatvanodik esztendőben Országunknak azt a' Bástyáját a' Török meg-szállván, és a' falakon sok ágyuzásával a' bé-ütésre utat nyitván, ostromnak ment volna, eleibe állának nagy bátran a' Magyar Aszszonyok, öntözni kezdék égő szurokkal, 's tsak hamar sokakat a' Jantsárokból egymáshoz-is raggatának szakálloknál fogva, olvasztott ónnal pedig kontyoktól fogva sarkokig futtattyák vala benne haragjokat, a' törésből követ szedvén azzal-is hajgálák, 's verik vala agyon a' Sántzokon mászkáló, 's falakat hágdoso Törökséget. Olvastam más Historicusokból-is, de nevezetesebben a' Nagy Apám Cserei János után irom ezeket, ki maga-is jelen lévén azon az Ostromon, szemmel néző Bizonyossága volt a' dolognak.

Térjünk a' Törökökről a' Tatárokra. Midőn ezer hét Száz tizenhetedik esztendőben az Országra Máramaros táján ki-ütni szándékozó Tatároknak a' Föld Népe eleibe vetette volna magát, látván egy Magyar Aszszony, hogy a' rendben egy nagy izmos Oláh a' Felleg modon nyomulo Pogányságnak látásától el-ijedvén reszketne, és kezdené a' többit-is idegeníteni, a' bátorságtól, néki futamodék, mint szívetlen rossz embert Artzul veré, ki-vévé fegyverét kezéből, 's helyébe álván a' Férjfiakkal egyaránt tüzele, vitézkedék az Ellenségre Hazája mellett. Beszéllettem olyan emberrel, ki maga-is jelen volt akkor ott, és ezen aszszonynak emberkedését szemével nézte.

Emlékezzünk-meg itt a' Kassai Aszszonyról-is. Réá ütvén az Ellenség Kassára, 's meg nyomván a' vitézlő Népet, omlani kezde által a' Törésen bé a' Városba. Látván az Aszszonyok, hogy 'a Férjfiak erejekben meg lankadtak, 's tovább a' Törést nem tarthatyák, egybe futának minden felől segítségre, 's kiki forro vizzel tele edényt hordozván Kezébe, tsak hamar egy másra forrázák a' falakon mászkáló Ellenséget, 's ki hevíték kezeiből a' győzedelmet. Melynek ugyan Ünnepes emlékezetét meg ülik most-is esztendőnként nagy vigassággal.

Ezeket, 's több ditséretes viselt dolgait a' Magyar Aszszonyoknak el gondolván azt ítélnék, hogy ök-is szivekre, bátorságokra, erejekre nézve Kardot köthetnek, és Joszákokról táborozhatnak; mindazonáltal kölömböztvén a' jo akarat a' kötelelességtől, 's nem-is arrol lévén itt a' Kérdés, ki miként forgathattya az Ellenség nyaka körül a' fegyvert, hanem arrol inkább, ki miként tartozik kötelességből Hadba menni, és meg állani uttyát az Ellenségnek? azt kell mondanunk, hogy feje lévén a' Férjfi az Aszszonyoknak, nékie kell főképpen-is foglalatoskodnia mind Felesége, mind Hazája oltalmazásában.

De azon kívül is erős Nemzetek szomszédságában lakván a' Magyar, férjfi kéz, férjfi erő kívántatik azok ellen, hogy vérünkre köszörült fegyverek nyakunkra ne szállhasson, hanem félre üthessük azt olly ellenvetéssel, mely nekik is fájjon, 's akadályokra légyen mindenkor, hogy kedvek ne telhessék romlásunkban.

Ez így lévén: ha szintén kedvek, akarattok volna-is Aszszonyinknak a' fegyverkezéshez, kémellenünk kellene őket, hogy jó szaporító anyáskodások után minden időben elegendő számú férjfiaink lennének, és ottan ottan az el-estek, vagy az el-nyomorodtak helyett ujjal serdülneek-fel Ellenségünk tartoztatására. Erre nézve is azért nem lehet kívánnunk az Aszszonyoktól, hogy fegyverkezéssel szolgáljanak az Országnak. Nagyobb unalmokkal járó terheket vetett rájuk a' Természet, mint a' férjfiakra, ezeknek-is hordozása akadályokra esnék az hadakozásban, ha azt kötelességül vetnők nyakokba.

Maraszszuk honn tehát az Aszszony népeket gyermek szülésre, Katona nevelésre, 's midőn abban foglalatoskodnak, ne szakasztassuk félbe vélek Anyai szorgalmatoskodásokat Nemzetünk approdására, hátra maradására. Ugy, de vallyon e' szerént nem tesszük-e elégtelenekké őket arra, hogy ki ne mutathassák sziveket, erejüket? Nem: mert a' jószágos tseledetnek uttya soha sem volt, 's ez után sem lészen bé vágva előttök: modjok, idejek, 's alkalmatosságok lévén, ki mutathatták mindenkor emberkedéseket annál nagyobb ditséretekre, a' menyivel kisebb a' kötelesség rajtok. ^{49a} Midőn képekben Férjeik tartoznak fel ülni, és helyettek Hazánk oltalmazásában fáradozni. ^{49b}

Ha hajadonok, vagy özvegyek a' Jóságban, úgy-is zsoldos állítással eleget tésznek a' Törvénynek. ^{49c} de az egy ház helyi Özvegy, hadi szolgálatra alkalmas fíja nem lévén, Zsoldossal sem tartozik, hanem honn maradhat úgy hogy imádkozzék fegyverünknek szerentsés előmenetelért. ^{49d}

Erdélyben hasonloképpen az Egy-ház helyi özvegy valameddig özvegyel, hadi segítségre nem kényszeríthetők, sőt kevés jóságú egyéb rendbéli Nemes Aszszonyok-is, kiknek fél kapunál ^{50a} felyebb való jóságok nintszen azon esztendőben, melyben Özvegyen maradtak, hadba lóvást állatni nem tartoznak, úgy mindazáltal ha betsületessen özvegyelnek. ^{50b}

KILENTZEDIK KÉRDÉS.

Azon okokra nézve mélyekért az Apák ős jóságokat fiakkal meg-osztyák tartoznak-e ezekkel az anyák-is a' szerént osztózodni?

A' fiu az ő Attyának birtoka, és hatalma alatt vagyon mind addig, míg azzal meg osztózhatik, ^{50c} ki sem veheti ő magát ez alól e' nélkül, ^{50d} 's úgy engedett néki bizonyos történetekben szabadságot a' Törvény az osztózódásra. ^{50e} Már a' mi az anyákkal való osztózást nézi, való az, hogy az anyának olytén hatalma az ő gyermekén nintszen, ^{50f} 's azért osztózni-is azzal maga tulajdon jóságából nem tartozik: Mert az osztózás az hatalóm alól-való felszabadításnak szükséges jele, a' mi pedig nintszen, annak jele-is mint lehetne? Innét vagyon, hogy emlékezvén Törvényünk arról; mikor ^{51a} és miképpen kényszerítheti a' fiu osztózásra az ő Attyát; hogy annyával-is aképpen bánhassék, semmi emlékezetet arról nem téssen. De azon kívül-is, az aszszonyoknak az ő jósága mint egy jegy, és Nász ruhája gyanánt vagyon, ezekből pedig míg él, nem tartózik gyermekeivel osztózni.

Mindazáltal ebből nem lehet úgy okoskodni, hogy, az aszszony míg él, gyermekeivel jóságát meg-osztani nem tartozik; tehát ha azt pusztitaná, és tékozolná-is, abban néki akadályt gyermekei nem tehetnének; mert így ha osztózásra nem kényszeríthetők-is ötöt, más uton vigyázhatnak, 's olyan kárnak, 's idegenítésnek törvényesen mindenkor eleibe állhatnak Tiszt segítségével, úgy hogy ha intéssel nem gondolna az ilyen tékozló aszszony, kezest-is kérhetnek arra, hogy ennek vigyázása, 's gondviselése alatt meg-tartathassék nekik jövőre az örökség.

TIZEDIK KÉRDÉS.

Hát mikor valamely jóságos aszszonynak Fia olly vétekben találtatik, mely miatt jóságát el-kell vesztenie, lehet-é az annya jóságából az ő részét ki szakasztani, 's el-foglalni?

Feje, 's Jósága vesztésére Sententiáztatván valamely Fiu, nem lehet Attyát arra kényszeríteni hogy vagy keresményére vagy őss jóságára ereszszen akár kit-is az ő Részének kiszakasztására, 's el foglalására, ha szintén Király személye 's Felsége ellen ki kötött gonoszságban találtatott volna-is, ^{52a} annál inkább nem tartozván az Anya mig él, gyermekeivel maga Jóságából osztozódni, olly történetben-is, melyben az ő Fiát jósága vesztésén marasztják, nem lehet Osztozást indítani közöttök, és azáltal az anyai jóságból a' gonosz fiunak Részt szakasztani 's azt el foglalni, tudni valo dolog lévén, hogy Fiscusra sem szokott szállani az ollyan Jóság, melyhez a' magva szakadt, vagy meg notáztatott embernek köze volt ugyan, de nem előbb szállhatott volna reá, hanem tsak halálával annak, a' kinek vérségén ötet vagy életében, vagy meg sententiáztatása előtt illette volna. ^{53a}

TIZENEGYEDIK KÉRDÉS.

Meg-halván Gyermekek nélkül az Aszszony, kire szállanak az ő Javai?

A' mely Jokkal az aszszonyok szoktak birni, vagy ingok, vagy ingatlanok; az ingok vagy Nászruhájokból vagy egyéb felkelhető marhájokból állanak, és ezeket-is vagy Férjektől kapták vagy más uton keresték volt; Az ingatlanok vagy össtől maradtak reájok, vagy Férjekkel együtt, vagy ezek nélkül magokra szerzették vólt, kire szállyon holtok után Nászruhájok, ide hátrébb meg vagyon írva ^{53b}. A' mit ezenkívül Férjektől kaptak, Házasságok ideje alatt, ugyan ezekre vissza-szállanak, de azokat-is, melyek más kézből, és más uton estenek az ő birtokokba, Férjeik tartják-meg magoknak; ha pedig Férjeik-is már előre e' világból ki-költöztek vólna; mind ezek, 's mind azok szüleikre maradnak.

A' mely ingatlan Jók östől jöttek volt birodalmokba, több életben lévő osztozó Atyokfiokra, vagy ha ilyenek nem tanálatnának, Fiskusra mennek ^{54a}; a' mit Férjeikkel együtt kerestek, ezekre száll ^{54b}; de más rendbéli keresményekhez-is ugyan Férjeknek vagyon közelebb való igazságok.

TIZENKETTÖDIK KÉRDÉS.

Osztozni akarván a' Léány a' fiuval, ha azt mondja a' fiu, hogy Léányt nem illet a' Jóság, ő tartozik-é ezt meg-bizonyítani, vagy a' Léánynak kell meg-mutatnia: hogy néki-is Része vagyon abban?

Ha Vármegyén lévő Jóság felett osztozásra kényszeríti a' Léány a' fiat, 's ez nem akar Részt adni néki, állítván ellene, hogy Léányt a' nem illette, az illyen mentséget forgató Fiu szokta Oklevelekből meg-mutogatni, hogy a' Léány-ágnak azon Jósághoz köze nintsen. ^{54c}

Mindazáltal mivel ollyankor a' Léány egyenlővé akarja magát tenni a' fiuval, azt erősítvén: hogy a' Jóság egyaránt illeti őket: ezen egyenlőségnek jelenségére, tudniillik: hogy abban a' Jóságban annak előtte-is a' Léány-ág bene vólt ^{55a}, vagy abból pénzü, avagy más egyebütt lévő Jósággal vette-ki maga Részét, 's több efélékkel; szükség hogy ő-is előre valamit bizonyítson; ^{55b} mert tsak az, hogy egy Atyától születtek, a' Jósághoz való egyenlőségnek nem elegendő bizonyága: mivel közönségesen tsak fiat illet a' Jóság; mikor Léányra szállhat-is, mind inkább a' Fiuágnak ki-fogyásával kezdődik abban a' Léányok birodalma.

A' Székelyek között pedig, minthogy a' Jóság természete szerint Fiat illet, ha a' Léány Részt kíván abból, nekie kell meg-bizonyítania, hogy ötlet-is illeti: mert nálok Oklevél helyett vagyon az Örökségnek természete; mely eleitől fogva abban állott, hogy az örökség tsak fiat illessen, és fiuról fiura szálljon; ez ott a' Jóságból Részt adni nem akaró fiunak fő-mentsége, 's valameddig a' mellől el-nem veti ötlet a' Léány meg-mutogatván a' Jósághoz való igaz közét, addig nem tartozik a' fiu a' Jóságnak állapottyárol egyéb Levelet elő-adni, és mutatni.

TIZENHARMADIK KÉRDÉS.

Minémü Levelek, és Bizonyságok kívántatnak hát a' Törvényben a' Léányoknak valamely Jóságból való ki-tudására?

Mivel az Aszszonyállatok többire gyenge elméjük szoktak lenni, és gyakorta a' mit tsinálnak-is által nem látták abból következhető károkat, kívánván azért ebbéli fogyatzásokban segítséggel lenni nekik a' Törvény, és meg-tsalattatásokat azzal-is tartoztatni, el-végezte; hogy mikor ök a' fiaktól Jóságot keresnek, ne egyébbként, hanem jól, és helyessen készült Oklevelekkel lehessen az ö kereseteknek eleibe-állani, és meg-mutatni, hogy a' Jóság melyből Részt kérnek, tsak fiat illet, és nekik ahoz közök nintsen. ^{56a}

Innét; nem elég ellenek ujj Adományról költ Levelet mutatni, hanem szükség, hogy az első keresetről szolló Levelet is elő-adgyák a' fiak, ha mit akarnak: mert meg-történhetik, hogy az első kereset Léányágra-is szolott, és arra nézve kértetett-meg azután ujj Adományban a' Jóság, hogy a' Léány kirekesztessék, és tsak a' fiu maradgyon-meg abban; e' pedig vérarulás nélkül az Atyafiak között meg-nem lehet. ^{57a}

Észre kell pedig itt venni a' fiuág részéről-is azt, hogy a' mely Jóság tsak fiura vagyon keresve, lehet ugyan abba a' Léányt ujj Adomány mellett bé-vinni azután annak, a' ki elsőben kereste; mert maga lévén a' szerző, szabados véle miként rendelye ö-is maga keresményét. ^{57b} De ha nem ö maga kereste, hanem Eleiről szállott réa, és tsak fiuágra nézend; valamint a' Léányt ujj Adomány mellet nem lehet az ötlet-is illető Jóságból ki-tudni, és semmissé tenni, ugy tsak fiura lévén keresve a' Jóság, nem lehet azt a' Királynak ujj Adományról költ Levele mellett-is közössé tenni a' Léánnyal. Mert ha nem szabad a' Léány kárával a' fiunak kedvezni, egy átalýában a' fiu igazságában sem lehet kárt tenni a' Léány hasznával. Nem értem ide azt a' Történetet, mikor valaki a' Nemzésnek erejéből ki-fogyván, 's látván, hogy fiu nélkül maradott, és tsak Léányi vannak, ugy kéri-meg ezekre-is a' Jóságot. Mert így Léányt nem viszen abba a' Fiuágnak ki-rekesztetésével, söt azt tselekszi, hogy ne Fiskura szálljon, hanem továbbra-is az ö vérénél maradgyon-meg, nem lévén osztózó Attyafia-is kire szállhatna az ö halálával.

De tovább: A' fiak között véghezment Osztózásról írt Levél sem elégséges a' Léányágnak az olyan Jóságból való ki-rekesztésére. Mert nem tudván magok dolgokat illendő vigyázással folytatni a' Léányok, meg-lehetett őket tsalni, és el-hitethették vélek a' fiak, hogy a' Jóság tsak őket illeti, és a' Léányágnak nintsen ahoz igazsága.

De mind ezek felett a' Léány Negyednek ki-fizetéséről költ Menedéklevél sem elégséges a' Léányok kívánságának meg-torkolására; mert jól lehet a' Negyedet tsak fiat illető Jóságból szokták adni; ^{58a} de itt-is meg-tsalhatták a' Fiak a' Léányokat azt vetvén-elő, hogy közök a' Jósághoz nintsen; melyre emezek a' jelenvaló kis hasznotskát látván, könnyen le-tsendesedhettek, 's ki-vévén Négyedeket a' Jóságot a' fiaknak engedhették.

Mindazáltal, ha a' Negyed felett Per indul a' Fiu és Léányág között, és az Okleveleknek meg-visgálása után úgy ítéltetik-meg törvényesen, hogy a' Léányoknak a' Negyednél egyéb, 's

több Részek a' Jóságban nintsen, az illetén ítéletről költ Levél elégséges arra, hogy a' Léányok keresete alól fel-szabadulván a' fiak, Részt ne adgyanak a' Jószágból azoknak.

De mikor Oklevelek a' fiaknál nem lévén, azokkal a' Léányág ellen magokat nem óltalmazhatták, mindazáltal a' sem jö-bé, hogy valaha Léány azon Jóságban benne lett volna, és abból Részt vett volna, az e' színü dologban hitet szoktak ítélni az Alperes fiunak, ki-is megesküvén azon, hogy a' Léányágnak semmi igazságát a' perben lévő Jószághoz ő nem tudgya, úgy osztán ő meg-menekedik, és a' Jószágot oszlásra nem ereszti; hanem ha úgy illetné a' Fiuágot, hogy ennek magva szakadásán sem szállana Léányágra; Negyeddel ki-fizeti belölle, ha már annakelőtte ki-nem vették volt azt a' Léányok. ^{60a}

TIZENNEGYEDIK KÉRDÉS.

Az olyan Jószágból, melynek Állapottya kétséges illeté Léányt vagy nem? lehet-é ki-tenni, ki-rekeszteni a' Léányokat Attyok hólta után? mig el-nem igazodik törvényesen, és Napfényre nem jö hogy nekik ahoz valósággal közök nintsen?

Meg-halván Fiu nélkül a' Nemes ember, és kétséges lévén, illet-é az ő Jószága Léányt vagy nem? ezen kételkedésre nézve nem lehet az ő Özvegyének, és Léányainak kezeikből ki-venni azt, és el-foglalni; hanem szükséges elsöbben jól meg-érteni az ollyatén Jószágnak Állapottját, és végére menni: mitsoda Igazságok légyen abban a' Léányoknak, örökösök-é benne, és illeti-é őket? vagy nem? ha meg-érthetik, hogy Léányágra nem szolgál, tehát minekelötte a' meg-hólt ember Özvegyét, és Léányit akár a' Fiskus, akár más, kire szállott volna a' Jóság, ki-tenné abból, tartozik elsőben is az Özvegyet, jegy-ruháját annak, és egyéb igazságát megadván, ki-fizetni; minekutánna tudniillik ujra férjhezmenne: mert mig özvegyiségben marad, és Ura nevét viseli, nem lehet ötet jegyruhájának ki-adásával-is a' Jószágból kirekeszteni; ^{61a} akkor-is pedig, mikor férjhez mégyen, Lakadalmat kell nékie tartani, és úgy adni-ki a' Jószágból. ^{61b}

A' Léányok pedig az Atyai házban meg-maradnak férjhez-menetekig, ^{61c} és mikor annak rendi szerént férjhez akarnak menni, ki-kell őket tisztességesen házasítani, ^{61d} Negyedeket-is megadni, ha azt annakelőtte a' Léányágnak ki-nem adták volt. ^{61e}

TIZENÖTÖDIK KÉRDÉS.

Mikor a' Fiu ollyan Jószágot ád, vagy zálagosit-el, mely Léányt nem illet, fel tarthatták azt az ő Léány-Attyafiai magoknak az idegenektől?

Mikor valaki ollyan Jószágot veti Áruba, mely tsak fiat illet, el-adhattya azt az ő Léány Attyafiaiinak akarattya ellen-is, nem tartozván meg-kinálatni azzal őket, hogy tartsák-fel vérségre, és idegennek ne engedgyék; mert az ollyan Jószágból a' Léányág idegen gyanánt tartatik, és nem lehet annak ahoz több köze, mint lehetne valami szomszédnak; úgy tehát mint szomszéd melléje állhat, és minden egyéb szomszédok előtt maga számára a' Léány a' Jószágot meg-vásárolhattya. ^{62a}

TIZENHATODIK KÉRDÉS.

Mitsoda büntetést érdemelnek az ollyan Léányok, kik Fiat-Léányt egyaránt illető Jószágból magokat Fiuággá tétetik?

A' mely Léány, vagy Aszszonyállat, az ollyan Attyáról, vagy Attyafiáról reámaradt Jószágból, mely fiat Léányt egyaránt illet, magát akár ki közbenjárásával-is Fiuággá téteti, 's azáltal

a' több Léányokat a' Jóságból ki-akarja tudni, 's rekeszteni, leg-ottan Vérarulásnak terhén marad, mely alatt hírét, nevét, tisztességét el-veszti, és annak feletten minden Jósága, és Öröksége az-é az Atyafiáé lészen örökösön a' kit ő a' Jóságból ki-tagadni, és annak örökségétől megfosztani ügyekezett. E' mellett pedig ő maga-is annak szolgálattya alá esik egészsz haláláig, nem-is kívánhat attól míg él, ételnél, italnál, és ruházatnál egyebet. ^{63a} Ilyen büntetése vagyon az olyan fiunak-is, ki fiat Léányt égyaránt illető Jóságot, az arrólvaló Fölevelet el-sikkasztván, ujj Adományul meg-kér, és a' Léányágát ki-tudgya belölle. ^{63b}

TIZENHETEDIK KÉRDÉS.

Meg-házasodván a' Fiu, leg-ottan réá-ereszti a' Törvény ötet, hogy Attyával meg-osztozhassék. ^{63c} Hát már vagyon-é a' Léánynak hasonló úttya, és szabadsága arra, hogy ő-is férjhez-menvén az Attyát osztozódásra kényszerithesse, olyan Jóság felett tudniillik, mely fiat Léányt égyaránt illet.

A' Fiu, és Atya között való osztozásról szollván a' Törvény, ^{64a} nem téssen semmi emlékezetet a' Léányokról, hogy azok-is Attyokkal a' szerént osztozodhassanak; nem-is ok nélkül: mert meg-házasodván a' fiu, leg-ottan ügy, és terh száll reája, melyet hogy el-viselhessen, lenni kell valami tehetségének a' mi ötet arra segíthesse, és Felesége, gyermekei, 's Háza-Népe tartására módot, 's erőt szolgáltatson; az ő hivatalya, és kötelessége lévén ezekre gondot viselni, étellel őket, 's ruházattal táplálni. ^{64b}

Ezen ok nem erősködhetik a' Léányok mellett: mert ők ki-adatván készre mennek, nem arra tudniillik hogy Férjeket táplálják, 's azokat szükségéből kiemelyék, hanem arra, hogy azok után ők élhessenek, és naponként elő fordulható szükségekben tőlek segítséget vehessenek.

De e' mellett: a' fiu által fenn-tartatik, és gyarapodik a' Nemzetség; a' Léány pedig aprosittyá, és ugyan fogyattya azt; erre nézve-is méltó míg lehet, ezen fogyatkozást távoztatni; hogy avagy tsak a' szegény Atya míg él, addig ne lássa, 's ne érje-meg a' Jóságnak Léány kézre való kelése által történő approsodását Nemzetségének; mely dolog a' fiával való osztozásból nem következik az ő fejére; mert ámbár a' Jóság meg-hasadjon-is közöttök, de ugyan tsak azon egy Nemzetség kezénél marad, és idegenre nem mégyen által.

Tovább pedig: hogy az Osztozásra egyenlő úttya légyen a' fiuval a' Léánynak, az Atyai hatalomra nézve sem lehet kívánni; mivel az alól a' jó fiu nem különben, hanem osztozás által szabadúl-fel; ^{65a} a' Léánynak pedig erre-is könnyebb módgya, és úttya vagyon; mert ő Attyának hatalma alól férjhezmenetelé-vel könnyen meg-menekedik. ^{65b} Azért illő ezen okból-is, hogy ő magát a' fiuhoz hasonlóvá ne tégye, a' mint hogy nem-is teheti, 's míg él az Atya, addig véle az ő Léánya a' Jóságból semmiképpen nem osztozhatik.

Mindazáltal ha az Anyának különös Jósága lészen az Atya kezénél, férjhezmenvén az ő Léányok az ilyen Jóságot Apjától ki-veheti, és mint maga különös örökségét szabadosan bírhattya, de ezt-is tsak úgy, ha az ő Anyja életben nintsen; mert azzal annál inkább életében osztozásra nem mehet, maga a' fiu-is ötet arra nem kényszerithetvén.

TIZENNYOLTZADIK KÉRDÉS.

Midön valamely Jószágról költ Adomány-Levél ugy szoll: hogy az olyan Jóság ne élőbb, hanem a' fiu ág magvaszakadásán szálljon, Léányra, hól kezdődik a' Léányok igazsága? az utolsó Fiu nélkül meg-holt ember Léányán-é, vagy pedig az első Léánytól fogva mind rendre illeti őket?

Jószágot szereztén valaki szabadságában áll arról a' Levelet maradékira nézve ugy iratni, a' mint tetik. ^{66a} Rendelheti azt tsak fiaira, a' Léány ágnak kihagyásával; rendelheti ugy-is, hogy fiai Léányi egyaránt osszák; ugy-is, hogy mig fiu ág tart, addig Léányi 's ezek maradéki a' fiakat Részek ki-adása végett meg-ne szollithassák.

Ezen utolsó Rendelésről lévén azért itt a' Kérdés: mint hogy az ő Léánya, vagy ennek maradéki, olly Léány maradéki néki, mint a' töle származott fiu ágból ki-holt utolsó fiunak Léányi, azt hozza magával ez az egy gyökérből való származás, hogy a' kereső gyökérnél minden Léány maradékja részesüllyön a' keresetben, ^{67a} kiki a' Nemzésnek rendi, 's Ágozati szerént.

Melyhezképest: ha a' szerző Apának, egy Fia, 's egy Léánya marad, ha szintén idő-jártával, a' fiunak fiu ága meg-szaporodván feles Léány maradékokra ki-terjed-is ágozatonként történvén a' fiaknak ki-fogyása, vissza kell menni a' Részesüléssel a' kereső Apának fiára, és Léányára. Ezeknek maradéki, ha szintén a' Léányé kevesebb számú személyekből állának-is, elsőben-is két felé osztják az egész Jószágot, egy rész marad a' Léány maradékinak, más rész megyen a' fiu, és ennek akár magától, akár fiaitól, 's több fiu ág maradékitól származott Léány maradéki számára, kik osztán valamint származások vólt a' fiaktól, az az: kiki a' maga ágazattyának feje mellé álván, ugy szakaszják részekre a' Jószágot, 's veszik kezekhez, többet abból az utolsó fiunak Léánya magának nem kívánhatván, 's meg-nem tarthatván, mint a' mennyi az ő Apjának jutott volna annak Apja részéből, ha azt Léány testvéreivel meg-osztotta volna.

Az ilyen Léány kézre jutott Jóság pedig annak utánna a' Léányoktól származó minden fiakat, 's Léányokat egyaránt illet. ^{68a}

TIZENKILENTZEDIK KÉRDÉS.

Mikor valamely Aszszonynak Ura adósságot rak-fel, 's azt együtt el-költik; nem lévén a' férjfinak Jószága, a' miből a' költsön, vagy hitelbe adó magának eleget vehessen, réa-tehetié kezét az Aszszony Jóságára?

A' Férjfiak hivatalya, hogy Feleségekre gondgyok légyen, azokat ruházzák, és minden szükséges dolgokban segítségével légyenek hozzájuk. Igy azért mikor költsön kér-is pénzt a' Férjfi, és azt együtt költi-el Feleségével, a' mi ennek részére eshetnék a' költséből, nem egyébnek lehet tartani, hanem a' mivel az ő szüksége pótlodott Férje által, következendő képpen azt adván-meg ő néki a' mivel tartozott, nem ötet az Aszszonyt, hanem magát tette kötelessé az ilyen Terhnek le-fizetésére.

Mely szerént ha történik-is osztán, hogy a' Férjfinak Jóvai nem vólnának, a' mikből a' költsön, vagy hitelbe adók magoknak eleget vehetnének; mindazáltal az Aszszony ő maga Jóvaira kezeket nem tehetik, és azokat olly Adósság fejébe el-nem foglalhatták. Ugyan-is valamint Jegyruháját Ura vétkéért el-nem vesztheti az Aszszony, ugy Jóságát-is se gonosz-ságáért annak, se annál inkább hozzá való kötelességének telyesítésére-el-követett dolgáért senki el-nem foglalhatta. Mint példának okáért: volnál adós nékem, nem lévén pénzed,

mástól kérnél költsön, 's azzal fizetnél-ki; nem volna helyes annak utánna, hogy ezen te költsönödért engem háborgasson az, a' kitől te költsönöztél volt.

De vagyon itt még valami hátra, a' mit jelentenem szükséges az adósodásnak el-távoztatására, 's következendöképpen mind a' férjfi, mind az Aszszony Jószágának meg-marasztására. Miből eshetik hogy sok jó férjfi maga rendi szerént tiszteséges gondot visel Feleségére; még sem találhattya kedvét annak? ne palástoljuk a' dolgot, tsak mondjuk-ki a' mint vagyon: Adósodni kell ott a' hól hosszabb a' ruha az erszénynél. Akarom mondani: leg-több költést öltözetekre szoktak tenni az Aszszonyok. Nehéz-is ebben Törvény alá vonni kívánságaikat.

Gondolkodtak vala erről Romában olly Törvény szerzéssel, hogy az Aszszonyok tarkás öltözetet ne viselnének; Aranyok egy lóthnál több ne lehetne, és szekéren, kivévén az Istenek tiszteletét, más dologban a' Városhoz tsak ezer lépésnyig közelithetnének, Meg-tartatták ezt vélek husz esztendeig, de tovább nem akarák tilalom alatt hevertetni ki-vágyodo indulatokat, azon kezdének mesterkedni, hogy le-rászassák nyakokról ezt a' Törvényt. Ellent tartának a' Brutusok, de reájok szollák a' Házat ezekre, 's tsak véghez-vivék, hogy kedvek után szakadjon kötele a' Törvénynek.

Törvény gyanánt volt nálunk-is a' Magyar szemérmetességnek régi szép rendtartása, mely fejrénypünket Nemzetünk jó szokási mellől nem könnyen botsátotta az öltözetbéli ujjításokra. De mit kell érnünk! majd arra jutunk, hogy ha valami meg-nem akasztja, minden órán esze vész Aszszonyink öltözetének. Már a' ki Magyarosan jár, móditlan parasztosnak tartatik, valami Házi, nem tetzik, tsak az idegen öltözetek betsüsök. Vólt még olly üdönk Erdélyben ezer öt száz kilentzven kilentzedik esztendőben, de bezzeg meg-fizetett vala szájunk izének a' külső öltözet: mert már szerét számát sem tudgyuk vala a' sokféle, rajtunk élödő, 's régi gyűjteményinket ragadozó idegen Nemzeteknek. Idegen ruhával idegen szokás, idegen szokással idegen vágyodás, idegen vágyodással idegen vétkekre való botlás, ebből idegen szolgaság, és iga szokott jönni nyakokra azoknak, kik Elejeknek szokásit, és Törvényét meg-nem betsülik, hanem külső sepröléssel tserélgetik-fel az házi tisztaságnak épségét.

Nó hát régi szemérmetes Magyar vérből származott jó Magyar Aszszonyok, kimélgessétek Férjeitekkel együtt a' mitek vagyon. Ha öltözetekre kell, vagy a' magatokéból, vagy a' Férjeitek Jovaiból költenetek, ne hozogassátok-bé olly nagy árron a' külső Országok terhét Hazánkba a' ma sok féle színü idegen öltözetekben. Ha ugyan költenetek, ha ugyan adósodnotok kell, költsetek, adósodgyatok magatoknak inkább a' magatokéért, mint idegeneknek, Hazátok szokásit vesztegető, gyermekeitek szemeit, indulatit ki-kaptató ujjításokért.

HARMADIK RÉSZ.

A SZÉKELY FIU-LÉÁNYSÁGRÓL.

ELSŐ KÉRDÉS.

A' Székely Örökségből kívánhatnak-e Részt a' fiaktól a' Léányok?

A' Székelyek, a' Régiek szokása szerint Nemzetségre, és Nemzetségeknek Ágazatira szokták osztani örökségeket. ^{72a} Mivel azért a' Nemzetségnek, és a' Nemzetség Ágazatinak nevezetint csak a' Fiuág értetődik, ^{73a} a' Székely Örökségnek, mint fegyverrel szerzett Jóságnak, természete hozza magával, mind a' Régiek szokása, mind az egész Magyar Nemzetnek közösleges Anya Törvénye szerint, hogy csak fiat illessen, és fiuról fiura szálljon, mint örökség örökösre.

Volt-is nékik gondjok arra, hogy ezen Sczitiából magokkal Európába által-hozott, és fegyverek élével sok száz esztendőig meg-marasztott régi szép Törvények valamiképpen meg-ne tsonkuljon, se jövőendőben ellenkező értelemre ne vonattassék. Miként értették azért Eleik, és továbbra-is miként kellene érteniek Maradékiknak, ujjabban-is meg-magyarázák, írásba tévék Dobo István, és Kendi Ferentz Vajdaságokban ezer ötszáz ötven ötödik esztendőben Sz. György Havának huszan nyoltzadik Napján magok földjökön Udvarhelyt tartott közösleges Gyűlésekben ezen szókkal; *Valamely embernek fiai-is, Léányi-is vannak, az Örökség a' fiat illeti: de a' Léányt kiki az ő Széke Törvénye szerint ki-házassítsa. Ha két Férjfi egy ember gyermekei, egyiknek fia vagyon, másiknak Léánya vagyon; a' Léány olly örökös az Attya Örökségében, mint a' fiu. Valamely embernek két Léánya vagyon, és fia nintsen, a' Léány olly örökös az Attya örökségében, mint a' fiu; de ha a' Léányoknak fiok-is lészen, 's Léányok-is; a' fiu a' Léányt ki-házassíthatja belőle.*

E' szerint: a' mely Székelynek fia-is vagyon, Léánya-is vagyon, öröksége a' fiát illeti, a' Léánya pedig ki-házassításánál egyebet abból magának nem kívánhat. Mig azért valamely Ágban a' fiunak magva nem szakad, addig Léány az Örökségből nem osztozhatik, és a' fiakat az iránt nem háborgathattya; de mikor fiu nem marad is, nem más, hanem a' közelebb való Léány Atyafi teheti kezét az ilyen örökségre, még pedig úgy, hogy ha a' fiu nélkül ki-holt Székelynek két, vagy több Léányi maradnak, Attyok öröksége egyaránt illeti ugyan őket, de a' kisebbik választhat a' Lakhelyben, ha pedig a' kisebbik a' nagyobbaknak hasonlót nem adhat, egyaránt oszlik közöttök a' Lakhely-is a' több örökséggel egyetemben. ^{74a}

MÁSODIK KÉRDÉS.

Hogy lehessen ugy-is Léányra szállani a' Székely Örökségnek, holott a' Székelyek Nemzetségre, és Nemzetségnek Ágazatira szokták osztani Örökségeket a' Régiek szokása szerint: a' Régieknél pedig mikor Örökség oszlott csak a' férjfiak szám-láltattak, 's ugy osztotta-el közöttök a' Sors a' földet. ^{75a} Mitsoda régi szokást tartanak hát a' Székelyek, hogy nálok Léányra-is szállhat az Örökség?

Meg-kell itt tudnunk leg-elsőben: Kiket értett Werbötzi István azokon a' Régieken kiknek szokásokhoz hasonlítja Törvényes Könyvében a' Székelyeknek Örökségek oszlásában való szokásokat. Ha Európában akarnék azok után nyomozódni, a' Romaiaknál kellene inkább mint másoknál motolnom; az ők Törvényeik, rendtartásaik, szokásaik lévén hathatosabbak arra, hogy más Nemzetek-is követhessék, és azokhoz szabhassák életek módját. De a' Romaiknál régibb Nemzet lévén a' Magyarokkal együtt a' Székely, tovább kell mennünk az ők

ebbéli szokások ki-tanulásában, hogy meg-mutathassuk; hogy mikor közöttök fiu nem lévén, a' Léány szokott meg-maradni Attyának Örökségében, abban-is a' Régieket követik, és a' fiat illető Örökségnek természetét azzal meg-nem rontják. Kik hát ezek a' Régiek? egy áttalában azok, kiknek szokásik vagy meg egyeztenek az Isteni Hagyományokkal, vagy egyenesen azokból származtanak. Illyen lévén az Izrael Népe, nyomozzuk a' Székelyek szokását nálok inkább mint más bálványozó régi Vad Nemzeteknél.

Szép példát találunk erre Moyses negyedik könyvének huszan hetedik Részében; a' hól Saalfaadnak fiai nem maradván, midőn látták volna az ő Léányi hogy tsak a' férjfiak vétettek számba, 's azoknak menne örökségül a' föld, elő-jövének, és meg-állának Moyses, és Eleázár Pap, és a' Nép' Fejedelmi előtt, a' szövetség hajléka Ajtajánál, és mondának; *az Attyánk meg-hólt a' pusztában, és nem vólt a' támadásban, mely Koré alatt az Ur ellen indittatott, hanem az ő bünében hólt-meg; nem vóltak férjfi magzati, miért vétetik el a' Neve az ő Nemzete közül, mint hogy fia nem vólt? Adjatok örökséget néküink az Atyánk Rókoni között. És vivé Moyses ezek ügyét az Ur ítéletére, ki mondá néki: igaz dolgot kívánnak a' Saálfaad Léányi, adj örökséget nekik az Attyok Rókoni között, és annak örökségébe szállyanak. Az Izrael fiainak pedig ezeket mondjad: Mikor az ember fiu nélkül hal-meg, a' Léányára szálljon öröksége; ha Léánya nem lészen, örökös légyenek az Attyafiai; hogy ha Attyafiai sem lésznek, adjátok az örökséget az Attya Rokoninak, ha pedig az Attyának sem lésznek Rókoni, adassék az örökség azoknak, kik néki közel valók.*

Illyen Törvénnyel éltek eleitől fogva, 's élnek ma-is a' Székelyek, e' mellett maradnak-meg az Atyai örökségben a' Léányok: midőn az ő Attyoknak fiai nintsenek, az ilyeneket nevezik fiu Léányoknak.

HARMADIK KÉRDÉS.

Mi hát a' fiu Léányság a' Székelyek között?

Mint fellyebb-is mondám, a' Székely örökségnek természete az, hogy tsak fiat illessen, és fiuról fiura szálljon. Ha tehát történik, hogy fiu nem maradván a' le-írt mód szerint, Léányra kell szállania annak, az illyen Léány az örökségnek természete szerint fiu Ággá lészen; nem különbben mint mikor valamely Aszszonyállat az ő Attya, vagy Attyafia Jóságában, a' Királytól tsupán tsak fiu ággá tétetődik, 's valamint osztán ennek Jószága Léányt nem illet ^{78a} úgy ollyan Székely fiu Léáynak fiai, 's Léányi maradván, Öröksége tsak a' fiaié lészen, és azokkal az ő Léányi abból nem osztozhatnak, minthogy ő-is az Attya örökségében fiu helyett maradott, midőn annak régi természete erőszakot nem szenvedhetvén, a' Léányt fiuvá tette, és így a' mely Székelynek két fia lévén, egyiknek azok közül fia, a' masiknak pedig Léánya marad, a' Léány-is ollyan örökös ugyan az Attya Jóságában, mint a' fiu, de ha osztán az illyen Léáynak fia-is lészen, a' fiu a' Léányt ki-házasíthatja azon Jóságból. ^{78b}

NEGYEDIK KÉRDÉS.

Hát ha az illyen Léáynak fia nem lévén Léánya marad, fiu Léány lészen-e az-is?

Mondhatnám azt-is, hogy fiu Léáynak tsak azt lehetne tartani, kire legközelebb Attyáról száll az örökség; mert a' hól fiu nem lévén, Léány marad, úgy-is fenn-áll még abban az ő Attyának magva, mely az Atyai Nemzésnek emlékezetét fenn-tartja, 's egyszersmind a' mellett örökössé teszi a' Léányt, 's fiu gyanánt marasztja a' Jóságban: ezen ok pedig megszűnik ott, a' hól meg-halván az illyen Fiuléány, az Atyai Nemzésnek emlékezetét magával el-viszi, 's az ő Attya magvából magához hasonló Léányt nem hagyhat; nem hagyhatna pedig, mert az ő Léánya más Magból származott, és nem abból, melynek ereje által belölte fiu Léány

lett volt: tehát nálánál tovább a' Fiuléányság maga úttját nem folytathatná, annál-is inkább, hogy a' természet a' Nemzést a' férjfinak engedvén ^{79a} az Aszszony állatot tsak helyt adó eszköznek rendelte, a' Magzatnak fogantatásában.

De még-is azt mondom: Ha a' Fiu léánynak fia nem lévén Léánya marad, Fiuvá teszi ezt-is az Örökségnek természete: mint hogy nem a' Nemzés, hanem az Örökségnek tulajdonsága után szokott járni a' Székely fiu Léányság. Ugyan-is; ha Örökség nem vólna, héába viselne ott fiu képet a' Léány, a' hól magának a' fiunak sem vólna mit keressen; ha pedig örökség vagyon, 's Fiu nintsen, Léány bírja azt, de Fiu nevezet alatt azért, hogy az Örökségnek, mely tsak Fiat illet, természete erőszakot, és változást ne szenvedjen, Léány hát a' Székely Léány a' Nemzésben, de fiu az Örökségben.

ÖTÖDIK KÉRDÉS.

Hát mikor Fiu maradván a' Jóságban, e' magtalanúl meg-hal, 's nem lévén közelebb való Férjfi, Léány Atyafira kell szállani az Örökségnek, lehet-é az ilyen Léányt-is Fiu Léánynak mondani?

Ha meg-hal a' Székely gyermek nélkül, 's férjfi testvérei, vagy más közel való Rokoni nem lévén Léány Atyafiára marad Öröksége, fiu helyett lészen ez-is abban, 's leg-ottan annak Fiuléányává válik, kinek Ága Fiakból ki-fogyván, közelebbről benne akadott-meg.

HATODIK KÉRDÉS.

Hárman, vagy többen-is lévén, egy testvér Férjfiatyafiak; egyiknek azok közül marad tsak Léánya, a' másik hal-meg magtalanúl; már ennek Öröksége egyaránt oszlik-é a' több életben lévő fiakkal, és az említett fiu Léányal?

Az Örökség osztásában a' Régiek szokását tartván, és követvén a' Székelyek, ^{81a} eleitől fogva arra néztek, és vigyáztak, hogy annak léány ágon valo forgása által a' fiak Nemzetsége el ne aprosodgyék, és a' miatt az Hadi szolgálatban a' közönséges Jónak hátra maradása ne légyen.

Innét: Jollehet közöttök a' fiu nélkül meg-hólt embernek léánya az ő Attya örökségében fiu léány nevezet alatt meg szokott maradni, de azzal Attyának Nemzetségében lévő több fiakhoz mindenkben hasonló ő nem lészen; így: 'a hól három Székely egy testvér Attyafi, egyik meg-halván fiu nélkül, Léánya marad, a' másik magtalan lévén, úgy hal-meg, ennek Öröksége tsak az életben lévő fiura száll, és annak testvérétől származott Fiuléánynak része abban nintsen. Miért hogy tsak az Attya Örökségére nézve lett vala Fiuléány, nem pedig annak Házán kívül oldalul való Attyafiaira nézve-is, ide mutatván az írás, ^{82a} midőn a' Salfaad Léányinak dolga úgy igazodék-el az Ur ítéletéből, hogy Attyok Rokoni között meg maradván, annak Örökségébe szállyanak, még pedig úgy, hogy más Nemzetségbe férjhez ne mennyenek, hanem Attyok Nemzetsége között maradgyanak, hogy úgy az Örökség-is a'-tól el-ne idegedgyék.

Ebből származott az a' Törvény a' Székelyeknél, hogy ha a' Fiuléányt más faluba találják férjhez-vinni, a' falu, melyből őtet el-vitték, meg-nem engedi, hogy az ő Attyának Öröksége után szakasztott nyíl földet azon faluból kibírhasa. Ezt mindazáltal a' ló-fő Nemessekről, és darabantokról értvén, mert a' több Nemesség közöttök-is a' régi szokás, és végezésék szerint maga nyilat egyik faluból másikba szabadossan elbírhattya.

A' hól pedig három testvér közül egyik magtalanúl hal-meg, a' más kettőnek-is fiai nem lévén, tsak Léányi maradnak; ezen két testvértől származott Léányok, Attyok magtalanúl meg-hólt testvérenek Örökségét egyaránt osztják, és a' távulabb való Fiuág őket attól el-nem

rekesztheti. Mert egy Nagy-Atyának egyenlő Maradéki, és illő, hogy annak egészsz Jóságában ők légyenek az Örökösök.

HETEDIK KÉRDÉS.

Honnét vagyon hát, hogy még-is néhult a' Székely földön osztznak a' Léányok-is a' fiakkal?

Történt olly dolog a' Székelyek között, hogy Léány maradván a' Jóságban, annak gyermekei, Annyoknak Fiuléanyságát vagy el-felejtvén, vagy nem értvén, vagy a' Léányok férjei hatalmasabbak lévén a' fiaknál; Léány Ágra szakadt Jóságnak színe alatt fel-osztották egymás között az Örökséget, 's Részt vettek abból a' Léányok-is, melyre osztán üdö mulás-is következett, 's a'képpen meg-erősödvén a' Léányok birodalma, ebből következett, hogy ők-is osztzódnak némely Székely Jóságban.

De e' mellett nem álíthatták azt, a' több fiu Léányoktól származott Székely Léányok, hogy igazságok vagyon a' Jósághoz, és a' fiak tartoznak abból nekik részt adni: mert egy néhány embernek ellenkező tselekedete a' közönséges Társaságnak Rendtartását, 's Törvényét fel-nem forgathattya, ^{84a} 's azonkívül-is a' mi egynek jó akaratból meg-engedtetik, azt mások magoknak például nem vehetik. ^{84b}

Bírhathat pedig más úton-is Székely Jóságot a' Léányok; mert ha valamely Székelynek Felesége Jóságot vásárol, az egyaránt oszlik a' fiai, 's Léányai között, ha tsak egyéb Rendelést nem téssen rólla.

Az ollyan Jóságból-is részt vésznek, melyett Attyok fiura Léányra egyaránt szerezvén, annakutánna ezen Léányihoz való indulattját ellenkező Rendeléssel meg-nem másolya. Mert ámbár a' Levélben fiura Léányra irassa-is valaki maga keresete Jóságát, de ezt mig életben lészen, ha akar, mindenkor meg-változtathattja, és ujjabb Rendelése által ki-hagyván a' Léányt, tsak a' fiaknak hagyhattya, szabadságában állván kinek kinek a' maga keresményét oda tenni a' hová tetzik. ^{85a}

Részesülnek tovább a' Léányok a' Székelyek között az ollyan Jóságból-is, melyet valaki egyezés fejébe az ő Attyoknak, vagy Annyoknak haláláért fizetett: mert ennyiben ugy hóltak-meg azok nekik-is, mint a' fiaknak.

NYOLTZADIK KÉRDÉS.

Hát mikor valamely Székely az ő Örökségét Király kezére eresztí, meg-kérheti-é ugy, hogy Léányra-is szállhasson?

A' Székelyek ollyan Törvénnyel, és szabadsággal bírák Örökségeket, a' minémüvel bírták a' több Magyarok a' magokét mind addig, mig keresztényekké lettek, és Királyt választván, 's koronázván magoknak, a' Nemesítést, és Jóság osztogatását arra bízták, ^{85b} valamint azért akkor a' Magyarok meg-tselekedték, és a' Jóságot melyet fegyverekkel kerestek vala, Király Adómánnya mellett kívánták bírni, ugy most a' Székelyek, tulajdon Örökségeket, magok földökön, melyet fegyverek után bírnak ők-is szabad jó akarattjokból Király Adómánnya alá botsáthatták, 's a' Magyar Atyafiakkal (mert egy Nemzetségből való a' Székely a' Magyar-al) egyenlőképpen bírhatták. ^{86a}

Arról tehát, hogy a' Székely a' maga keresete Jóságához való szabadságát által ne adhassa, 's meg-ne kérhesse azt mintegy ujj Adómányul a' Királytól mind a' két Ágra, nem lehet kételkedni, szabadságában állván neki-is saját keresményéről olly Rendelést tenni gyermekei között, sőt idegenekre nézve-is a' minémü tetzik. Mert Jóságát Nemesi szabadsággal bírja; ^{86b}

a' Nemesi szabadságnak pedig egy része az, hogy a' Nemes ember a' mit keres, oda teheti a' hova akar. ^{86c}

De a' mi östől maradt Örökségét illeti, azt már Király kezére, 's Adómánnya alá nem ereszheti úgy hogy Léányit abba fiai ellen bé-vihesse. Ha bé-vinné-is, ellene mondhatnak a' fiak; Mert ők, az igaz, és Törvény szerént való vérek 's valamint hirek, 's akarattyok ellen el-nem idegenitethetik az olyan Östől maradt Örökség, úgy meg-sem tsonkulhat a' Léányoknak abba való bé-vitelek által. Ugyan-is nem lehet úgy kedvezni egynek, hogy abból a' másnak igazsága hátra maradást szenvedgyen. A' mit a' Törvény egynek rendelt, nem teheti azt-is a' nélkül senki közössé mással, a' Törvénynek el-mellözésével. ^{87a}

KILENTZEDIK KÉRDÉS.

Hát már a' mely Székely Örökség egyszer Király Adómánnya alá-botsátatik, elveszti-é telyességgel természetét, úgy hogy többször előbbeni Állapottyára vissza ne mehessen?

Mikor valamely Székely Örökségbe Király köze vitetik-bé, birodalma, és egyikről másokra való szállása úgy szokott annak utánna folyni, mint a' Magyar földön való Jóságoknak. ^{88a} De ha történik, hogy annak Ura magtalanul meg-hal, és harmintz két esztendőnek forgása alatt a' Fiskus belé nem kap, hanem más akár ki-is kezére veszi, és annyi üdöt békeségesen el-tölt birodalmában, fel-szabadúl ezen üdö-mulással a' Királyi Adómánynak Törvénye alól, és vissza-megyen ismét az ő régi természetére, azzal birattathatik. ^{88b}

Ki-jö tsak ebből-is, mely szép szabadságra tudtak volt verdődni a' Székelyek Jóságok dolgában-is, méltó-is vólt: mert midőn Attila világot rettentő nagy Királynak halála után vissza nem mentek Szčitiába, hanem ott, a' hól most-is laknak, meg-telepedtek, és magokat soha egy idegen Nemzetnek-is szolgálatja, 's igája alá nem eresztették, benne maradt fenn a' Magyarok igazsága Európában szerzett Tartományikhoz az alatt-is, míg utolszori kijövelekkkel végképpen meg-erősíthették birodalmokat azokban, 's kivált a' téjjel mézzel folyó Pannoniának kellemetes kövér földén.

TIZEDIK KÉRDÉS.

Az illyen úton előbbeni Állapottyára, vissza-tért Székely Jóság Fiat Léányt egy aránt illet-é annak utánna?

Minthogy illy történetben régi természetére szokott vissza-menni a' Király köze alól fel-szabadúlt Jóság; annak pedig régi természete abból állott, hogy fiat illessen, ha tsak az, a' ki kezére vette vólt, és üdö mulással Fiskus ellen magáévá tette, más Rendelést nem téssen rólla, fiaié léssen, és Léányi olly okból, hogy Apjuk keresménye vólt, Részt abból magoknak nem kívánhatnak: mert a' Székelyek között a' szerezmény a' Szerzőnek östől maradt Örökségével, mint valami gyökeres élő-fával, Ág gyanánt szokott egybe-nöni, ha különböző Rendelés által más gyökérbe nem oltódik.

TIZENEGYEDIK KÉRDÉS.

Hátha a' Királyi adománynak Törvénye alatt lévő, és a' mellett tsak fiu ágat illető Jóságbol fiu nélkül ki-holt Székelynek Léánya tartya-meg, azt illy uton Fiscus ellen, fiainak, Léányinak egy aránt keresi-é?

Mikor a' Székely földön Királyi adománynak Törvénye alá botsátatott Örökséget fiu mag szakadásán a' magva szakadt embernek Léánya harmintzkét esztendőnek forgása alatt békességesen el-bir; azon üdö folyással nem magát erősíti meg a' jóságban, mint Léányt, hanem annak természetét szerzi vissza, és abba a' helybe állítja azt, melyben volt akkor, mikor Király kezére, s' adománya alá botsátatott; és így az üdö mulással tsak azt nyerte meg, hogy az örökségnek régi állapotja fel-ujjuljon; El-enyészvén azért az örökség elől a' Királyi adománybol származott minden akadály, s' kelletvén az örökségnek azt az idejét fel-venni, melyben volt, mikor Király kézre ment, mivel akkor, mint Székely örökség fiutól biratott, az ilyen vissza nyerő Léány az ő Attyának, vagy Nagy-Attyának, a' mellyik tudni illik, Királyi közt vitt volt abba, fiuléányává válik, a' minémü ugy-is lett volna, ha a' jóság a' fiuléányának törvényével ellenkező útra nem hanyatlott volna; melyhez képest az ollyan ő általa előbbeni állapotjára, 's következőképpen az ő fel-akadott fiu léányságának-is igazságára vissza térített örökségből Léányt fiai ki-házasíthatták.

TIZENKETTÖDIK KÉRDÉS.

Ha a' fiuléány Jobbágyhoz megyen, megmaradhat-é a' fiuléanyság Törvénye mellett attyának örökségében?

A' fiuléány Jobbágyhoz kelvén Házasságra, nem alkalmas tovább arra, hogy benne a' székely örökségnek természete munkálódhassék; meg akad azért legottan az ő fiu léánysága és annak törvénye mellett atya örökségében meg nem maradhat. Mindazáltal hogy abból semmissé ne légyen, jó lelki ismertetü hites emberek meg bletsülik, 's igazán bets szerént való árrát közelebb való férjfi atyafia le-teszi néki, 's az-é lészen az örökség. ^{91a}

TIZENHARMADIK KÉRDÉS.

Hát ha az illyen jobbágyhoz költ fiu Léáynak Léánya szabad emberhez mégyen, kezéhez válthattya-é az atya örökségét azon férjfi atyafitol, ki ezt abból ki-fizette volt?

Oka, melyre nézve a' Jobbágyhoz költ fiu leányt az ő atya örökségéből a' közelebb való férjfi atyafi ki-fizetheti, az hogy az ollyan Örökség valamiképpen Jobbágy örökséggé ne tétetődgyék, 's azzal maga természetét el ne veszesse, ^{92a} olly szabadsága lévén személyére nézve-is a' székelynek, hogy ötet Jobbágyá senki nem teheti, még a' Tiszt-is Hivatalya nélkül maradna, a' ki azt meg engedné. ^{92b}

Mikor pedig a' Jobbágyhoz költ fiuléáynak léánya szabad emberhez mégyen, fel szabadul annak terhe alól, a' mi az ő Annyát 's következőképpen ötet magát-is az örökségnek birodalmára alkalmatlanná tette vala és így le-tévén az örökségnek árrát, kezéhez válthattya azt, 's azon módon bírhattya, a' mint birta volna az ő annya, ha Jobbágyhoz nem menvén, a' fiuléanyságnak szabadságában meg maradhatott volna.

A' Jobbágyhoz költ fiuléáynak fiairól pedig ollyan értelemmel kell lenni, hogy ha ezeknek földes Urok szabadságot adand az annyoktól el-vett örökségnek vissza váltása leg-közelebb őket, és nem a' Léányokat illeti: Mert fel-szabadulván a' Jobbágyság alól, alkalmatossokká

lettek a' székely örökségnek biródmára, 's nem lehet attól tartani, hogy általok a' székely örökségből Jobbágy örökség légyen.

TIZENNEGYEDIK KÉRDÉS.

Hát mikor a' Jobbágyhoz költ fiu léány özvegyen maradván, másodszor szabad emberhez megyen Házasságra, fel támad-é azzal az ö fiu léánysága, és az örökséget férjfi atyafiától vissza válthattya-é?

Jobbágyhoz menván a' fiu léány, azzal az ö fiuléánysága telyességgel meg-nem hal, és az örökségtől örökössön el-nem marad, hanem fel-akad egy ideig, mig tudni illik a' fiu léányságnak szabadsága előbbeni uttyába igazodhatik.

Ha azért a' Jobbágyhoz, költ fiu léány özvegyen maradván második házasságra szabad emberhez megyen, vagy másképpen-is magának szabadságot szerezhethet, vissza lépik oda, a' hol meg-akadott volt az ö fiuléányságának Törvénye, és szabadsága, 's arra nézve a' mivel ötöt ki fizették, vissza fordítván azt, méltán kezéhez kívánhattya az örökséget.

TIZENÖTÖDIK KÉRDÉS.

Ha a' fiuléánynak törvényes Házasságon kívül gyermeke születik, el-maradhat-é arra az ö öröksége?

Ha a' fiuléánynak, minek előtte férjhez menne, vagy azután Özvegységében, az az; Törvényes Házasságon kívül gyermeke születik, arra az ö öröksége a' fiu léányságnak Törvénye mellett nem maradhat: mert ámbár némelyek vélekedése szerint ^{94a} a' fattyu gyermeknek része lehetne-is egyebütt az anyai Jóságban; de mivel a' székelyek között a' fiu léányra szállott örökséget anyai jóságnak nem mondhattuk, mint hogy abban a' Léány fiu helyet vagyon; azért nálok meg-kivántatik, hogy Törvény szerint való házasságból származzék, a' ki úgy akar, hogy Annyának fiuléányságán kezéhez vehesse az örökséget, és abban meg-maradhasson. Mert valamint a' fiuléány, fiu magára nézve az ö atyának örökségében, úgy gyermekeire nézve atya helyet való az örökségnek által adásában; Az atyai jóságban pedig a' fattyu gyermeknek Része nem szokott lenni, ^{95a} ha szintén fiának mondaná, vagy vallaná-is a' kitől volt annak származása, úgy értvén azt a' több Magyarokrol-is, mint a' Székelyekről.

Sőt nem csak az Atyai, hanem az olyan Anyai Jóságban-is, melyet valamely Aszszony állatnak elei fiura léányra egyaránt kerestek volt, részt a' fattyu gyermeknek nem ítélhetni a' Magyar Nemzetnek mindenkor fenn álló törvényes szokása szerint, melyet a' Vétkes, és tiltott, közösülést eleitől fogva kárhoztatta, ^{95b} és utálatos gonoszságnak tartotta, 's azért-is sohult másnak a' jóságban való Részesülésre utat nem nyitott, hanem csak az igaz Házasságból származandóknak. ^{95c}

Ezt tartották a' Székelyek is, kik mind régi Honyokban, Nagy Szcitiában mind pedig onnét való ki-költözésekben 's azután-is a' Magyar Birodalomnak Attila halálával következett bomlása után való meg-telepedésekben, nem csak a' fajtalan életet, de még az idegen Nemzetekkel való Házasságot-is mindenkor távoztatták e' mái napig, hogy az által régi jó Véreket, meg-ne vesztegetnék, hanem meg-maradván Elejeknek tisztaságában, mind a' fegyverre, mind azzal nyert, és szerzett Örökségeknek meg-tartására, 's óltalmazására alkalmasabbak lehetnének. Nálok a' fattyu vetett személyeknek, valameddig törvényes Házasságra nem verődnek, fejeket sem szabad úgy viselniük, mint más Aszszonyoknak, kik magokat jámborul kontyoltattyák-bé.

Ugyan tsak ha mi Jóságga tanálatnék az östől marad Özvegységen kívül a' meg-esett Fiuléánynak, részes abban az ő olly módon kapott gyermeke-is, tsak hogy Király Adómánnya ne légyen az: mert az illyen Jóságba mellözö úton senki bé-nem férhet, hanem egyedül, és egyenessen azokat illeti, kik Törvényes születés által lettek Örököszi annak, a' kié vólt Király Adómánnyából a' Jóság.

TIZENHATODIK KÉRDÉS.

Mikor táborozó ideje vagyon a' Székelységnek, miként megyen végbe a' hadi szolgálat a' fiu Léány Részéről?

A' Fiu-Léány mig hajadonkodik, hadakozás idein tartozik 'Zsoldossa által táborozni; minekutánna férjhez mégyen, mind hadi, mind honn való szolgálatnak terhét az ő Férjének kell hordozni.

TIZENHETEDIK KÉRDÉS.

Mit neveznek a' Székelyeknél kegyelem Résznek?

Mikor meg-hal valamely Székely, 's Özvegye marad, és a'vagy gyermekeivel nem lakhatik, vagy nem lévén gyermekei, a' Vérek ötöt esztendő múlva ki-akarják tenni, tartására a' Jóságból bizonyos Részt szakasztanak-ki, melyből élhessen, és táplálhassa magát mig Ura nevét betsülettel viseléndi.

Ha valaki el-öregedik ugy, hogy a' köz szolgálatra alkalmatlanná lészen, és által-adja Jóságát fiainak, vagy ha fiai nem vólnának, Attyafiainak a' végre, hogy az ő személyében erőtelensége miatt meg-tsökkent szolgálatot viselyék, illy történetben emezek az által-vett Örökségből valami részt szoktak rendelni tartására, melyről osztán falu közé kívántató szolgálatot nem téssen, hanem réája-is a' mi eshetnék, azok hordozzák. Megtörténik ez, az ollyan fiuléányokból vált Aszszonyokkal-is kik el-öregedvén Házoknak, 's Jóságoknak tovább gondját nem viselhetik, hanem fioknak eresztik, meg-tartván magoknak bizonyos Részt egyedül a' végre, hogy élhessenek belölle.

Mikor a' falu Nyilat ád valakinek, hogy arról szolgáljon, 's ki-fogyván erejéből többé nem szolgálhat, ki-vétetődik ugyan a' Nyíl az ő kezéből, de meg-maraszt a' falu nála bizonyos Részt táplálására, attól töle, mig él, semmi szolgálatot nem kívánván. Az illyeneket nevezik Kegyelem Résznek.

NEGYESIK RÉSZ.

A' LÉÁNY NEGYESDRÖL.

ELSÖ KÉRDÉS.

Mi a' Léány' Negyed? honnét vette eredetét? kik? minémü Jóságából, és mi módon szokták fizetni?

Léány Negyednek mondgyuk azt a' Jóságot, melyet adnak a' Léányoknak, vagy Aszszony-állatoknak az ök Attyoknak Örökségéből az Atyai Nemzésnek bizonyására nem örökké, vagy örökösül, hanem csak váltságosképpen. ^{99a}

Nyomat találjuk ennek Második András ditsőséges emlékezetü Királyunk törvényes Rende-lésében, ^{99b} a' hól az iratik, hogy ha a' Nemes ember fiu nélkül hal-meg, Léánya maradván Jóságának Negyed Része az-é légyen.

Szokták pedig, és tartoznak fizetni azok, kikre által-mégyen a' Jóságnak Öröksége, akár Fiskus légyen az, akár a' meg-hólt Nemes embernek véle egy Nemzetségéből való férjfi Attya-fia. ^{100a} De csak olyan Jóságából, mely Fiat illet, és annak Magva szakadásán-is Léányágra nem száll, hanem leg-ottan Fiskusra mégyen-által. ^{100b}

Mikor azért Léány Negyedet kell fizetni, abban ilyen módot, és rendet szoktak tartani: hogy minden a'féle atyai Örökséget, annak minden haszonvévő jövedelmével, és minden hozzá-tartozókkal egyetemben négy egyenlő Részre szakasztanak, 's a' Negyedik Rész akár egy, akár tizen, vagy többen-is légyenek a' Léányok, azoknak marad, 's azért-is mondatik Léány Negyednek.

De az ilyenképpen ki-szakasztott Részt a' Léányok örökösön magoknak meg-nem tarthatják másként, hanem ha azoknak, kiket az Örökség illet, hírével, és akaratjából, jószágtalan emberekhez kelnének Házasságra; külömben le-téven annak Bets szerént való árrát a' Fiak, vagy ha azoknak-is Magva szakadott a' Nemzetségben, a' Fiskus őket abból férjhez mene-telek után akár mikor ki-tehetik, és a' szerént ismét a' több három Részhez foglalhattják.

Arra kell pedig az ilyen Léány Negyedet ki-adó Véreknek vigyázniok, hogy egy Léánynak annyit ne adjanak, a' mennyivel mind együtt a' Léányágnak tartoznának: Mert a' mint felyebb-is jelentém, ha tizen, vagy többen lesznek-is a' Léányok, egy Negyednél többet nem vehetnek, melyet ha egy lesz-is a' Léány, csak ugyan a' Vérek, és Örökösök a' le-írt mód szerént tartoznak annak-is ki-adni. ^{101a}

MÁSODIK KÉRDÉS.

A' Székely Jóságából kívánhatnak-é Negyedet a' Léányok?

A' Székely Jóság, és Örökség Fiu nem maradván benne, Léányra száll; de a' Léányág ki-fogyásával sem Fiskusra, hanem a' szomszédra mégyen által, ^{102a} mivel azért a' Léány Negyedet oly Jóságából szokták fizetni, mely a' Fiumag szakadásán-is nem Léányt, hanem Fiskust illet, a' Székely Örökségéből, ugymint Léányra-is szakadhatóból Negyedet a' Léányok nem kereshetnek.

HARMADIK KÉRDÉS.

A' mely Jóságból egyszer Léány Negyedét fizettek a' Fiak, keresetik-e többször abból Részeket a' Léányok?

Ki vévén egyszer a' Léányok az Atyai örökségből a' Negyedét, azt többször se magok, se Maradékjok nem keresetik, és azért a' Fiuágot nem háborgathatják; mely ellen ha tselekednének, meg-bizonyosodván, hogy a' Negyed egyszer ki-adattatott, azonnal az olyan Negyed-kereső Léányok, vagy azoknak Maradéki patvaron maradnak, az az: a' Negyed mellől is örökösön el-esnek, 's még a' felett Dijjokon változnak. ^{102b}

Mindazáltal ha egy Léánynak Törvénykezés, és az Okleveleknek elő-mutatása, 's meghányása vetése nélkül a' Negyedét ki-adgyák-is, azzal a' többbit nem lehet el-szorítani attól, hogy Törvény úttján végire ne mehessenek, illet-e Léányágot vagy nem az olyan Atyai Jóság, melyből Negyedét találtak vólt fizetni a' más Léánynak.

NEGYEDIK KÉRDÉS.

Miként kell érteni azt, hogy egyszernél többször nem tartóznak Léány Negyedét fizetni a' fiak?

Ki-vévén egyszer a' Léányág a' Negyedét, azt többször nem tsak a' ki-fizetett Léánynak Maradéki, hanem más-is akár melyik fiutól, és akár mi üdőben származandó Léány nem keresheti. Példának okáért: egy Fiu, egy Léány ketten testvérek. A' Fiu az Atyai Jóságból kifizeti Negyeddel a' Léányt. Már ezen Negyedét fizető Fiunak légyen ismét fia Léánya: Az ő fián többé Negyedét nem kereset az ő Léánya: mert a' Törvény a' Jóságnak tsak Negyed Résztét vetette vala ezen Terh alá, az három Részt éppen hagyván a' fiu számára ^{103a}, 's mikor azon negyed Részből-is ő maga a' Léányt ki-fizette, a' fia kezére minden terh nélkül botsátotta az által, nem maradván semmi, a' mit azon keresetne valaha a' Léány. Ugyan-is ha e' külömben vólna, sokkal terhesebb lenne az ilyen Léányt nem illető Jóságnak állapotja, és alább való vólna annál, mely Léányt-is illet, 's mikor negyedikszer kellene a' Negyedét ki-adni, e' szerént a' Negyed fizetésben az egészsz Jóság a' Léányoknak menne.

ÖTÖDIK KÉRDÉS.

Miként maradhat-meg örökösön a' Negyedbe szakasztott Jóság a' Léányoknál?

Emlékezém fellyebb-is arról, hogy a' Negyedét nem örökösön, hanem tsak váltságosképpen szokták adni a' Léányoknak, 's arra nézve a' fiak azt le-tévén betsét, akár mikor-is a' Léányoknak férjhez menetelek után kezekhez válthatják. Mindazáltal ha ugy történik, hogy valamely Negyedes Léány jószágtalan emberhez kél, és ezt a' Negyedét fizető félnek hírével, 's akaratjából tselekszi; megmarad a' Nékie adatott Negyedben örökösön, és abból többé a' fiak ötöt ki-nem fizethetik. ^{105a}

Történhetik az-is, hogy a' kik Negyed fizetéssel tartoznának, ennek fejébe a' Léányágnak bizonyos Jóságot szakasztanak, és azt örökösön oda engedik. Az ilyen úton Léány kézre jutott Jóságot-is tsak éppen azoknak, kiket rendszerént illetve, kárára ne légyen az olytán szakasztás, meg-tartják a' Léányok örökösön, és a' fiaknak vissza-botsátani nem tartoznak. ^{105b} Az ilyen Negyedben oda maradt Jóság pedig annakutánna fiat Léányt egyaránt illet, ^{105c} de ha, a' kinek fizették vólt, magva szakad, vissza-mégyen azokra, a' kik adták.

HATODIK KÉRDÉS.

Minémü útát, és rendet kell tartani a' Léány Negyednek törvényes keresésében?

A' Léány Negyedet mind Magyar-Országban, ^{105d} mind pedig Erdélyben ^{105e} rövid Perfolyás mellett szokták keresni. Magyar Országban ugyan egyenesen Táblán ^{106a} perelnek érette; de Erdélyben szabadságában áll a' Felperesnek Táblán keresse-é, vagy Vármegye székin. ^{106b} Ha Táblán akarja a'hoz való igazságát keresni a' Partiumban, az az: Magyar Orzágnak Erdély-hez szakadt Részében, ugymint közép Szolnok, Kraszna, és Zaránd Vármegyékben, 's Kövár Vidéken tizenötöd Napra; egyéb Vármegyés Helyektől nyoltzad napra Király neve alatt költ hivo Parantsolattal idézze Törvénybe a' ki-adni nem akaró Felet. ^{106c} Ha pedig Vármegye székin folytatja, ugy-is a' Partiumban tizenötöd nappal, egyebütt pedig nyoltzad nappal a' Szék napja előtt vitesse véghez a' Törvénybe való Hivást, de ne Király parantsolattjával, hanem Szolgabíró által, annak eleibe-adandó szó vagy írásbéli móddal.

Észre kell pedig itt venni azt-is, hogy ezen dolog végett indúlt Perfolyásban élhetnek a' Peresek Erdélyben minden Törvénybéli segedelmekkel, Kérdőre-is el-vihetik az ítéletet, ha a' szükség ugy hozza. ^{107a} Ellenben Magyar Országban a' Léány' Negyedért indított Perben lett ítéletnek végbe-vitelét, tilalommal, ^{107b} vagy erőszakos vissza-igazittással ^{107c} akadályozni nem lehet.

HETEDIK KÉRDÉS.

Lehet-é a' fiaknak idő mulás mellett el-vetni a' Léányágot a' Negyed Keresettől?

A' Léány' Negyed keresetét ugy lehet képzelni, mint valami Osztozás dolgát. Mivel azért egyik Atyafi a' másikat el-nem rekesztheti a' Jóságától azon Okkal, hogy sokáig halgatván osztozatlanúl maradott, és a' maga Részét ki-nem vette, ^{107d} ugy a' Léány-is akár meddig váraкоzzék, 's halogassa Negyedének keresetét, a'hoz való igazságát semmi üdömulással el-nem veszti; hanem tartozik azt néki a' fiu ki-adni, valamikor fogja kívánni.

NYOLTZADIK KÉRDÉS.

Mivel kell a' Negyedet ki-fizetni?

Mikor Negyedet fizetnek a' fiak, nem kényszerithetik a' Léányokat arra, hogy ne pénzzel, hanem egyéb felkelhető Jókkal engedjék magokat ki-fizettetni. A' mennyire azért fog betsültetni a' Negyedbe szakasztott Jóság, azt nekik kész pénzül kell le-tenni, ^{108a} avagy ha talám annyira való pénzek nem lenne a' fiaknak, ne hogy ök-is a' Negyed fizetése miatt Jóságokat el-adni kényszeritessenek, adhatnak lovakat-is pénz fejébe, és azokat a' Léányok-is tartoznak el-venni; ^{108b} de másféle marhához, vagy ingo Jóhoz nyulni, akarattyok ellen nem tartoznak.

KILENTZEDIK KÉRDÉS.

Mikor, és minémü vétkekben veszti el az Aszszonyok az ő Léány Negyedeiket?

El-vesztik az Aszszonyok az ő Léány' Negyedeiket 1. Mikor azért őket annak rendi szerént meg-kinálják, ök pedig hozzá nem nyulván Törvénykezésre szoritják a' fiakat, 's azután a' mely okokra nézve azt tselekedték, a' Törvény szinin helyteleneknek tanáltatnak. ^{109a} 2. Ha olyan vétkekbe elegyednek, melyért őket Fejek váltságán marasztják. ^{109b} 3. Férjeket, vagy

Gyermekeket meg-ölvén, a'vagy egyéb Hitetlenségből álló gonoszságot mivelvén, ezen Történetekben-is Fejekkel, és több ingo, 's ingatlan Jovakkal együtt Negyedektől-is örökösön el-maradnak. ^{109c}

TIZEDIK KÉRDÉS.

Lehet-e valakinek Nemességét azzal meg-bizonyítani, hogy Elei Léány' Negyedet fizettek vólt?

Minthogy Léány' Negyedet Király Adómánnya mellett szerzett örökös Jószágból fizetnek; ^{109d} az ilyen Jószág által pedig meg-szokott Nemesedni a' Szerző ^{109e} a' ki megmutathattja, hogy Elei az előtt száz esztendővel Negyedet adtanak a' Léányoknak, annyit téssen, mintha azt mutatná meg, hogy azok valósággal Nemes emberek vóltak, 's Nemes ember ő maga-is utánnok. ^{110a}

ÖTÖDIK RÉSZ.

MIKÉNT PARANTSOLHATNAK JÓSZÁGOKBÓL A' LÉÁNYOK, ÉS MINT BIRHATTYÁK AZT MIG HAJADONOK?

ELSŐ KÉRDÉS.

Mikor szabadúlnak-fel arra a' Léányok, hogy Jóságok igazgatásához hozzá szollhassanak, és mehetnek-é azokiránt valakivel alkalomra, vagy más egyéb egyezésre?

Alkalmatosokká válnak a' Léányok tizenhat esztendő Korokban arra, hogy őket illető Jóságoknak dolgaihoz hozzászollhassanak. ^{110b} Mivel pedig elméjüknek gyengesége miatt könnyen meg-tsalattathatnak, ^{111a} azért valamig hajadonkodnak, ámbár életeknek azon tökéletes idejére jutottak-is, azokról örökös, vagy tsak ideig-tartó vallást-is Tutorok hire nélkül nem tehetnek. ^{111b}

Ugyan tsak őket sem lehet ugy meg-szorítani, hogy telyességgel a' magok Jóságokkal szabadok ne légyenek; ^{111c} annakokáért bizonyos, és nyilván való, méltó tekénetekre nézve, és ha valami el-kerülhetetlen szükségtől kényszerítettnek, Jóságok iránt Törvényes vásárba, és alkalomba ereszkedhetnek. ^{111d}

Vagyon nevezetesen két fő-ok, melyekre a' Törvény ezen engedelmet mutatta hozzájuk, tudni illik: mikor szegénységre jutnak, vagy a' kiknek hatalmok, 's gondviselések alatt vannak, azok ö reájok illendő gondot nem viselnek, tehát hogy e' miatt ne szegényeskedgyenek, 's szerentséjekben akadályt, és tsonkulást ne szenvedgyenek, abbéli fogyatkozásoknak helybe-vitelére Jóságokhoz-is hozzá-nyulhatnak, és azt annak rendi szerint Áruba botsátván el-adhatták, vagy másképpen-is abból szükségeket kipotolhatják. ^{112a}

Hasonlóképpen látván, hogy férjhezmeneteleknek idejek teldegelik; 's egyébként ki-kelésekre hamar, vagy soha szert nem tehetnek, hanem ha Jóságokat vetik-közbe, 's az által készitenek utat arra, és alkalmatosságot magoknak, ezen okra nézve-is szabadságok vagyon, hogy Jóságokat el-adhassák, el-köthessék. ^{112b}

MÁSODIK KÉRDÉS.

Hát ha kedvek ellen erőszakkal vészik őket arra, hogy Jóságokat el-adgyák, el-kössék, vagy akármiképpen magoktól el-idegenítsék, mint vehetik eleit annak?

Az erőszak által véghez-ment dolgoknak nintsen Állandósága a' Törvényben, ^{112c} 's nem tsak a' gyenge, és félelmes szivü Léányzók, de a' vastagabb, 's keményebb bátorságu férjfiak-is, a' mire őket az el-nem távoztatható erőszak, 's abból származó, és az álhatatosságot-is megtántoritható félelem vinné, az ollyatén kényszerítés alóll ki-menekedvén vissza-mondhatták, és meg-hívhatják. Az hajadon, 's kivált mások gondviselése alatt lévő Léányok-is azért, ha valami Vallástételre erőszak szerint való kényszerítésből hajtának, főképpen azok által, kiknek gondviselések alatt vannak, mihelyt férjhezmennek, mindgyártan meg-hivatják azt, és fel-forgathatják. ^{113a}

HARMADIK KÉRDÉS.

Hát tsak férjhez-menetelek után hívhatják-é meg Vallástételeket a' Léányok?

A' melly Végezésekre, Kötésekre, Vásárokra, Alkalmokra, 's Jóságoknak egyéb akár minémü el-idegenítésére erőszak által valo kényszerítésből hajtának az hajadon Léányok, azokat többire férjhez meneteleknek első esztendeje alatt szótkák meg hívni; oka lévén ennek az, hogy tellyes bátorságokat leg jobban férjhez menetelekkel érik el, 's akkor szabadulnak fel gondviselőjöknek-is hatalma, és birtoka aloll.

Másként: ha nem a' Gondviselők Vagy-is Tutorok erőltették, és vették őket azokra; férjhez menetelek utánra ne halogassák a' meg hívást, hanem addig-is vigyázzanak, és lássanak hozzá ahoz, ne hogy osztán el-késvén véle, a' Törvénytől nyújtott engedelemnek hasznát ne vehessék. ^{114a} Mondám, hogy el ne késsenek véle. Mert könnyen meg történhetik, hogy vagy ők sokaig hajadonkodnak, 's üdö mulás ütheti Nyakon a' dolgot, vagy férjhez meneteleknek-is első esztendeje olyan lehet, mely akadályoztathattya a' meg-hívásnak modgyát, 's alkalmatosságát.

NEGYEDIK KÉRDÉS.

Hol, és miképpen kell véghez vinniek a' Léányoknak az ollyatén meg Hívásokat?

Mikoron a' Léányok valami ártalmas, és Károokra szolgáló Végezéseket akarják meg-hívni, másolni; valamelyik Ország Birája, vagy Itélő-Mester, vagy Káptalan eleibe kell személyek szerént menniek, és ott élő Nyelvekkel mondgyanak ellene azoknak; mely tselekedetekről kívánságokra, ő Felsége a' Király, vagy Káptalan hiteles Pettsétye alatt költ Bizonyság Levelet adnak ugyan ott nekik, hogy azt annak idejében elő vevén meg mutogathassák; hogy az ollyan Végezéseket idején korán meg hívták, 's azoknak ellene mondották. ^{115a}

ÖTÖDIK KÉRDÉS.

Birhattyák-é magokra jóságokat az hajadon Léányok?

A' Léányok egészsz férjhez menetelekig Tutorság alatt szoktak maradni. ^{115b} Mivel azért a' Tutorok hivatalya, nem tsak a' személyeket, ^{115c} oltalmazni azoknak, kiket hatalma alá hagyott a' Törvény, hanem jóságokra-is ^{115d} gondot viselni, számokra birattatik ugyan ezeknek gondviselések alatt a' Jóság, és annak Jövedelme-is övék, ^{115e} de magokra különössön Tutorok akarattya ellen a' jóságnak birodalmában, 's a' körül kívántató dolgoknak folytatásában elől nem parantsolhatnak. ^{116a}

Mivel pedig tanálatnak ollyan Léányok-is, kik életeknek nem tsak tökéletes esztendeire jutottak, hanem azon üdöt meg-is haladták, 's korosodni kezdettek, az illyenek, ha azok, kiket az ő réájok-való gondviselés illetve, meg-engedik, vagy el-halgattyák, magokra-is el-maradhatnak, Jóságokat igazgathattyák, 's annak dolgát mint Gazd'aszszonyok folytathattyák, másokkal jó okkal móddal alkalmakat, 's Egyezéseket-is tehetnek, perelhetnek-is; ^{116b} de osztán magok nevekben tartoznak meg-is felelni a' Törvényben. Ezen Birálgodásokat mindazáltal ugy kell érteni, ha azt nekik meg-engedik; mert akarattyokat effélékben nem követ-hetik, 's a' Tutorság alól tsak kénnyekre, 's tetzések szerént hajadon állapottyokat fel nem szabadithattyák.

HATODIK KÉRDÉS.

Kik szoktak hát Tutorak lenni a' Léányoknak?

Értem ezen Kérdésben azokat a' Léányokat kiknek szüléi meg-haláloztak. Mert mig azok élnek, övék a' gondviselés. ^{117a} Mikor azért Attya, 's annya nélkül marad árván a' Léány, testvér Bátya, vagy öttse lészen az ő Tutora; ^{117b} ha férjfi testvére nem lenne, az ő Attya Nemzetségéből való férjfi Atyafi veszi ötet gondviselése alá, ^{117c} ha ilyen vére sem tanálkoznék, Anyai Ágon való Attyafiának birik, 's a' viseli gondját. ^{117d} Ha se Attya, se Anya után Tutornak való Atyafi nem vólna, Attya-is néki Testamentomban Tutort nem hagyna (mert hagyhat ha akar) a' Királynak, mint Árvák pártfogójának hivatalya, hogy Tutort rendelyen, olyant tudni illik, a' ki azon Helységben Jóságos ember, és a' kihez semmi gyanu nem férhet, hogy az árva Jóságát vagy magának horgászni, vagy másra szálítani, 's el-pazérlani kívánná. ^{118a}

HETEDIK KÉRDÉS.

A' Léányokat Jóságaikból, történt károsításokért, 's hatalmaskodásokért lehet-é Törvénybe hívni?

A' mely Léányok Tutorság alatt vannak, azokat Jóságikból másokon el-követett Kártételek, vagy egyéb hatalmaskodásokért egyenesen szembe fogni nem lehet; hanem ha történnének-is a' félék, inkább Tutoroknak lehet tulajdonítani; ^{118b} erre nézve az ilyen gondviselői Hatalom alatt lévő Léányokat magokat töstént olly színű dolgokban Törvénybe nem foghatják, 's nem hívhatták, a' ki hívná, Djjokon maradna érette; ^{118c} így azért nem-is ök, hanem Tutorik tartoznak ollyankor meg-felelni.

Ha mindazáltal valamely Léányzó tsak magára maradna a' Jóságban Tutor nélkül, 's ugy bírná azt, illy történetben Jóságából másokon esett meg-bántódásokért nékie kellene meg-felelni, maga lévén oka, hogy hajadon vólt, 's még-is Tutor nélkül kívánta folytatni életét, 's bírni Jóságát.

HATODIK RÉSZ.

A' LÉÁNYOKNAK FÉRJHEZ-MENETEKRL.

ELSŐ KÉRDÉS.

Miként szabadulnak-fel a' Léányok az Atyai, vagy Tutori Hatalom alól?

A' Léányok mind addig, míg férjhez kelnek, magok szabadságokban nintsenek, hanem más óltalma, és hatalma alatt kell nékiek maradniok. Mert külömben ha réájok jo gondviselés, és vigyázás nem lészen elméjeknek gyenge, és hajlandó vólta miatt könnyen el-hitethetik, és meg-tsalhatták őket. ^{119a} Ez így lévén az Atyai, vagy Tutori Bírtok, és hatalom alól akkor szabadulnak-fel, mikor ki-házassítják, és haza adják őket. ^{120a}

MÁSODIK KÉRDÉS.

Hány esztendő korokban lehet jövendőbéli Házasságra el-mátkásítani a' Léányokat?

Minthogy a' Mátkaság által kötelesekké tészik magokat egymáshoz a' Házasságra tzelező személyek, ^{120b} arra nézve szükségesen meg-kivántatik, hogy azoknak idejek olyan légyen, melyben észre vehessék, 's meg-ismérhessék mit tsinálnak; és mivel hét esztendő Korokig elméjeknek még a' gyermeki értetlenségnek homályában heverő állapottya, 's gyengesége miatt a' jó, és rossz között választást ritkán, és nehezen tehetnek; azért míg a' Léányok hét esztendősek nem lészenek, vagy idejebéli fogyatkozásokat tisztulni kezdett értelmeknek serénységével helyre nem-viszik, 's ki-nem potollyák addig őket állandóképpen elmátkásítani nem lehet.

De azon üdö után ha kik előre akarnak utat készíteni magoknak az házasságra, 's hasznokat láttyák benne, hogy a' gyümölsbe értetlen-is belé-harapjanak; a' hét esztendő alól fel-szabadult Léányzotskákat jövendőbéli Házasságra el-mátkásíthatták; de akkor-is ereje a' Mátkaságnak úgy lészen, ha idejekhezképest elegendő okosság, és értelem találattik azokban. ^{121a}

HARMADIK KÉRDÉS.

Hát férjhez, hány esztendő korokban kelhetnek?

A' Léányokban meg-ért üdönek tartya a' Törvény a' tizenkét esztendőt, ^{121b} melyben már az Házasság terhe alá ki-is szokott erejek mohozodni; meg-haladván azért ezen üdöt, ha szerentséjek találkozik, 's egyéb akadály útttyokat el-nem állya, annak rendi szerént férjhez mehetnek.

NEGYEDIK KÉRDÉS.

Szülei, vagy Attyafiai hire, 's akarattya nélkül el-meheté férjhez a' Léány?

Nagy vólt mindenkor a' Magyaroknál a' Léányokban a' szemérmetesség, felyül-is haladták ők abban minden külső Nemzetek Léányinak ditséretét. Nevezetesen a' mi a' férjhez-menetelnek dolgát illette, baj vólt ezt tsak elő-is hozni nékik: mert mikor a' félét hallottak, legottan el-pirultak, és mint valami tisztaság szeretetének tüzetől meg-gyulladván szemérmek tiszteletét

rosa színben jelengették Ortzájokon: ^{122a} méltán-is, mert a' Léánynak neve ujjal mutató jele a' szemérmességnek; a' szemérmesség pedig nem csak ékessége, hanem költsos vára-is szokott lenni a' tisztaságnak; Innét mikor kérték-is őket, a' választélt szüléjekre bízták, és szemtelennek tartott, ha valaki azokat meg-előzte volna válaszával.

Igy volt e' régen, de ma-is ditséretet érdemel nálunk az ő szemérmességek: mert jóllehet a' sok külső Nemzetekkel való tizmbora igen nagy kárunkra, 's romlásunkra meg-vesztegette Nemzetünk tisztaságát, mindazáltal Léányink még-sem bátródtak annyira testi kívánságokkal, mint láttyuk más Nemzeteknél, hogy a' Léányok nem várják üzettetéseket, hanem ők magok kínálva kínalyák magokat; az Házasság dolgairól minden szemérem nélkül beszéllenek, 's erővel-is nyakokra kötelőznek a' Legényeknek.

Nagy lévén hát nálunk mind szemérmessége a' testi dolgok hallásában, mind pedig a' férjhez menetelben-is szüléjek tétzésétől függeni kíváno tisztessége Léányinknak, mit felellyek e' kérdésre? mert ha azt mondom, hogy a' Léány szüléi vagy Atyafiai akarattya ellen férjhez mehet, az Atyákat, és Anyákat támasztom magamra, miért hogy a' Léányoknak lábot adtam az eddig való szép engedelmességnek Törvénye ellen; ^{123a} ha pedig azt mondom, hogy a' Léány tartozik férjhez-menetelében az ő szüléinek akarattyan meg-állani és azt követni, így-is talám feleletemmel kedvet nem találok, 's a' Léányokat indítottam méltó panasza; miért hogy a' mit ők eddig szemérmességéből tselekedtek, kételenségül akarom el-hitetni szüléikkel szabadságok ellen. ^{123b}

Ugyan csak a' Törvény mellett meg-maradván, azt mondom: Tartoznak Isten parantsolattya-ból a' gyermekek az ő szüléiket tisztelni, ^{124a} és a'zokhoz méltó engedelmességet mutatni. ^{124b} Házasságra akarván menni, tartoznak azt-is szüléiknek meg-jelenteni, és azoktól abban tanácsot kérni. ^{124c} De mivel találkoznak némelykor a' szülékben-is gyermekek hasznával nem éppen meg-égyező indulatok, ezen házasság állapottyanak választásában az ő Tanácsokat 's akarattyakat követni nem mindenkor tartoznak.

Igy: ha a' Léánynak férjhez-menetelre vagyon kedve, 's az ő szüléi úgy akarnak, hogy soha férjhez ne mennyen; nem tartozik üdvessége kotzkáztatásával engedelmeskedni: mert az Apostol mondása szerént: jobb férjhez-menni, mint égni. ^{124d}

Ha a' kihez ő akar menni, szüléi nem akarják, tégye egymáshoz a' maga akarattyanak, és a' Szüléi ellen-tartásának okait, 's lelki ismertetétől-is tanácsot kérvén, ha úgy érzi, és tapasztalya, hogy helyesebben okoskodott ő, mintsem szüléi, azok akarattya ellen-is férjhez-mehet, 's nem vétkezik véle. ^{125a}

Ha ollyannak akarják adni, kit ő nem szeret, sőt ugyan irtozik tőle, itt-is szüléinek kedveket töltöni nem tartozik. ^{125b}

Egy szóval: a' mi a' férjhez-menetelt nézi, az arra ügyekezö akaratnak szabadságát a' szülék az ő Léányokban meg-nem kötözhetik úgy, hogy a' hól vétek, és botránkozás nélkül véghez-mehet az Házasság, ott azoknak akadályá lehessen. ^{125c} Erre nézve kárhoztattya az Anya szent Egyház-is valaki azt mondgya, hogy a' szülék akarattya ellen véghez-ment Házasság meg-nem állhat, és hogy azt a' szülék helyben-hagyhattyák, vagy erőtelenné, és semmivé tehetik. ^{125d}

Mind ezeket pedig nem azért hozám elő, hogy a' Léányoknak Ortzájok bőrét az eddigvaló szemérmeknek jó színe ellen meg-vastagitsam, 's utat mutassak, mint lehessen szüléik el-mellőzésével-is Legények után eredni, és azokkal gondolatlanul házasságra, vagy annak reménségére egybe-szövetkezni, sőt inkább azt akarom, 's jovallom-is; e' dologban, mely nem Zsák, hogy ismét meg-fordithassák, szüléiktől igen halgassanak; a' Házasságról tisztán, és jámborul gondolkodgyanak, hogy annakutánna férjeikkel-is jól élhessenek, a' Kontyot-is betsületesen viselhessék; és magok jó példáján magzattyokat-is olly engedelmességre

szoktathassák, melyből ne meg-szomorítását, hanem telyes örömet és vigasztalását várhassák Anyai sziveknek.

E' végre a' szülék jól vigyázzanak továbbra-is Léányikra, 's kivált szemérmekre szorgalmatos gondjok legyen. Nem vólt eddig-is ártalmára Nemzetünknek, hogy Léányink jámborul, és a' tiszta életnek alkalmatosságiban neveltettek; így ment által egyik Nemzetségtől a' másakra régi Eleink tisztaságának szeretete, és követése. És bizonynyal addig-is vóltunk boldogok, szerentsések, míg abban meg-maradhattunk, addig vóltunk szabadok, 's magunk Urai, míg a' bujálkodo életnek szolgálatját Nemzetünk közé a'ma nem a' mü természetünkhöz illő sok külső szokásoknak, 's modiknak ujjságival együtt bé-nem eresztettük. De a' miben ez által romlottunk-is, vagyon még ideje az Orvosságnak; nintsen Gonoszság alkalmatosság nélkül, nem lehet jámbor Aszszonyok, 's Léányok között fajtalan Férjfi.

ÖTÖDIK KÉRDÉS.

*Meg-halván a' Férjfinak az ő Mátkája minekelötte egybe-kelhetnének, vissza-
veheti-é azután annak szüléitől, vagy Attyafiaitól; a' mit ő vagy Gyürü váltáskor,
vagy a' Menyegző tisztességére adott vólt a' Léánynak?*

El-mátkásítván magának jövendőbéli Házasságra valamely személyt a' Férjfi, ha az alatt, míg a' Lakadalom, vagy-is a' Menyegző meg-lészen ő közöttök, halála történik annak; mindazon Jók, és Marhák, melyeket ő vagy gyürü váltáskor, vagy a' Menyegző tisztességére adott azon ő Mátkájának, oda-maradnak, és a' meghólt mátkás Léány, vagy Aszszony szüléi, avagy azok nem lévén, annak Attyafiai magoknak tartják, de ha egybekelések után gyermek, és Rendelés nélkül talál meg-halni az Aszszony, úgy mind azok az ő Uránál maradnak, ^{128a} mint erről ide aláb ^{128b} bővebben-is fogok emlékezni.

HATODIK KÉRDÉS.

*Hát a' mely Gyürüt és Keszkenöt a' Léány szokott adni az ő Mátkájának, ha e'
meg-talál halni egybe-kelések előtt, visszamarad-é az a' Léánynak?*

Szokás vólt a' Magyaroknál, hogy mikor a' Férjfi el-jegyzi magának a' Léányt házasságra, ez akkor Gyürüt, és keszkenöt ad annak. Gyürüt ugyan a' meg-nem szakadható szeretetnek bizonyságául; Keszkenöt pedig azért, hogy azzal mint egy szemérme-takarojával házasságra által-adandó testének meg-tartott épségét, 's egyszersmind jövendőbéli Férjéhez való nagy bizodalmát-is jelentené, hogy valamint ő azon négy-szegletü Ruhájának példájára kész Férjét e' világnak akár melyik részére követni, úgy emez-is ötöt el-ne hagyná, hanem azon Ruhának mint egy árnyéka alatt tartván, viselné gondját, 's óltalmazná.

Mondhatnám azért, hogy meg-halván a' Férjfi, minekelötte az ígért házasság végbe-mehetne, a' neki jegybe-adatott Gyürüt, és Keszkenöt tartoznának szüléi vagy Attyafiai vissza-adni az ő elmaradt Mátkájának; miért hogy a' mi végre azt adták vólt, bé-nem telyesedhetett, 's arra nézve ok sem lehetne tovább el-tartására. ^{129a}

De még-is azt mondom: Meg-halván a' Léánynak Mátkája Haza-adása előtt, oda-marad az ő Gyürűje, és Keszkenője, 's nem kérheti-vissza annak szüléitől, vagy Attyafiaitól; valamint hogy a' Férjfi sem vehetné-vissza, a' mit neki el-jegyzésekor adott; ha ő-is, így találna meg-halni, és Mátkájának tett ígétét bé-nem telyesithetné Házasságok meg-forrásával.

Észre kell pedig itt venni, hogy meg-forván a' Mátkás személyek között a' Házasság, a' Jegy egyik a' masiktól vissza-mégyen annak, a' ki-adta. ^{129b}

HETEDIK KÉRDÉS.

Minémüi okokra nézve válhatik-el a' Léány az ö Mátkájától? és a' ki minden igaz ok nélkül fel-mond az ö Mátkáján, mitsoda büntetése vagyon az Egyházi Törvény szerént?

Meg-lévén egyszer a' Léány és Férjfi, vagy Aszszony között a' Mátkaság, többé a' mellől egyiknek sem szabad ok nélkül el-állani, és a' fel-vállalt kötelességet félben-hagyni. De ha méltó ok adja-elő magát, igen-is szabadságot engedett a' Törvény a' meg-tsalattatott, vagy bántodott Félnek az el-válásra. ^{130a}

A' mi azért a' Léánynak Mátkájától való el-válását nézi: Oka vagyon néki arra, mikor emez az ö hire nélkül hazol el-távozik, és sokáig mulat külső földön, nem lévén tudniillik valami bizonyos üdöhhöz kötve egybe-kelesek. De itt-is az el-válással nem mindgyárt lehet serénykedni, hanem ha Mátkája benn vagyon az Hazában, két esztendeig, ha pedig idegen Országban vándorol; három esztendeig várakozzék utánna, ha az alatt a' hozzája vissza nem jö, meg-szűnik az a'hoz való kötelessége, és máshoz mehet, ha úgy tetik. ^{131a}

Ha a' Férjfi maga Rendét, és állapotját el-titkolván, Nemesnek mondgya, és tetteteti magát, holott paraszt, és Nemtelen vólna, itt-is a' Léány meg-tsalattatván, el-válhatik tőle. ^{131b}

Ha a' Léány a' Férjfiben valami veszedelmes Nyavalyát, ugymint Frantzot, Korságot, 's egyéb efféleket, melyek a' házasságot igen terhezzé szokták tenni, eszébe-vészen, ezen okra nézve-is el-válhatik attól. Mert nem lehet ö felölle el-hinni azt, hogy e' színü nehézségek között-is az ollyannal való házasságot akarta vólna. ^{131c}

Nem külömbben mikor a' Férjfi a' Mátkaság után lopásba; vagy más tzégéres gonoszságba elegyiti magát, vagy dobzodásra, és részegeskedésre vetemedik, vagy szer felett való keménységet kezd mutatni Mátkájához, vagy annak kárára, 's veszedelmére tzélozván ellenségévé válik; e' színü történetekben-is méltán el-állhat a' Léány az ö Mátkájától, 's a'hoz való kötelességében meg-maradni nem tartozik. ^{132a}

Ezen el-válást mindazáltal úgy kell érteni, hogy a' ne alattomban, tsak maga tetzéséből, és az Egyházi Birák hire nélkül légyen, hanem azok elejébe kell terjeszteni a' dolgot, ha szintén világos, és minden homály nélkül való lészen-is az, 's úgy vesse-ki a' Léány azok előtt nyakából az ollyan hibák, és fogyatkozások között heverő Mátkájához való kötelességét, az ellenkező tselekedetekből következhető botránkoztatásoknak el-távoztatására.

De ha a' Léánynak semmi oka az el-válásra nem lévén, úgy áll-el Mátkája mellől, a' Jegyet, melyet ö adott vólt annak, akár mi drága légyen-is örökössön oda-veszti, azt pedig, melyet emez adott vólt néki, vissza-kell adnia.

E' mellett ha mi kötést tett vólt, annak-is telyesítésére réa-kénszerittetik. De akár tett légyen a' félét, akár ne, a' Jegynek el-vesztésén, és vissza-adásán kívül Dijját-is tartozik az ö Mátkájának le-tenni, hogy azt oly kissebbséggel illetni nem általlotta.

Erdélyben a' Fejérvári Papok székin a' Jegynek le-írt el-vesztése, és vissza-adása mellé hatvan nehéz girán az az: kétszáz negyven forintot marasztyák; mely summát ugyan ott réa-mondanak arra-is, ki a' Mátkás személyek között izgágát szerezvén az Házasságnak megforrásában akadályt tsinál, 's azok nélkül való el-válásra útát, és alkalmatosságot szolgáltat.

NYOLTZADIK KÉRDÉS.

Özvegyen maradván az Aszszony, vissza-mégyen-é ismét az ő szüléinek, vagy Tutorinak hatalma alá? 's azoknak hire, 's akarattya nélkül el-mehet-é annak-utánna férjhez?

Ki-menekedvén egyszer az Atyai, vagy Gondviselői hatalom alól a' Léány férjhez-menetele által, meg-szűnik leg-ottan az ollyatén hatalomnak minden ereje, és az osztán fel-nem ujjulhat ő rajta, ha özvegyen marad-is; mert az Özvegyet nem terhelni, hanem inkább könnyebbiteni kell; ujjabb terh alá esnék pedig, ha a' mi alól fel-szabadúlt egyszer, ismét az alá vettetnék. De azonkívül-is a' kötelesség, mikor maga uttyán el-folyván véget ér, és el-mulik, többé nem szokott fel-támadni; ^{134a} azért az Atyai, vagy Gondviselői hatalom alatt lévő kötelességnek-is vége szakadván, a' mellé senkit továbbá nem szorithatunk; melyhez képest azt mondhatom az Apostollal: Az Aszszonyállat köteles a' Törvényhez, a' mennyi ideig a' férje él; hogyha meghal a' Férje, meg-szabadúlt, mennyen-férjhez a'kihez, akar, tsak hogy az Urban. ^{134b}

HETEDIK RÉSZ.

A' NÁSZ-RUHÁRÓL, VAGY-IS A' PARAVERNOMRÓL.

ELSŐ KÉRDÉS.

Mi a' Nász-Ruha?

Szokás volt a' Magyaroknál eleitől fogva, hogy mikor a' Léányt férjhez-adták, a' Lakadalmi alkalmatossággal az Atyafiak, 's más jó-akaratu emberek-is a' Menyasszonynak ajándékot mutattak-bé; innét vette eredetét a' Parafernom.

Parafernomnak azért, vagy-is Menyegzői ajándéknak az olyan ingo Jókat mondják, melyeket az Asszonyállatoknak az ő Lakadalmok, vagy Mátkaságok, 's el-jegyeztetések idején, vagy Mátkáik, vagy szüléik, vagy Attyokfiok, vagy más akárki szokott adni, és ajándékozni. ^{135a}

Nász-Ruhának azon okból mondatik, hogy Menyegző, vagy-is Lakadalom tisztességéhez tartozó Jóság; a' Menyegzőt pedig Násznak nevezzük régi Magyar Nyelven, miként azokat, kik a' Völegényt, 's Menyasszonyt kísérik, Nász-Népének; ezeknek pedig, és a' Lakadalmi Rendtartásnak igazgatóját Nász-Nagynak mondjuk, 's hogy már ide tegyem azt-is: az ujj Házások Lakadalmok Napján, egyik Vö-Legénynek, a' másik Menyasszonynak azért neveztetnek; mert a' Legény Veje annak, kinek Léányát veszi, ő pedig a' Léány Menye az ő Mátkája szüleinek, vagy korosabb Atyafiainak.

MÁSODIK KÉRDÉS.

Hát tartozásképpen tartozik-e valaki a' férjhez-menő Léánynak Parafernomot adni?

Elsőbben-is férjhez akarván adni Léányikat az Atyák, azokat Rendeknek, 's Jóságoknak mivóltához képest ki-szokták ruházni, 's a'képpen ki-házasításokra illendő gondot viselni; melyet ha el-mulatlának, annakutánna az olyan ki-nem házasított Léányok a' fiakon az ő elmaradott Parafernomokat meg-kereshetik, és meg-vehetik.

Ha pedig Attya halála után történik férjhezmenetele a' Léánynak, tartoznak ötet a' fiak az Atyai Jóságból ki-házasítani Parafernomát meg-adván. ^{137a}

HARMADIK KÉRDÉS.

Hát ha meg-halálozván az Atya, annak fiai, és Léányi egymás között az ingo Jókat fel-osztyák, 's egyenlő Részt vesznek azokból a' Léányok, tartoznak-e e' szerént-is őket a' fiak Parafernummal ki-ruházni?

Mikor meg-hal valamely Ur, vagy Nemes ember, annak minden ingo jovai, ha azokról vég-rendelést, vagy-is Testamentomot nem talált volna tenni, az ő Felesége, fiai, és Léányi között közönségesen annyi egyenlő részre szoktak oszlatni, a' mennyi osztozatlan, és ki-nem házasított személy maradott-el az Atyai Házban. ^{137b}

Ha azért a' Léányok az ök Attyok halála után Részt vesznek annak ingo Marháiból, így nékik a' fiak férjhez-menetelek alkalmatosságával Parafernomot adni nem tartoznak: mert az olyan ki-vett Részek Nász-Ruhájokra, az az: ki-házasításokra marad, és abba tudodik. ^{138a}

NEGYESEDIK KÉRDÉS.

Hát a' hól a' Jóság Léányt-is illet, 's a' meg-hólt embernek ingo-jovai sem maradnak, tartoznak-é ott a' fiak Parafernomot adni a' Léányoknak?

Minthogy a' Léányokat az Atyai, az az: tsak fiat illető Jóságból szokták, és tartoznak ki-házasítani a' fiak; ^{138b} erre nézve ha a' Léányoknak-is Részek vagyon a' Jóságban, ki-házasításokra való Parafernomot a' fiakon ök sem kereshetnek; mert egyaránt osztóván velek, semmi nem marad azoknál a' miből öket Parafernom által ki-tehetnék. ^{138c}

ÖTÖDIK KÉRDÉS.

Miképpen kell érteni azt, a' miről előbb-is ^{138d} lön emlékezet, hogy meg-halván valamely Ur, vagy Nemes ember, annak ingo jovaiból, ki-nem adott Léányi-is Részt vesznek?

Minthogy az ingo jokból való Részesülés Parafernumokba szokott tudodni a' Léányoknak, ^{139a} a' Parafernomot pedig nem előbb, hanem férjhez-menetelekkor vehetik-ki, ^{139b} erre nézve értem az olyan Osztóvást azokról a' Léányokról, kik férjhez készülnek, és honn maradásra nem szánták magokat; azokról pedig, kik Pártában akarják idejüket tölteni, azt tartom, miglen olly képpen maradnak az Atyai Házban, azt, a' mi az ollyan ingo Marhákból Részekre juthatna, a' fiaktól kezekre nem kívánhatják; ezek kötelessége lévén ugy-is nekik mig hajadonkodnak, ételekre, és ruházatyokra gondot viselni az Atyai Jóságból, mely azoknak annál terhesebb, minél tovább nyulik tartások ideje az illyen Léányoknak; holott ellenben, ha azokat, kik házasságra tökéltették életeket, egyszer kiadhattják, mentek lesznek, és az ollyan tartásnak költségével többé nem terhelhetnek.

HATODIK KÉRDÉS.

Mennyire mégyen, vagy-is mennyit téssen egy Léánynak az ő Parafernoma?

Panaszolkodni szoktak gyakorta a' Léányok férjhez-menetelek után, hogy öket illendőképpen, és tiszteségesen ki-nem ruházták. Olly telhetetlenek-is némelyek, hogy ha a' szülék, vagy Atyafiak mindeneket az ő ki-házasításokra fordítanák-is még sem lehetne Kedveket tölteni, 's eleget tenni kívánságoknak. Hogy azért Parafernomba se a' Léányok annál, a' mi igazságos többet ne kívánnanak, se a' ki-házasító Atyafiak meg-ne vonnyák, a' mivel tartoznak, azt mondom: Ha maga az Atya életében adta-férjhez az ő Léányát, 's kevesebbet érő Nász-Ruhát nem adott annak, mint a' mennyit az ő Díjja tett volna, azzal meg-elégphetik, és az után többet a' fiakon nem kereshet.

Ha pedig Attya hóltá után mégyen férjhez, és annak ingo Jovaiból Részt addig nem vett, tartoznak néki a' fiak annyi érő Nász-Ruhát adni, a' mennyire az Attyától maradt felkelhetőkből néki jutó Rész ment volna. Értem pedig mind az ő, 's mind a' fiak Részin azt, a' mi az ő Attyok temetésétől, 's ha mivel ez adóssá maradt volna, annak le-fizetésétől minden terh nélkül mehet közre; mert efféléket egyaránt kell viselniük, az az: a' Léány Részéből-is ugy kell potolni, mint a' fiakéból, száma szerént tudniillik a' részesülendőeknek.

De ezen Atyai ingo Jókból való részesülést nem lehet arra magyarázni a' fiaknak, hogy mikor a' félék nem maradnak, a' Léány kára, és ök annak Parafernomot adni nem tartoznak: mert mint felyebb-is emlitém, ha ollyatén Parafernom fizetésre fordítható ingo Jovai nem maradnak az ő Attyoknak, az ingatlan Jóság hasznából kell ki-ruházniok, 's haza-adni Léánytestvé-

reket tiszteségesen, a' Jóság jövedelmihez tudniillik, és az Atyai házban osztozatlanul, vagy kiadatlanul maradt személyeknek számához képest.

HETEDIK KÉRDÉS.

Hát már a' mely Jóságból, illendő Parafernomokat meg-adván, ki-házasítták a' Léányokat, kereshetik-é azután abból ezek a' Léány Negyedek?

Ámbár a' Léányokat annak rendi szerént ki-házasítsák, és illendő Parafernommal el-készítsék-is a' fiak, de Negyedeket arra nézve el-nem tarthatják; hanem ha azt addig a' Léányágnak ki-nem adták a' Parafernom mellett arra-is gondot viselni, és ki-adni tartoznak. ^{142a}

NYOLTZADIK KÉRDÉS.

Hát ha szüléi, vagy Atyafiai akarattya ellen mégyen-férjhez a' Léány, tartoznak-é ezek őket ki-házasítani, és Parafernomot adni?

Illő ugyan, hogy a' Léány férjhez akarván menni, az ő szüléi, vagy gondviselő Atyafiai hire nélkül azt ne tselekedje; ^{142b} mindazáltal az Házasság az egybe-keleendő személyeknek egymáshoz való szabad akarattya nélkül meg-nem forrhatván, ^{142c} nem lehet abban a' szülék, vagy Atyafiak ellen tartásának annyi ereje hogy arra nézve a' Léány az ő Parafernomától el-essék, és így ámbár nem telyesítette-is férjhez-menetelével azoknak akarattját, ki-házasíttását meg-kivánhattya, nem lévén azon kívül-is az ő akarattjokhoz, vagy ellentartásokhoz köttetve a' Parafernomnak meg-adása, vagy el-tartása. ^{143a}

Ugy kell pedig azt érteni, ha a' léány olyanhoz mégyen, kinek állapottya kisebbségére, és meg-szorítására nem szolgál az ő Nemzetségének, ^{143b} Mert ha méltatlan lészen a' személy, nem lehet a' szüléket, vagy atyafiakat arra erőltetni, hogy az ilyenhez kelő léánynak Nász-ruhát adgyanak; nehezen-is esnék nekik arra vesztegetni a' betsületet, a' ki férjhez menetelével gyalázatot, és kisebbséget hozott az ő fejékre. ^{143c}

KILENTZEDIK KÉRDÉS.

Ha atyafiságossan ki nem adgyák a' Parafernomot a' Fiak, meg-kereshetik-é azt azokon Törvénnel a' Léányok? ha meg; az ilyen dolog végett indult Perek hol, és minémü uton szoktak folyni?

Ha szépen perlődés nélkül ki nem akarják a' Parafernomot adni a' Fiak, törvénnel-is meg-kereshetik azt rajtok a' léányok. Erdélyben ugyan azon módon és uton, melyen léány Negyedeket szoktak keresni; ^{144a} Magyar Országon pedig ha a' kereset tizen két ezer forintnál felyebb nem mégyen, Vármegye Székin; ^{144b} ha pedig felyebb mégyen, Vidékes Táblán perelnek érette. ^{144c}

A' Parafernom végett indult Pernek folyásában helye vagyon Erdélyben minden Törvénybéli Segedelmeknek, elébb-is vihetik kérdőre a' Birák ítéletit. ^{144d} De Magyar Országon egyéb haladékokkal, és Törvénybéli segedelmekkel nem lehet abban élni az egy ujj ítéltre való fogáson kívül, el-látásra-is vihetik ugyan, de csak az után, ha ki szolgáltatik a' mi meg-ítéltetett. ^{144e}

TIZEDIK KÉRDÉS.

Kire száll halála után az Aszszonynak Parafernoma, ha arról Rendelést nem téssen?

Az Aszszony az ő Parafernomáról Testamentumot tehet, és annak hagyhattya, a' kinek akar; ha pedig semmi Rendelést árról maga után nem hágy, 's gyermekei maradnak, ezekre száll egyébb Jovaival égyütt; ^{145a} de ha gyermekei nem maradnának, Erdélyben ugyan még a' régi Törvény mellett az ő Szüléi, vagy közelebb való Attyafiai vissza kívánhatták; ^{145b} Magyar Országban pedig azon Törvényt meg változtató Végezések szerént, az, és egyébb minden felkelhető Jovai-is a' Férjére szállanak, vagy ha ez-is már el holt volna: Fiskusra mennek. ^{145c}

TIZENEGYEDIK KÉRDÉS.

Gyermekeire maradván Parafernoma az Aszszonynak, ki-é lészen, ha azok-is ő utánna meg találhatnak halni?

A' mint felyebb-is mondám: Nem tévén semmi Rendelést Parafernomáról az Aszszony, gyermekére marad holta után. Mivel azért a' gyermekek Keresményi közelebből a' szüléket illetik; ^{146a} ha az ilyen gyermeknek, minek utánna Anyja Parafernoma övé lett, halála történik, Attyára száll, 's nem lészen ahoz többé az ő Anyai ágon lévő, jobb szüléinek, vagy Attyafiainak semmi közök, még azoknál-is, kik azt tartják, hogy a' Testamentom, és gyermek nélkül meg-holt Aszszonynak Parafernoma nem Urára, hanem közelebb való Attyafiaira marad.

TIZENKETTÖDIK KÉRDÉS.

Tarthatja-e a' Léány kezét az Atyai jorzágon, ha néki abból Parafernomát ki nem adták?

Miglen az Aszszonynak az ő ki-házasítására való Részét, vagy-is Parafernomát ki-nem adgyák, annyi erő keresete mindenkor fenn marad néki a' fiak ellen az Atyai jorzághoz, de azt néki-is nem Jorzág foglalással, 's abban való meg-maradással, hanem Törvénnel illik a' fiakon meg keresnie. Ha pedig férjhez menvén ugyan csak az Atyai jorzágból ki nem bontakozott volna; hanem annak birodalmában, vagy a' fiakkal égyütt, vagy azok nélkül-is meg maradott, attól csak üres kézzel butstút venni nem tartozik egyebként, hanem ha benn lévő Parafernomát, a' jorzágot kézhez kívánó Atyafiai ki-adgyák.

De arra vigyázzon, hogy mikor a' Parafernommal ötet törvényesen meg kinályák; a' fiakat minden díb dáb, 's csak idő vesztő fogásokkal ne tartóztassa; mert ha Törvénybe kerekednek, 's ott-is égyik szék napjáról a' másakra vontattya a' dolgot, hogy az alatt-is a' jorzágnak hasznát ő vehesse, 's ugyan csak végtére belé talál sülni feleletébe, a' jorzágot-is ki ítéli kezéből a' Törvény, 's Parafernomától-is el marad; miért hogy nem lévén semmi helyes mentsége, tsalárd, és álnok tétovázó felelettel kívánt a' Törvénynek, a' jámborok igazságának bátorságára rendelt utyán játszodozni. ^{147a}

TIZENHARMADIK KÉRDÉS.

A' mely Léány hajadonkorában Roszsza elegydvén fattyat vet, 's után megyen férjhez, tartoznak-é néki Parafernomat adni a' fiak?

A' ki-házasítás igazságával élhető Léányokon olyanokat ért a' Törvény, kik az Atyai házban hajadonok, ^{148a} és szerentse várók. A' meg esett Léányt hajadonnak nem mondhattuk: mert szemérmét fel fedezvén, annak takarójával égyütt Pártáját más szegre tette, haja betsületétől el maradván.

De azon kívül-is, a' Léánynak tisztessége napjára készítettett marha; ezen napot ő teste kiadásával meg előzte, és szüleinek, 's Attyafiainak öröm helyett szomorúságot, és gyalázatot hozott fejekre. Tartozásképpen azért néki Parafernomat adni nem tartoznak maga lévén oka, hogy idő előtt Léányságától megválván, attol-is el-esett, a' mit szokták adni a' jámborul férjhez menő Léányoknak.

Mind az által, ha a' hoz megyen meg-esése után, kivel ő magát meg ejtette, és ez rendel, 's állapottal alább valo nálanál nem lészen, mivel láttatik ugyan tsak fogyatkozását magához hasonló, 's Nemzetségéhez-is illő szerentsével potolni, úgy tartom, Parafernomához valo igazságát ez uton lábra állittya, 's meg-is kívánhattya: Mert ily történetben első égybe érkezések, házasságnak kezdete volt, úgy, hogy égybe kelések előtt született gyermekek-is, ezen házasságak által ki szokott születése Motskábol tisztulni. ^{149a}

De úgy sem veszti-el Parafernomát a' meg-esett Léány, ha, a' kiknek ő gondviselések alatt volt, szabadossabb életet engedtek néki, mintsem a' Léányokra valo vigyázásnak szoross rendéhez illett volna; Mert így azok szolgáltatnak okot a' meg-esésre; 's nem illenék, hogy gondviseletlenségekből hasznok légyen a' Parafernomnak el-tartásában.

TIZENNEGYEDIK KÉRDÉS.

Mikor az Anya az ő gyermekeivel meg-osztozik, tartozik-é Parafernomából részt adni azoknak?

Az Anya az ő Parafernomát se egyszer, se másszor meg-osztani gyermekeivel nem tartozik, hanem azt, ha ismét férjhez megyen-is, vagy azon kívül-is gyermekeivel nem akarna lakni, magának Részébe jutott, vagy jutando több Jovaival égyütt, mindenkor szabadoson meg-tarthattya, és oda teheti, a' hova tettzik.

TIZENÖTÖDIK KÉRDÉS.

Házasság törés miatt, halálra ítéltetvén az Aszszony, jegy-ruhájával égyüt el-veszti-é Parafernomát-is?

Meg-bizonyosodván az Aszszonynak hiteszegése mellett véghez vitt házasság törése, 's a' miatt törvényesen halállal büntetődven, Jegy-ruháját ugyan abbéli gonoszságáért el-veszti, és azt az ő Urán senki többé nem keresheti; de a' Parafernomrol külömbb Rendelése vagyon a' Törvénynek: mert ezt Házasság törésekért el-nem vesztik az Aszszonyok, hanem ha más egyéb okra nézve Férjéknél nem maradhat, gyermekeké, vagy a' kinek hagyándgyák: nem lévén pedig gyermekek, 's Rendelések-is arról, Attyokfioké lészen. ^{150a}

Azon Jók-is pedig melyeket az ilyen vétek miatt e' Világbol ki-végezett Aszszonynak, vagy a' Gyürü váltás, vagy a' Menyegző alkalmatosságával az ő férje adott, 's ajándékozott volt, Attyafiaira maradnak, nem Férjére szállanak vissza. Ámbár a' mely Házasság kedviért szánta

volt ez néki azokat, olly végét annak nem érhet-e is a' minéműre tzelezott mikor adta, és ajándékozta, mert Nászruhájává váltak ezek-is az Aszszonyok. ^{151a}

TIZENHATODIK KÉRDÉS.

Mitsodás Vétekben veszti-el Parafernomat az Aszszonyok?

Történik néha, hogy meg halván valamely Nemes ember, annak Léánya az ő jóságában benne marad, holott ötet nem illetné, melyet ugyan maga-is tud, de Parafernomot kívánván, annak színe alatt birdogollya, azt vetvén okul, hogy míg ötet azzal ki nem fizetik, a' jóságot addiglan kézhez nem eresztí, és meg nem botsáttya a' Véreknek; Mikor azért a' Parafernommal ötet meg-kinálják, 's nem lévén semmi törvényes oka, el nem veszi, hanem perlekedésre szoríttya a' Véreket, 's végtére ugyan csak belé marad, e' szerént Parafernomát oda vesztí a' fiakhöz, és azt annak utánna azokon nem keresheti. ^{152a}

Mikor ollyan dologba elegyednek az Aszszonyok, melyért őket a' Törvény fejek váltságán marasztya, azért-is Parafernomoktól el-maradnak. ^{152b}

Nem külömben olly vétekben, és gonoszságban tanáltatván, mely magában hitetlenséget foglal, és annak szennye törvényes uton-is rajtok száradván, Fejekkel, 's több ingo, és ingatlan jóságokkal együtt Parafernomoktól-is örökösen el-esnek. ^{152c}

A' fellyebb említett meg-kinálásról pedig észre kell itt azt-is venni, hogy mikor valamely Aszszonyt Parafernommal akarnak a' fiak meg-kináltatni, lehet kínálni ötet személye szerént-is, ha találhattják; ha pedig ugy nem lehetne találni, véghez mehet a' kinálás jelen nem létében az Házánál, és szokott lakhelyin-is, csak hogy osztán Törvénybe, ne személyében, hanem Jobbágya által hivattassék: mert ha Jobbágya vagyon, 's még-is személye szerént ötet magát hívják-meg, Díjján marad érette a' kináló Fél. Mindazáltal ha Jobbágya nem lenne, valamint a' kinálás, ugy meg-hívás-is véghez mehet Házától 's lakhelyiből. Ezen mód tartatván meg a' Léány Negyeddel, és Jegy-Ruhával való meg-kinálásnak, és ezt követő meg-hívásnak-is dolgában. ^{153a}

TIZENHETEDIK KÉRDÉS.

Mikor az Aszszonyok Ura valamely vétkéért meg-sententziáztatván Jóságát el-vesztí, keresheti-e ő az Aszszony, 's kinn Parafernomát, ha emez el-költötte volna?

Valamint Jegy-Ruháját, ^{153b} ugy Parafernomát-is Ura vétkéért az Aszszony el-nem vesztheti; tartozik azért azt néki meg-fordítani, a' ki Ura Jóságát annak meg-sententziáztatása után kezére vette, ^{153c} még pedig olly módon, hogy ha szintén tanálkoznának-is még, kik adósságot hívnának, ötet kell elsőnek tartani Jegy-Ruhájának és Parafernomának meg adásában.

NYOLTZADIK RÉSZ.

A' JEGY-RUHÁRÓL.

ELSŐ KÉRDÉS.

Mi a' Jegy-Ruha? és miért szokták azt adni az Aszszonyoknak?

Jegy-Ruhának mondgyuk, a' mivel a' Férjfiak Rendekhez 's állapottyokhoz képest tartoznak igaz és Törvény szerint el-házásított Feleségeknak el-hálásokért, és hogy az által szüzességnek virágát ö vélek el-hullattatták. ^{154a}

MÁSODIK KÉRDÉS.

Mind egyenlő betsüje vagyon-é a' Jegy-Ruhának? vagy az-is kinek kinek Rendéhez, és állapottyához vagyon szabva 's alkalmaztatva?

A' Férjfinak állapottya, Méltósága, 'és Jóságának Rendi, 's mivolta szerint hol többel, hol kevesebbel szokták a' Jegy-Ruhát fizetni, 's ámbár az Aszszony Uránál előbb való és tekintetesebb Nemzetségből való légyen-is, mindazáltal többet Jegy-Ruhájáért nem kívánhat, mint a'mennyire az ö Férjének rendi és állapottya terjeszkedik. Így ha ez, nem tsak nével, hanem ugyan vóltaképpen Zászlós Ur, az az; ö-is az Országnak több Fő-Tisztei 's Gondviselői közzül való, mint a' Nádor Ispány, Ország Birája, Horváth Országi Bán, Erdélyi Vajda, Székelyek Ispánnya, Tárnok Mester, 's több ilyen Országos Hivatalbéliek vóltak eleitől fogva. ^{155a} Az ö Feleségének Jegy-Ruhája leg-többre mégyen, és száz nehéz Girát, az az négy száz forintot téssen. Mert Dijja-is az ilyen Urnak annyi Girákra vagyon intézve. ^{155c}

Egyébb rendbéli Uraknak, és Nemesseknek akárminémü Tisztségekbe helyheztek légyenek-is Feleségek Magyar-Országon két száznál; ^{156a} Erdélyben pedig a' Vármegyéken hatvanhat forintnál többet Jegy-Ruhájokért nem kapnak, Férjeknek-is Dijjok ennyit tévén. ^{156b}

A' Székely földön pedig a' Nemesség között való Jegy-Ruha az ö régi szokások szerint huszannégy forintot téssen, a' Ló-fő tizenkettővel, a' Darabont hattal, a' Szabadossak hárommal fizetik azt: mert ezek a' Dijja fizetésben-is ilyen Rendet tartnak. ^{156c}

HARMADIK KÉRDÉS.

Nyulik-é, vagy szakad a' másodszori, vagy többszöri Férjhez-menetellel Jegy-Ruhája az Aszszonyoknak?

Az Aszszonynak tiszta Szüzességéért, melytől első Urával egyesülése által elmaradott, egész Jegy-Ruhát adnak. Ha másodszor-is férjhez-mégyen kevesebb betsüje lévén az ö özvegyi tisztaság sérelmének, mint a' Léányi nagy ditséretet, és jutalmat érdemlő szüzesség megromlásának; erre nézve az olyan Aszszony előbbeni Jegy-Ruhájának felével épségében második Urától vallott Kárát könnyen ki-potolhatván, többet annál nem kívánhat; Harmadik Urától pedig tsak Negyed Részt; a' Negyediktől tsak Nyoltzad Részt várhattya, 's kérheti meg. De ha ötödször, vagy hatodszor-is férjhez talál menni, a' Jegy-Ruha e' szerint annyira meg-száll, és keskenyedik, hogy végtére azzal szemét-is alig takarja-el; az az olyan kevés lészen, hogy ugy szollván mi sem válik belőlle. ^{157a}

NEGYESEDIK KÉRDÉS.

Kik? Mikor? minémü Jóságából? és mivel szokták, 's tartoznak a' Jegy Ruhát ki-fizetni?

A' Jegy-Ruhához nálunk, mint Törvénytől bizonyos ok alatt rendelt jutalomhoz, fennmarad ugyan mindenkor az Aszszony igazsága Ura Jóságában, de azt ő ki nem veheti előbb, hanem csak halála, vagy olly esete után annak, mely miatt az Házasság szövetségében azzal tovább nem maradhat. ^{157b}

Mikor azért el-jön ezen ideje, hogy azzal ő ki-fizetessék, szokták, és tartoznak fizetni azok, kikre száll az ő Férfjének Jósága, akár fiai, ^{158a} akár Attyafiai, ^{158b} akár Fiskus, ^{158c} akár olly ember légyen az, ki a' Jóságot nem más igazságra, hanem csak Zálogoul bírja. ^{158d} A' fizetésnek pedig rész szerént kész pénzél, rész szerént ingo marhával kell véghezmenni. ^{158e} Erdélyben harmad része fizetődik ingo Jókkal, ^{158f} de mind ott, mind Magyar Országon a' Jegy-Ruha fizetésre fordítandó ingo Jóknak ollyanoknak kell lenni, melyeket a' Vásáron akár mikor el-lehessen adni; a' minémük: a' Juhok, Ökrök, Lovak, Ketskék, Tehenek, Borjuk, Sertések, minthogy ezek egy helyről másra könnyen el-mehetnek és Vévöre-is hamarább akadhatnak. ^{158g}

Mi módon, és meddig maradhatnak meg pedig az illyen Jegy-Ruhás Özvegyek meg-hólt férjek Jóságában, és mint kell abból őket annak idejében Jegy-Ruhájok meg-adásával ki-tenni, ide alább ^{159a} az Özvegy-Aszszonyokról írt Részben bővebb emlékezetet tések rólla.

ÖTÖDIK KÉRDÉS.

Hát ha a' Férfjnak Jósága nintsen, vagy ha vagyon-is, de azt más Zalogban bírja, hól keresheti ennek Felesége az ő Jegy-Ruháját?

A' mely Férfjnak Jósága nintsen, ott az Aszszony Jegy-Ruhát nem kereshet, maga lévén oka, hogy jószágtalan emberhez kelvén, attól el-maradott.

A' mely Jósága pedig az ő Urának másnál Zalogban vagyon, abból Jegy-Ruháját méltán meg-keresheti, 's tartozik-is azt néki-meg-adni, a' ki a' Jóságot Zalogképpen bírja; mind-azáltal annak vissza-váltásákor, nem csak a' derék pénzt, mely a' zálogosításra adatott vólt, hanem a' felett a' Jegy-Ruhában fizetett summát-is tartozik le-tenni a' Zalogtartó embernek a' ki a' Jóságot magához akarja váltani. ^{159b}

HATODIK KÉRDÉS.

Hát ha meg-sententziáztatik a' férjfi, 's az által Jóságát ideig, vagy éppen örökössön el-veszti, honnét várhattya annak Felesége az ő Jegy-Ruháját?

Az Aszszony az ő Jegy-Ruháját férjének gonoszságáért el-nem vesztheti. Mely szerént, ha valakinek büntetést érdemlő vétkéért, és rossz tselekedeteért, ámbár az Ország, vagy Király ellen ki-kötött hitetlenségből állyon-is, Jósága törvényes úton el-foglaltatik, még ha fejét vennék-is, az ő Felesége Jegy-Ruhájától el-nem marad, hanem azon, kinek kezébe mégyen a' Jóság akár mikor meg-keresheti, meg-veheti. ^{160a}

HETEDIK KÉRDÉS.

El-engedheti-é Jegy-Ruháját az Aszszony az ő Férjének?

Három fő Ok vagyon, melyekre nézve az Aszszony az ő Jegy-Ruháját, vagy-is ahoz való igazságát meg-engedheti férjének. Első az: Mikor a' Férjfi az ő Feleségének saját Jószágát terjeszti, és öregbiti, holott az ötet emennek halála után-is nem illetné; Második: Mikor arra másképpen-is szükséges költségeket téssen; Harmadik pedig: Mikor az Aszszony az ő Urára bízza, hogy néki halála történnén, Jegy-Ruhája fejébe lelkéről emlékezzék-meg.

De ezenkívül-is, kivált halála idején a' midőn nem lehet gondolni, hogy Urától való féltében tselekednék valamit; Jegy-Ruháját meg-engedheti annak; ha gyermekei vólnának-is: mert tulajdon keresménye, és szabadságában áll ugy, és oda rendelni, 's hagyni, valamint 's valahová tetzik, gyermekei akarattya ellen-is. ^{161a}

NYOLTZADIK KÉRDÉS.

Hát ha erőszakosan engedtet-el magának a' férjfi Feleségével a' Jegy-Ruhát, hozzá juthat-é ahoz többé az Aszszony?

Semmi nem ellenkezik inkább a' valaminek állandóságára meg-kivántató akarattal, 's egyezéssel, mint a' félelem; és ebből származó erőszak. ^{162a} Innét vagyon, hogy mind azon Kötések, Testamentómok, 's egyéb Vallástételek, melyekre valaki nem magában, el-tökéltett jó akaratból, hanem másnak kényszerítéséből lépik, erőtelenek a' Törvényben; és visszamondhatók. ^{162b}

Az Aszszony azért, kit az ő Férje félelemmel, és ijesztgetésekkel viszen, és kényszerit arra, hogy néki Jegy-Ruháját el-engedgye; illetén okból származott engedelmenek, 's vallástételének törvényesen ellene-mondhat, és azt meg-hívhattya melyet el-követvén, Jegy-Ruhájához való igazságát továbbra-is magának fenn-marasztja. ^{162c}

KILENTZEDIK KÉRDÉS.

Meg-halván gyermek, és Testamentom nélkül az Aszszony kire száll az ő Jegy-Ruhája?

Volt elsőben közönségesen olly Törvényünk, hogy ha gyermek, és Testamentom nélkül talált meg-halni az Aszszony, Jegy-Ruháját Ura el-nem tarthatta, hanem közelebb való Attyafiai vették-ki magoknak. ^{163a} E' helyébe más Törvényt rendelt Magyar Ország olly végezéssel, hogy mivel a' Férjfinak gyermeke nem maradván, 's osztozatlan Attyafiai-is nem lévén, minden ingo bingo Jóvai, és marhái az ő hólta után, ha azokról Testamentomot nem téssen, feleségére szállanak ^{163b} e'szerént a' gyermek; és Testamentom nélkül meg-hólt Aszszonynak-is Jegy-Ruháját ne más, hanem az ő férje tarthassa-meg, és annak légyen közelebbvaló igazsága ahoz. ^{163c}

Az Erdélyiek pedig még az előbbeni Törvénnyel élnek, és nállok most-is az Aszszonynak Jegy-Ruhája olly történetben Attyafiaira száll, nem Urára. Nem-is tartom éppen helytelen dolognak ezt; mig ök-is ellenkező Törvénnyel meg-nem változtatták: mert ítéletem szerént a' Férjfinak ingo bingo Jovai, és az Aszszonynak Jegy-Ruhája között, nem meg-vető különbség lévén; ennek állapottyát, emezeknek úttýára, és tulajdonságára tsak okoskodással ujj Törvény nélkül nehezetske szorítani. Ugyan-is Nemzetünk szokása, és Törvénye szerént a' Jegy-Ruhát nálunk szokták fizetni az Aszszonynak az ő szüzessége ^{164a} vagy özvegyi tisztasága sérelméért; ^{164b} mivel azért elsőben férjhez-menvén épségét vitte vólt ki az ő Attyafiai közül, 's

azoknak vigyázása, és gondviselése alól, betsületet, és tisztességet vallván véle, mind Férje, mind mások szemei előtt; méltónak látnak, hogy az ollyatén sérelem árra ne az-é legyen, a' ki a' sérelmet tette, hanem azokra szálljon, a' meg-sértődöttnek halála után, kik ezt maga épségében késérik által emennek házába.

Magyar Országban a' Jegy-Ruha oly történetben, mikor az Aszszonynak férjére száll, 's ez-is Testamentomot arról nem tévén, úgy hal-meg, Fiskus-é. ^{164c}

Az Erdélyieknek ebben-is külömböző Törvények vagyon: mert náluk a' felkelhető Jóban, mint a' Jegy-Ruha-is szokott lenni, mag-szakadással Király igazsága nintsen, ^{165a} és így a' Jegy-Ruha-is Fiskusra nem maradhat hanem örökséggé válik a' meg-hólt ember Jóságában, és ezzel együtt azokra megyen; kiket illet a' Jóság, vagy Vérségre, vagy szomszédságra-is, mint a' Székelyeknél.

TIZEDIK KÉRDÉS.

Mikor a' Férjfi örökösön el-adgya az ő Jóságát, meg-veheti-é hólta után Jegy-Ruháját Felesége azon, a' ki a' Jóságot ollyképpen meg vásárolta?

Mikor a' Férjfi Felesége hírével el-adgya Jóságát örökösön, 's annak árrát azzal együtt vagy el-költi, 's úgy hal meg, vagy hólta után arra marad; e' képpen az ő Felesége nem kereskedhetik Jegy-Ruhájáért azon, ki a' Jóságot meg-vásárolta; mert el-adván a' Férjfi a' Jóságot maga-is helyben-hagyta azt az Aszszony, és az által abban lévő Jegy-Ruhájához való igazságáról láttatott le-mondani; de azonkívül-is Urával együtt el-költvén a' Jóság árrát, részesült abban ő-is, és Jegy-Ruháját a' szerént előre ki-vette. Annál inkább ha Ura hólta után a' Jóság-Árra nála, és néki maradt, Jegy-Ruháját ott keresse, és fel-találja.

De mikor az Aszszonynak hire, 's akarattya ellen vesztegeti-el Jóságát a' Férjfi, annál inkább, mikor az Aszszony az ollyan pénzből nem látott semmit, és abból nem részesült; de ha szintén költött-is abból réa valamit az ő Férje, ollyan költés lévén ez, mellyel tartozott néki mint Feleségének szükségét potolni; illy történetben tartozik a' Jóságot meg-vásárol ember a' Jegy-Ruhát meg-fordítani, és ki-fizetni az Aszszonynak, ugymint a' kinek igazságát se ő meg-nem vehette; se Férje el-nem adhatta.

TIZENEGYEDIK KÉRDÉS.

Hát mikor az Aszszony valakinek adós, nem lévén miből le-fizesse az Adósságot, lehet-é Jegy-Ruhájáig Ura Jóságát el-foglalni?

A' mi az Aszszonyok Adósságát illeti: háromféle lehet ez; meg-adósodhatnak tudni illik 1. Férjhez-menetelek előtt. 2. Verhetik Adósságba magokat azután-is, és 3. ezen történet-is eshetik-meg vagy Férjek hírével, és akarattyaiból, vagy azok hire nélkül.

Az első rendbéli Adósságról azt mondom; el-vévén a' Férjfi valakit Feleségül, annak terhét-is magához-vészi, és az illyen Adósságot nem lévén Feleségének módgya benne, hogy attól maga magát menthesse, néki kell meg-fizetnie.

Nála, és hírével, 's akarattyaiból rakott Adósságát-is Feleségének ő maga a' Férjfi tartozik le-tenni; mert meg-engedvén az Adósodást, láttatott annak le-fizetésére-is magát kötelezni.

A' mivel Ura hire nélkül adósodik-meg az Aszszony eziránt-is két dologra lehet vigyázni: mert vagy olly szükségében veri abba magát, melyről az ő Férje tartoznék tenni, vagy e'féle szükség nélkül veszi azt nyakára. Minthogy minden szükséges dologban a' Férjfi hivatalja, 's kötelessége feleségére gondot viselni; az illyen okokra fordított Adósságnak-is le-fizetése ötöt illeti, nem Feleségét.

Szükségtelen dologra való költéssel tsinált Adóssága az Aszszonynak kötelezőképpen nem kötelezi fizetésre a' Férjfiat; hanem ugyan tsak ő lévén fő, mikor emennek nintsen semmi Vagyonnya, a' miből elégtétel lehetne, rajta kereskednek, 's mivel az Adósságnak meg-adás vége, 's a' ki meg nem adhattya, szembe való Adós lévén személyéhez-is hozzá szoktak nyúlui; ^{168a} az elég-tételig. Ha sajnálja Feleségének illy szenvedését, (sajnálui-is kell azt a' jó Férjfinak abból a' szeretetből, melyel tartozik viseltetni házas társához) előzze-meg az Adósságnak le-tételével.

De mind ezekben-is a' Férjfinak Jóságához nyúlui nem lehet, mig ő életben lészen, tsak arra nézve, hogy a' Férjfiak Jegy-Ruhával tartoznak feleségeknek, melyért ugyan mintégy alattomban lévő Zalog-is szokott fekünni Jóságokon; mert valamint az ő maga az Aszszony Jegy-Ruháját férjén nem keresheti, 's meg-nem veheti, mig ez életben, 's véle házasságban vagyon; ugy annál inkább más valaki a' Férjfi Jóságára kezét azért nem veheti, 's azt arra nem kényszeritheti, hogy üdő előtt adgya-ki, a' minek a' Törvény határt szabott, és ki-adását, vagy el-tartását az Aszszonynak jámbor, vagy ellenkező maga viseléséhez kötötte.

Mindazáltal halála történnén a' Férjfinak, minekelötte Feleségének az ő hivatalyához, és kötelességéhez nem tartozó okból származott Adóssága le-fizetődhetnék, a' költsön, vagy Hitelbe adók, ha másképpen költsönöket, vagy Hitelöket az el-maradt özvegy adóstól kézbe-nem kaphattya, annak meg-hólt férje Jóságára méltán vethetik szemeket, és abból magoknak az Aszszonynak Jegy-Ruhájáig eleget-is vehetnek; kell pedig ezt tselekedni azoknak hírével, kik az olyan Aszszonyt a' Jóságból Jegy-Ruhával tartoznak ki-fizetni.

TIZENKETTÖDIK KÉRDÉS.

Hát már a' mely Adósságát Feleségének lefizeti a' Férjfi, teheté arra nézve ölly Rendelést, hógy hóltá után annyi héjjával fizetődgyék annak Jegy-Ruhája?

Mint elébb-is mondám: vagy olyan vólt az Adósság, melyet tartozott volna maga a' Férjfi meg-előzni Felesége szükséginek ki-potlásával: vagy olyan, melyet az Aszszony minden helyes ok, és szükség nélkül rakott-fel. Az elsőről nem lehet kétség, hogy nem a' Férjfi erszényéből kell annak meg-fizetődni.

A' második rendbéli Adósság alkalmatosságira kelletvén vigyázni, ne hogy annak-is el halgatásával inkább bátorodgyanak némely Aszszonyok, és midön a' költést szeretik, a' házasság terheinek ok nélkül való szaporítására vetemedgyenek, azt mondom: Ha a' férjfi illyen úton költ Adósságát fizeti-le Feleségének, 's el-nem akarja azt annak engedni, hagyhat annyi terhet rajta, mely osztán Jegy-Ruhájából igazodgyék. Miként halálra ítéltetvén az Aszszony olly Történetben, melyért Jegy-Ruhájától ötet a' Törvény el-nem rekesztette, és meg-tartya életét az ő Ura fizetéssel, vagy rabságba esvén ott, a' hól az ő Férje ötet meg-nem óltalmazhatta, (mert óltalmazni tartozik a' jó Férjfi az ő Feleségét halálra szánt tehetséggel is) Ura váltya-ki, ha e' könyörölui, 's engedni nem akar, szabadítására ki-adott pénzét az ő Jegy-Ruhájába kötni, 's ugy hagyni néki nem tartozik; hanem hasonloképpen Rendelést tehet arról, és feleségének minden méltó, meg-bántodása nélkül Jegy-Ruhájába tudhattja.

De nem azért mondom igy ezeket, hogy vagy az Aszszonyokat férjekhez, vagy ezeket feleségekhez való idegenségnek, és egymásba vetett bizodalmok mellözésének uttyára szándékoznám igazítani; hanem inkább, mikor nékik egymáshoz hiveknek, és igazaknak kell lenniük, azt kell jovallanom nékem-is, hogy a' férjfi az ő feleségét semmi szükségbe és nyomoruságba esni ne engedgye, mint magának, ugy kívánnya Jóvát annak-is, okot nehezteléssel, vagy fösvénykedéssel kissebbedésére, vagy romlására ne adgyon, hanem segítse minden bajában, 's vigasztalya. Az egy Jegy-Ruhája lévén keze, 's hatalma alá botsátott épségének jutalma, ezt töle mig tsak lehet el-ne tartsa.

Ellenben pedig az Aszszony-is magát bírtok alatt lévőnek ismervén, férje terhét, ha nem könnyebbítheti, ok nélkül ne nevelje, érték, 's Jószágbéli fogyatkozását szeretettel, 's hűséggel igyekezzék potolni, és kiváltképpen arról meg-emlékezzék, hogy más Nemzetnél az Aszszonyok szoktak Jegy-Ruhát adni Férjeknek; A' Magyaroknál pedig, hogy szereteteket azzal-is inkább ki-mutathassák házas Társokhoz a' férfiak adnak Jegy-Ruhát feleségeknak, 's úgy bizonyították-meg hogy hozzájuk való menetelekben-is károkat nem kívánták.

TIZENHARMADIK KÉRDÉS.

A' Jegy-Ruha végett indúlt Perek, mitsoda úton, és renddel szoktak folyni?

A' Jegy-Ruha végett támasztott Pernek természete haladékot nem szenvedhetvén, rövid útat rendelt-ki a' Törvény a' Bíró eleibe annak el-igazítására mind Magyar-Országban, ^{172a} mind Erdélyben ^{172b} módgya pedig, és rendi keresetének olyan, a' minéműt szoktak tartani a' Parafernom dolgában; melyről fellyebb az hetedik Részben a' kilentzedik Kérdésre tett Feleletemben emlékeztem.

TIZENNEGYEDIK KÉRDÉS.

Mitsoda okokra nézve veszti-el Jegy-Ruhájokat az Aszszonyok?

Minthogy a' Jegy-Ruhát a' szüzességnek meg-rontásáért, vagy az özvegyi Tisztaságnak fel-zavarásáért szokták az Aszszonyoknak adni, erre nézve szorgalmatos gondgyoknak kell nekik-is arra lenni, hogy testekkel Urokon kívül senkinek ne kedveskedgyenek, mert az Apostol mondása szerint, az Aszszonynak nints az ő testén hatalma, hanem a' Férjfinak ^{173a} annakokáért, ha nem gondolván férjekhez való hűségekkel, a' Házasságbéli Hitet meg-szegik, 's férjeken kívül akárkihez-is testi egyesülésre mérészlik magokat adni, meg-bizonyosodván e' dolog, Jegy-Ruhájok-is férjekenél marad, fejeket-is el-vesztik. ^{173b}

Vigyázniok kell az Aszszonyoknak arra-is, hogy mikor őket a' Jegy-Ruhával meg-kinályák, 's a' szerint a' meg-hólt férjeknek Jószágtól tölek kézhez kérik, ok-nélkül a' Véreket törvénykezésre fel-ne indítsák; mert ha a' Jegy-Ruhát el-nem veszik, 's a' Jószágot-is meg-nem botsátták, azért ugyan őket Törvénybe hívják, de ha ott-is külömbb külömbb színes fogásokkal, égyik széj napjáról a' másakra vontatták a' dolgot; hogy az alatt-is a' Jószágnak hasznát vehessék; 's így végtére elő-állván feleleteket jó módgyával meg-nem álíthatták, Jegy-Ruhájokat az ollyatén álnokságok, és tsalárd tétovázó feleletek miatt azonnal minde-nestől el-vesztik, és a' Jóság-is semmi nélkül kezeiből ki-vétetődik. ^{174a}

Ha olly dologba elegyítik magokat, melynek büntetése fejek-váltságát nézi, 's azért meg-sententiáztatnak, egyéb ingo, és ingatlan Jóvakkal együtt, Jegy-Ruhájoktól-is el-maradnak. ^{174b}

Ha Hitetlenségnek vétkébe találtatnak, mint hogy azért Feje, és mindene örökösön el-vész az embernek, ök-is (a' mint szoktuk mondani) meg-notáztatván, Fejekkel, 's egyéb Jóvakkal együtt, Jegy-Ruhájokat a' miatt el-vesztik. ^{174c}

El-esnek ugy-is Jegy-Ruhájoktól az Aszszonyok, ha tudva ollyanokhoz kelnek, kik nekik közél való Attyokfiok, Vagy Sogorok: mert az illyenek között a' Házasság negyed iziglen, mind az Egyházi, mind a' világi Törvény szerint meg-vagyon tiltva, ^{175a} és senkinek az ő rossz tselekedete hasznára nem szolgálhat. ^{175b}

Mikor az Aszszony Ura Jószágtában marad özvegyelve, 's azt szánsszándékkal pusztulásra juttattya, az illyen kárt Jegy-Ruhájával foldoztatták-bé véle a' Vérek. ^{175c}

KILENTZEDIK RÉSZ.

AZ ASZSZONYOKNAK FÉRJEKHEZ VALÓ KÖTELESSÉGEKRŐL.

ELSŐ KÉRDÉS.

Vagyoné Férjén valami hatalma az Aszszonynak?

Mint hogy elsőbbsen-is nem a' férjfi, hanem maga Állapottyából való rendetlen ki-vágyódásával az Aszszonyállat hágtat által a' Parantsolatot, ^{176a} de azonkívül-is csak segítő Társnak rendeltetvén ő a' mellé ^{176b} nintsen néki Férjén semmi hatalma, és azon nem uralkodhatik: ugyan-is ha e' különben volna, kevés egyességet lehetne várni a' Házások között; mivel ha az Aszszony a' fő, ellenkezője a' Férjének. ^{176c} Szükség azért hogy halgatásban legyen, és tsendességgel tanuljon minden engedelmisségben. ^{176d}

MÁSODIK KÉRDÉS.

Hát már a' Férjfinak minemű hatalma vagyon az ő Feleségén?

Társat akarván adni Isten ő Szent Felsége a' Férjfinak, Aszszonyt teremte annak oldalából. ^{177a} Vallyon miért nem a' fejből? vagy a' lábából? mondhattuk azért, hogy se az Aszszony ne uralkodgyék az ő férjén, se a' férjfi szolgálójának ne tartsa az ő feleségét, ^{177b} hanem mint örökös Társát, ^{177d} 's feje alatt lévő leg-kedvesebb tagját szeretvén, és nem lévén kemény hozzá, ^{177e} adgya-meg annak az ő Tisztességét ^{177f} mert az Aszszonyállat a' Férjfinak ditsősége. ^{177g}

De illik, hogy az Aszszony-is meg-ismérvén magát, legyen engedelmes az ő férjének. Mert a' Férjfi feje az Aszszonynak, ^{178a} azért mint felyebb-is mondtam halgatásban legyen, és tsendességgel tanuljon minden engedelmisségben, ^{178b} 's kivált gyülekezetekben halgasson; ha mit akar tanulni, otthon kérdgye-meg az ő Férjétől; mert rut az Aszszonyállatnak a' Gyülekezetben szollani. ^{178c}

Engedelmisség alatt lévén azért az Aszszony mindenekben, melyek házok igazgatására tzeolznak, tartozik lélekbejáró kötelességgel férjétől halgatni, és annak parantsolatját megfogadni. ^{178d}

Változtatván a' Férjfi Lakhelyét, tartozik Felesége ötöt követni a' hová mégyen. ^{178e} Innét vagyon, hogy a' hól a' Férjfi lakik, feleségét-is, személyét illető dolgokban azon Helységnek Birái eleibe szokták Törvénybe hívni. ^{178f} Mindazáltal ha egybe-kelek idején bizonyos Lakhelyet tettek-fel, hogy azonkívül máshová ne vihetné az Aszszonyt az ő férje; e'szerént nem tartozik véle el-menni, ha csak valami ujj ok nem adná-elé magát, melyre nézve az előbbeni egyezést meg-tartani nem lehetne.

Másként: ha tudva jószágtalan minden házihoz mégyen valamely Léány, vagy Aszszony, könnyen attól el-maradnia nem lehet; mert mikor tudta, hogy nintsen annak háza, 's Jószága, a' hová ötöt vigye, 's még-is hozzá-kötelezte magát, láttatott arra réa-állani, hogy akár merre mennyen, kész követni ő-is; ugyan csak így-is, ha lelki veszedelem nélkül Férjét egy helyről másra nem követheti, el-maradhat, 's nintsen hatalmába annak, hogy ötöt erővel-is magával jártathassa. ^{179a}

Hatalma vagyon tovább a' Férjfinak az ő Feleségén, 's meg-büntetheti azt, ha olly vétkét láttya, csak hogy mértékletesen bánnyék véle, mint maga testével; mert el-hagyta Attyát,

Annyát, és ahoz ragaszkodott, 's ketten egy testé lettek. ^{179b} Senki pedig a' maga testét nem gyűlölte, hanem neveli, és táplálja azt. ^{179c}

Ha fogadást téssen az Aszszony, 's Ura hire nélkül olyan dologra kötelezi magát, mely vagy a' házasságbéli szövetségnek ártalmára, vagy a' házi jó Rendtartásnak, 's tselédek igazgatásának hátra-maradására volna, annak az ő Férje ellene mondhat. ^{180a} Ide mutat az Irás-is a' házas Aszszony, mikor férje házában fogadással kötelezi magát, és esküvéssel, ha hallja a' férje, és halgat, sem a' fogadásnak ellene nem mond, meg-adgya valamit fogadott, ha pedig mindgyárt ellene mond, nem léssen köteles a' fogadásra: mert a' Férje ellene mondott, és az Ur kegyelmes léssen néki. ^{180b}

De vigyázzanak itt a' Férjfiak, 's Feleségeknek ne minden fogadásit rontsák-meg; mert az-is írva vagyon: Ha az házas Aszszony fogadást téssen, és esküvéssel kötelezi magát, hogy böjtöléssel, vagy egyéb dolgoktól való meg-tartoztatással meg-sanyargattya lelkét, a' Férje akarattában léssen; hogy meg-tselekedgye, vagy ne tselekedgye; ha ellene mond, minek-utánna meg-tudta, ő viselye annak hamisságát. ^{180c}

De az Aszszony se tselekedgyék titkon, hanem férjével egyet értsen; szemérmetes, nem rágalmozó, józan, hü légyen mindenenkben, ^{181a} hogy bízhassék hozzá az ő férjének szive, és ragadományok nélkül ne szűkölködjék, ne egye hivalkodva a' Kenyeret, hanem gondgyát viselvén háza Népeinek, félye az Urat, hogy adgyanak néki az ő kezeinek gyümölcseiből és ditsérjék ötet a' kapukban az ő tselekedeti. ^{181b}

HARMADIK KÉRDÉS.

Férjeket el-hagyó Aszszonyokat kik, és miként szokták a' vissza-menetelre kényszeríteni?

A' mely Aszszony nem lévén az el-válásra semmi törvényes óka, Férjét el-hadgya, valahányszor azt tselekszi, mind-annyiszor vissza kell ötet adni, ^{181c} mert a' mit Isten egybe-kötött, azt ember el-nem választja, ^{181d} Szent Pálnál-is meg-vagyon írva: hogy a' feleség el-ne mennyen az ő Férjétől. ^{181e}

Erdélyben a' vissza-adással így bánnak: Annak a' Vármegyének, vagy Széknek Tisztei, a' hól találtatik az olyan Társa mellől el-állott Aszszony; Férje panaszszára meg-intik ötet a' vissza-menetel végett, hanem tselekszi, minden tovább való halogatást félre tévén, kétszáz forintig dullyák; annakutánna meg-intik ismét, hogy vissza-mennyen, ha akkor-is el-mulattya, a'képpen büntetődik, ujgittatván rajta az ötven Girának terhe, valahányszor a' Tisztek intésit el-vesztegli. Ha pedig annyi Jova nem léssen, melyből ezen büntetés kitelhessék, nyakon kötik, 's Ura kezébe adgyák. Illyen keresetek vagyon az Aszszonynak-is férjeken, ha azok őket el-hadgyák, 's nem akarnak vélek lakni. ^{182a}

A' mi az Egy-Házi Törvényt illeti e' dologban; ha szép, vagy keményebb intésekre-is az ő házas-társa mellől el-állott személy, vakmerőségre adván magát kötelessége mellé vissza-menni nem akarna, erősebb büntető eszközzel-is réá kényszerittetik, és mind addig, mig szót nem fogad, a' Hivek társaságából-is kirekesztetik.

NEGYEDIK KÉRDÉS.

Tartozik-e az Aszszony ki-váltani az ő Férjét ha rabságba esik? ugy hasonlóképpen a' férjfi-is az ő feleségét?

A' Házasságbéli szövetségnek, és annak a' szeretetnek törvénye, melyel az Házasok egymáshoz viseltetni tartoznak, azt kívánja, hogy egyik a' másik kárát, romlását, veszedelmét,

szenvetését minden tőle ki-telhető uton modon meg-előzze, távoztassa, orvosollya; melyre nézve mivel ottan ottan bajoskodnunk kell külső Ellenséginkkel-is, kivált Törökkel Tatárral, 's történhetik, hogy házas személyek közül-is, vagy egyik, vagy másik rabságra vitetik, illy történetben, ha a' raboskodó férjfinak annyi erő Jóva, és Jóságá marad, mely az ő sattsát feléri, tartozik, abból ötlet ki-váltani Felesége, még pedig az Erdélyi Törvény szerint ^{183a} olly kötelességgel, hogy ha nem tselekedné, azon helybéli Tisztek a' rabságban lévő embernek mindennémű Jóvait ki-veszik az ő kezéből, és annak váltságára fordítyák, ha szintén férjhez akarna, vagy talált volna-is menni, 's akkor tudódnék-meg Urának életben való létele. Ha pedig el-tékozlotta volna a' Rabnak Jóvait a' magáét veszik-el érette, míg fel-éri azt, a' mit el-tékozlott. Ezen móddal tartozik a' férjfi-is az ő raboskodó feleségének szabadulásában fáradozni. Erre mutatván, mint előbb mondtam, a' házasságbéli kötelesség-is.

ÖTÖDIK KÉRDÉS.

Hát ha Ura szabadulásáért maga Saját Jóságát adgya-el az Aszszony, tartozik-é azt néki valaki meg-fordítani?

Példás vólt mindenkor a' Magyar Aszszonyoknak férjekhez való hűségek abban-is; hogy mikor ütközetek, vagy égyéb pusztítások idején pogány, avagy más Ellenségnek rabságába estek, meg-szabadulásokért, nem tsak Jóságoktól meg-válni, hanem életeket-is veszedelemre vetni készek vóltak. Valamint ezen jó indulat ő benne nagy ditséretet érdemel, úgy hogy jótéteményekért kárba ne maradgyanak, igen méltó.

Erdélynek e' dologban illyen Törvénye vagyon, hogy mikor az Aszszony Rabságba esett Urának szabadulásáért, és Sattszáért a'hoz való szeretetétől, vagy egyéb tekintettől viseltetvén, maga saját Jóságát adgya-el Zálogba, vagy örökössön-is, épen hagyván ez iránt Urának Jóvait, és Jóságát, annyi Summáig, a' mennyiben a' maga Jóságát adta, vagy zálogosította-el, fenn-marad az ő igazsága Urának azon rész Jóságában, melyet ő maga Jóságának el-adásával meg-tartott, és meg-marasztott, hogy e'képpen az Atyafiaknak-is, kiket hólta után az ő Jóságá illetve, annak semmi nélkül való el-idegenítésével kára ne következék; és így ha az illyen Aszszony meg-tanál halni, Urának annyi erő Jóságá, azókra a' Vérekre száll, kikre az ő el-adott, vagy zálogosított Jóságá szállott volna, ha Ura váltságára nem fordítván, a' nála mind végig meg-maradhatott volna. ^{185a}

HATODIK KÉRDÉS.

Az Aszszonynak Ura, és gyermeke egyszersmind lévén olly veszedelemben, melyből tsak egyiket lehetne néki meg-szabaditania, Urához volna-é kötelesebb, vagy gyermekéhez?

Az Aszszony az házasságbéli szövetségnek erejével egy testé lett az ő férjével ^{186a} nintsen-is néki annál közelebb valója senki, se Attya, se Annya, kiket el-is hagyott azért, se gyermeke, kinek ugyan életet ő magára nem-is adhatott a' nélkül. Mind azért tehát hogy férjével oly közletről való egyessége vagyon, mind pedig azért, hogy gyermeke-is kit szabadítani akarna, tartoznék Apját olly történetben a' Veszedelemből ki-venni, ha lehetne; kötelesebb férjéhez, és a' kettő közül, ezt szabadítani, mint gyermekét. Hasonlo kötelessége vagyon a' Férjfinak-is feleségéhez.

Mutatyák-is sok példák, miként telyesítették ezt a' Magyaroknál mind a' Férjfiak, mind az Aszszonyok; kivált a' Férjfiakat Feleségek óltalmazásának buzgó kívánságából származott indulattyok arra-is vitte, hogy midőn azokkal együtt kellett veszniek, ne talám magok után

nagyobb Roszsza, keservesebb halálra marasztanák, készek voltak tulajdon kezekkel előre ki-végezni e' Világból, 's úgy menni velek együtt a' más életre.

Igy tselekedék egy Magyar Nemes Ember 1165-dik esztendőben, Harmadik István Király Napjaiban Szerem Várában. Meg-vévén ezen Várat Mánuel nevű Konstantzinopolyi Tsászár, el-kapa ott egy Görög Katona egy igen szép Magyar Nemes Aszszonyt, 's huzni vonni kezdé, hogy erőszakot tégyen rajta. Látván ezt annak Férje, meg-esék szíve, de nem férhete a' Göröghöz, hogy meg-óltalmazhassa tőle; látá a' szegény Aszszony-is, hogy más mód nem volna tisztaságának meg-tartásában, hanem ha meg-halna; fel-gerjeszté azért a' nagy illetlenség az ő férjét; készebb lön maga kezével meg-ölni feleségét, mint meg-engedni, hogy annak tisztaságán erőszakoskodgyék az a' fajtalan gaz ember.

Fel-kapá Doboz Mihály-is a' Mohátsi siralmas veszedelemkor, Marotnál közel Esztergomhoz lova farára feleségét, 's meg-rugaszkodék, hogy azt magával együtt meg-óltalmazhassa a' Törököktől. Látván az Aszszony hogy közelitnek a' Törökök, azon kezdé Urát kérni, hogy ölné meg ötöt, de e' bízta, hogy ne félne, hanem tartana számot inkább a' szabaduláshoz; Azonban bé-kezdék őket érni a' kik kergetik vala, akkor az Aszszony előbbeni kérésével le-fordula Ura mellől a' loról; ez-is látván, hogy hátán vagyon az ellenség, 's módgya nintsen az el-szaladásban, feleségének fordula, 's ne hogy elevenen hagyná kezekre, 's úgy jutatná keserves igájokra, fertőztetésekre meg-ölé elsőben maga kezével, 's azután nagy bátran közikbe szöktete a' Törököknek, és vitézi emberkedése között, véget vete ott életének ő-is ditséretes halállal.

Nem lett volna ugyan nekik, lelki okokra nézván, szabad olly szorult Állapottokban-is feleségeket magok előtt e' képpen költöztetnie ki ez életből de mivel a' szánakodo meg-busult szeretetnek ereje vitte őket arra, mentséget érdemel indulattyok, magok pedig ditséretet, és emlékezetet, a' mennyiben e' tselekedetekkel-is jelentették, hogy a' Magyaroknál elébbvaló dolog volt mindenkor a' betsületes halál, a' szégyenes raboskodásnál, és hogy nálok valakinek óltalmazása, nem csak az életnek meg-tartásában áll, hanem meg-előzésében-is azon inségeknek, melyek keservesebb-é szokták tenni az óltalmazandónak életét halálánál.

Esmértem egy Nemes embert a' Székely földön, ki midőn látta volna, hogy feleségét el-rablották, 's viszik a' Tatárok; a' Rejtekből, melyben minden veszedelem nélkül meg-maradhatott volna, elé-ment, és annak kedviért szerentsére vetvén fejét, maga-is rabbá esett, 's vigasztalásának tartotta, hogy ha ki-nem menthette-is társát ellensége kezéből, legalább részes lehetett annak nyomorúságában. Szent-Simoni Endes György vala ez, a' felesége pedig Szent-Királyi Bors Anna, kiknek fajok vala Endes Miklos az Itélő-Mester, igen jó Törvénytudó férjfi.

De említtek itt az Aszszonyi Rend ditséretére-is egy szép példát: Meg-szállván ezer ötszáz ötvenkettődik esztendőben Szent Mihály Havának tizedik Napján Akmeth Basa a' Fő-Vezér száz huszanöt ezer Törökkel Egret a' Magyarokra, harmintz kilencz Napig vivá, szorongatá erős ostromokkal, végtére odavesztvén Népének színét el-szálla alólla; Részesülének a' Vár meg-tartásának ezen szép ditséretében az Aszszonyok-is; mert a' hól a' szükség kívánnya vala, a' férjfiakkal együtt állják, óltalmazák vala a' törést, nem írtozván semmit, szembe szállani, lönni, vágni a' Törökkel, 's mivel a' házasságbéli szeretetről, hűségről vagyon itt a' szó, találkozáék közülök, a' ki bizonyosságát mutatá, hagyá ennek-is emlékezetes példával.

Látván egy Magyar léány, hogy Mátkája el-esett, a' Törésen oda futamodék, kapa annak kardgyát, pai'sát, 's közikbe elegyedék a' Vitézeknek, meg-is öle tsak hamar nagy emberkedve hat Törököt el-esett Mátkája fegyverével, 's a'képpen azért-is, hazájáért-is boszszuját töltvén ellenségén, bé-fejezé ott életét ő-is betsületes szép halállal.

TIZEDIK RÉSZ.

A TESTI VÉTKEBEN TALÁLTATOTT ASZSZONYOK BÜNTETÉSÉRŐL.

ELSŐ KÉRDÉS.

Minémü betsüje vólt a' Magyaroknál a' tiszta életnek?

Ditséretet érdemlettek Eleink, még mikor Pogányok vóltak-is, a' tiszta életnek szeretetéért, 's jól lehet sok egyéb vétkeknek Nemeit ügyekeztek réájok kenni némely Historikusok, de a' testi vétkeknek szennyével őket motskolni nem bátorkodtak. ^{191a} Vitézi foglalatosságokban töltötték életeket, 's tudván hogy a' bujaság köszörüjin tompulni szokott a' fegyver, nem élesedni; inkább kedveztek betsületeknek magok meg-tartásokkal, mint testeknek olly dolgokra való vetemedéssel, melyekből nem egyéb hasznokat, hanem erejeknek romlását, elméjeknek homályosodását, bátor sziveknek félelemre való hanyatlását várhatták.

Nem szenvedhették a' tisztátalan Aszszonyállatot tsak Táborokban-is, a' mint ennek Törvényünkben-is nyoma vagyon ^{191b} a' hól az iratik, hogy az ollyan Táborn követő személy varrattassék Zsákba, és vízbe vettetvén, ugy ölettessék-meg. De Táboron kívül-is üldözték e' vétket; máig sem szabad annak le-engedéséért kivált Erdélyben bírságot venni, hanem a' Nös paráznák halállal, a' Nötelenek pedig veszzövel el-büntettetnek. ^{191c}

Elein, a' kit e' Vétekben találtak, haját le-beretválták ^{192a} hogy Kopaszsága bizonyító jele lenne el-követett gonoszságának, 's ugy tartatnék, mint olly Roszba elegyedett ember, melynek tsak emlékezete-is gyalázatot érdemlett a' Magyaroknál; ha így sem szünt, el-vesztette szabadságát, és szolgálat alá esett. ^{192b}

De nagyobb büntetésekre, 's boszszuállásokra-is vitt sokakat e' gonosznak méltatlansága, mint mutattya a' Bánk Ban példája-is, ki önnön magát a' Királynét, hogy az erőszakos fajtalanyságot segéttette vólna, boszszuságában hegyes törrel által-verte. ^{192c}

Bizonnyára Ruhája, 's külső maga viselése-is Nemzetünknek jelentette a' belső tisztaságot. Kivált Fejérnépünknek régi szép öltözetében rést sem lehetett találni, melyen a' feslettségnek tsak tekinteti-is bé-férkezhetek vólna tisztátalan gondolatokban való mulatozásokra.

És jóllehet régi jó Vérünknek meg-vesztegetésében semmit el nem mulattak az idegen Nemzeteknek közinkbe ottan ottan bé-tsuszo szokási; mindazáltal fenn-áll még betsülete nálunk a' Tisztaságnak, és most-is sok jámbor Aszszonyok, 's választott szemérmességü Léányok nélkül nem szükölködünk. Kiket tartson Isten, és példájokat fordítsa hathatossan azok jobbulására-is, kik mint Konkolyok a' buza között vesztegetik a' Jónak gyarapodását, 's el-nem gondolyák, hogy a' mely Nemzetben uralkodni kezd egyszer a' buja élet, nem lehet annak sokáig se törvényében, se szabadságában megmaradni.

MÁSODIK KÉRDÉS.

Mitsoda büntetése vagyon a' Magyarok között az Házasságtörő Aszszonynak?

Eleitől fogva mindenkor kárhoztatta a' Magyar Nemzet, és leg-utálatosabb véteknek tartotta a' házasság törést, ^{193a} 's minthogy leg-inkább-is az Aszszonyi szemérmességhez illik, hogy házasságbéli tisztaságát sérelem nélkül meg-tartsa, és Urán kívül más Férjfiat tsak gondolatban-is rosz végre ismérni ne kívánnyon, ^{194a} erre nézve büntetést-is keményebbet rendelt az

ollyan Aszszony ellen, ki az ő Törvény szerént való Férjének tiszta Ágyát mássalvaló közösülés által meg-fertézteti, 's a'képpen a' házasságnak épségét meg-töri, meg-rontya.

Eleintén előfák közé vitték a' házasságtörő Aszszonyt, 's azoknak teteit meghajtván oda kötözték olly módon, hogy mikor fel-botsátották, leg-ottan a' magok állásokra vissza-siető fáknak sebessége miatt négy darabbá kellett szakadnia. Innét mondgyuk mái napig, midön valamely erköltstelen Aszszonyállatot látunk, vagy hallunk, hogy nem kár vólna azt fel-tsapatni. Lovak farkára-is kötözték, 's ugy szaggattaták négygyé.

Annakutánna könnyebült ugyan a' büntetésnek ezen sulya, de ugy-is élete nélkül marad az illyen Vétekben taláztatott Aszszony, ki-tudodván azért gonoszsága; Törvényt láttathat réá, és ha meg-nem akar engedni (mert meg-engedhet ha akar) méltán meg-öletheti ötöt az ő Férje, Jegy-Ruhája-is annak marad, és nem leszen szabadsága, hogy arról Rendelést tehessen, 's valakinek el-hagyhassa. ^{195a}

HARMADIK KÉRDÉS.

Hát ha a' Férjfi tselekszi ezen Vétket, keresheti-é ötöt halálra az ő Felesége?

A' mi az Házásoknak egymáshoz való hűségét köteleességét nézi, mindenikben egyenlőnek kell annak lenni; bé sem tsúszhat se Törvény, se Szokás által, hogy a' Férjfi házasságtörő feleségétől el-válhassék; az Aszszonynak pedig házasságtörő férjétől el-válnia szabad ne légyen.

De a' mi a' halálra való Keresetet illeti, abban ő közöttök világi Törvény szerént, külömbség vagyon, és az Aszszony az ő vétkes Férjét feje-vesztésére maga személyében nem keresheti; miért hogy nagyobb, és több rosszszak szoktak az Országban történni az Aszszonyoknak e' színű gonoszságok miatt, 's gyalázatosabb-is az ő feslettségeknek emlékezete, mint a' Férjfiakénak. De e' mellett kára-is a' Férjfinak, és meg-bántodása sokkal keservesebb az ollyan idegen közösülésből, mint az Aszszonynak: mert a' Férjfi ha botlik-is, azzal felesége magván idegen gyümölsöt nem készít; az Aszszony pedig Férjének igaz magvát más idegennel egybe-zavarja, 's ha foganni talál, kétségessé teszi melyiktől esett az, Férjétől-é, vagy attól, kivel ő magát gonoszul meg-ismértette. ^{196a}

Méltó vala tehát abban, a' miben az Aszszonyok által nagyobb rosszsz, nagyobb gyalázat származik, határt-is szorossabbat rendelni nekik, 's a' Férjfiakkal őket egyenlővé nem tenni; melyhez képest nem kereshet egyebet az Aszszony az ő Férjén az házasságtörésért el válásnál. Az halálra való keresetet Tisztre kell bízni. ^{196b}

NEGYEDIK KÉRDÉS.

Ha Feleségének első Vétkét tudván el halgattya a' Férjfi, keresheti-é halálra, ha azután-is abban találja?

Mikor a' Férjfi az ő Feleségének első házasságtörését meg-tudgya, azonnal fogja Törvénybe azt, ha mit akar, 's többször a' mellé ne feküdjék: Mert ha tovább-is együtt lakván, és hálván véle el-halgattya osztán, ámbár ismét vétkeznék-is, se halállal nem büntetheti, se Jegy-Ruháját el-nem tarthattya. ^{197a}

ÖTÖDIK KÉRDÉS.

Hát ha rajta-kapja e' gonoszságon a' Férj az ő feleségét Törvénytől nem várván meg-ölheti-é ott helyben?

Együtt találván mással Házasságtörésben Feleségét a' Férjfi, ha nagy, és mintegy el-tűrhetetlen meg-bántódása esett a' miatt, mind azáltal, hogy szabadosan meg-ölhesse, arról világos, és a'béli tselekedetét helyben-hagyó Törvényre nintsen; külömbben ha első indulatban szívének méltó fájdmától ösztönöztetvén meg-találja ölni, arról sintsen Törvény, hogy büntetést érdemelyen érette; sőt a' Magyar Nemzetnek régi Törvénye szerint ha meg-öli, szabadossan más feleséget vehet. ^{197b}

Mentséget érdemel pedig ugy-is a' Férjfi, ha a' kit feleségével együtt kap a' vétken, meg-találja ölni, kivált ha valami alávaló személy vólna az, és maga házánál kapná felesége tilalmassán. ^{198a} Így tselekedett vala ezer hatszáz hatvankettődik esztendőben Udvarhely Szekben Gagyban egy Dersi János nevü Székely, ki midön házához vissza-érkezvén egy szálló Törököt Feleségin kapott vólna, ragadá Kopiját, és egy szurással mind a' kettőt által-veré. ^{198b}

HATODIK KÉRDÉS.

Ha ugyan meg-öli Feleségét a' Férjfi a házasságtörésen, el-tarthattya-é ugy annak Jegy-Ruháját?

Ha a' Férjfi meg-öli Feleségét, 's azt állittya, hogy házasságtörésen érte, 's azért ölte-meg, kereshetik ötöt Törvénnel a' meg-ölt Aszszonynak Attyafiai, és el-láttathattják, ha ugyan olly tselekedetben holt-meg ez, vagy pedig ártatlan lévén, ugy veszett-el Urának álnok kezei által. ^{199a} Ha vétkes nem vólt, egyáltalában Jegy-Ruháját az ő Férje el-nem tarthattja, sőt ennek-is haláláért halállal kell fizetnie.

De ha azon Vétekben holt-is meg, Jegy-Ruháját ugy láttzik, Urának nem vesztethi; mert meg-ölvén ez ötöt, nem Törvény úttján tselekedett; a' Jegy-Ruha pedig ugy vesztet vala el, ha az halál törvényes ítélet által mégyen vala véghez. ^{199b} Így azért maga magának a' Férjfi meg-bántódásáért eleget tévén, legalább hogy a' Törvénynek büntető eszközét annak hire nélkül kezébe vette, 's élt véle, Felesége Jegy-Ruháját magának nem maraszthattja; melyet ugyan a' külső Törvény-is illy Történetben az Aszszony gyermekei, vagy Attyafiai számára rendelt, és marasztott. ^{199c}

HETEDIK KÉRDÉS.

Hát ha halállal nem büntetődik a' házasságtörő Aszszony, hanem tsak el-válik tőle az ő Férje, illy Történetben el-veszti-é Jegy-Ruháját?

Házasságtörésbe elegyedvén az Aszszony, okot ad azzal Férjének, hogy vagy halálra keres-hesse ötöt, vagy elválhassék tőle. ^{200a} Ha meg-enged Férje életének, de véle többé lakni nem akar, így valameddig egyik közülök életben lészen, addig a' másik ujj házasságra magát nem adhattya; ^{200b} melyben mindazáltal a' Protestánsok Egyházi Törvények nem olyan szoross.

Már pedig a' mi illeti e' Kérdésre való feleletet; azt mondom: Ha az Aszszony házasságtörésével ad okot Férjének az el-válásra, ámbár halállal ne büntetődgyék-is, Jegy-Ruháját el-veszti, és azt az ő meg-bántodott Férje meg-tartja. ^{200c}

NYOLTZADIK KÉRDÉS.

Hát ha erőszakot szenved az Aszszony, 's ugy ferteződik-meg az ő Férjének tiszta Ágya, el-marad-é így Jegy-Ruhájától?

Akarattján, és testén erőszakot szenvedvén az Aszszony, nem szegte-meg azzal hűségét, és a házasságnak tisztasága ellen nem vétett, ^{201a} a'hól pedig Vétek, és gonoszság nintsen, ott büntetést sem érdemel senki; ^{201b} és így az olyan Aszszony-is büntetésre méltó nem lévén Jegy-Ruhájában kárt, és fogyatkozást nem szenvedhet. ^{201c}

KILENTZEDIK KÉRDÉS.

Hát mikor erőszakot akar tenni valaki az Aszszonyon, és ez egyébként meg-nem szabadulhat attól, hanem ha meg-öli, meg-ölheti e' Vétek nélkül?

Meg-engedte a' Természet Törvénye, hogy külső Jovainkot-is az erőszaktevők ellen, a' mint lehet óltalmazzuk. ^{201d} Annál inkább réá-szabadított arra, hogy testünket, és személyünket a' réánk rohanóknak nyilvánvaló kárával is védelmezhezzük. ^{201e} Nintsen az Aszszonynak nagyobb Jósága, kintse, mint az ő Tisztasága, 's valamint illő, hogy azt halálával-is óltalmazza, ^{202a} úgy meg-nem menekedhetvén az erőszaktól más uton, szabadossan meg-ölheti azt; ha szintén Papi ember vólna-is, a' ki a' fajtalan léleknek kárhozatos tüzetől fel-gyulladván, réá-mégyen, hogy erőszakot tégyen rajta. ^{202b}

Jelen voltam Erdélyben egy Városon, midőn egy Német gyalog Katona, vagy a' mint szoktuk nevezni Muskotéros, egy Magyar szolgáló Léányt testi Vétekre kényszergetvén, 's nem lévén más módgya a' szegény Léánynak maga óltalmazására, késre kapa, és azzal emennek szemérem testét el-vágá. Nem-is lön ám semmi bántódása érette, sőt nagyon ditsérek mindenfelé ezen tselekedetéért, mint azért, hogy ujj példát mutatott, mint lehessen kevesebb küszködésel-is óltalmazniok az Aszszonyoknak, 's Léányoknak szemérmeket az erőszakra vetemedett erköltstelenektől.

Láttam gyermek Koromban-is egy szép Székely Léánytól ide tartozó ditséretes dolgot: akarván ennek-is szemérmességét fajtalan hízelkedésekkel maga tetzése után tántorítani egy külső Nemzetű Hadi-Tiszt, Országához hajlék, 's meglópá tsókkal. El-pirulva ezen a' Léány, de egyszersmind fordítá kezét, 's úgy tsapá szemközben szemérme ostromloját, hogy orrán, száján egymásra bugygyana vére, félben-is hagyatá véle annál fogva szerelem játékját.

Ezen tselekedetét ennek a' jámbor Léánynak a' mostani világban durva móditlanságnak mondanák némelyek: azok tudniillik, kik a' Léányoknak honn tartozkodo szemérmességeket simitatlan bátortalanságnak, férjfiaktól való vonogatodzásokat régi bárdolatlan vadságnak, beszédbenvaló mértékletességeket, félénk tulajdonságnak, szemeknek rendbe-szedett állását parasztos szoktatásnak nevezgetik, 's annál fogva akarják a' régi épségnek szeretetéből kitanítgatni, és ujj módi bátrabb magok viselésére szoktatni Léányinkat.

Mit mondgyak én itt az ilyenekről? Mert a' mely útra vezetgetik a' régi Magyar szemérmességet, épen oda néz, a' hól amaz Aszszonyállatok laknak, kikről bölts Salamon mondgya, Példabeszédi Könyvének hetedik Részében; hogy készek a' lelkek meg-fogására, tsátsogok, és bujdosók, nyughatatlanok, és nem állhatnak a' lábaikon, a' házban, most ott kinn, most az utzákon, most a' szegleteknél leselkedvén.

Ezeknek nyomán tsak ugy eredgyenek-el ám Léányink nyelveknek szabados járásában, szemeknek szélyel nyargalo telhetetlenségében, nyájaskodásoknak sötétet világot egyaránt szenvedhető elevenkedésében, hogy sokan által-fognak botlani a'ma Szabinok Léányival

történt esetnek példáira: Meg-értvén ezek, hogy Roma Várossa fel-állásának emlékeztére innepet rendelt Romulus, el-menének a' szép ujj építmények, és az innepes játékoknak nézésére, midőn ebben telhetetlenkedének, nékik hasítanak a' Romai ifiak, 's el-kapdosák őket gyermeksziporításra.

Az ilyen Változás ugyan mind türhetőbb büntetése lenne szemérmek Kotzkáztatásának: mert így ha meg-esve-is, csak ugyan Aszszonyokká válnának; de fájdalmasabb sebeket-is kaphatnak ama Romai Tanátsbéliek Léányival, kik midőn Kleopatra Királyné Bithinia Tartományának Setim nevű berkében férjének Antoniusnak gazdag Vendégséget szerzett volna, ott lévén mellette, 's északára jutván, által-kezdenek szemérmetességekből bátradni az ifiakkal való nyájaskodásra, 's addig rovák együtt a' berket, míg hatvan közül ötvenötön esének terhbe, ott felejtvén a' bokrok között szüzességeket.

Dina a' Jakob Léánya, nem férjfiakkal való nyájasságra, hanem csak azért ment vala ki, hogy látna annak a' Tartománynak Aszszonyállatit, még-is ilyen ártatlan nézés közben-is oda veszté tisztaságát. Jártak így mások-is, kik határt tágosítván szemérmetességeknek, bátrabbak, módosabbak, elevenebbek akartak lenni a' több Léányoknál.

Ezek így lévén azt mondom néked jó Léány, légy módítlan inkább a' Tisztaságban, mintsem Párta unta, szemtelen Léány Nevezetet ragassz kapudra. Ély paraszt nevezet alatt inkább, mintsem ujj szokások virágival váltván-fel Koszorudat, akkor maradgy-el virágodtól, mikor leg-betsületesebben kellene virágoznod; Légy tudatlan inkább a' jámborságban, mintsem kitanuly rugni a' hámból gyalázatodra. Ne mindenüvé menny, a' hová mehetsz, ne mindent nézz-meg, a' mit láthatsz, ne mindenben kapj, a' mire szert tehetsz, ne mindenben gyönyörködgyél a' mit szerethetsz.

Nem csak a' kézzel való ellenvetésből áll a' tífztaság óltalmazása, hanem abból-is, hogy a' Roszsza-vivő alkalmatosságokat el-kerüljük, el-távoztassuk. Nagy szemeskedés vólt erre mindenkor a' Magyaroknál, bizonyítván azt sok szép régi jó szokások, rendtartások, melyek ma-is záros kapuk, vigyázó Tornokok gyanánt vannak jámbor Aszszonyinknál, Léányinknál.

A' Székely földön a' szemérmetesség Törvénye ellen vagy az-is, ha a' Nemes Léány sokadalomba mégyen, ámbár Annya szemei előtt légyen-is ő ott; nem-is ok nélkül: mert adásból, vévésből állván a' Sokadalom, ha olly közönséges helyen kezdik magokat fitogatni a' jó Léányok, ragadhat könnyen szemérem vásár-is a' több Áruval való kereskedéshez. Nintsen előttük semmi olly utálatos, mint a' rossz erköltsre hanyatlott személy; az illyent, ha Férjfi, bikabillérnek mondgyák, ha pedig Fejérnép, más jámbor Aszszonyok, 's Léányok magok között nem szenvedik, társalkodásokra nem tartják méltónak, le-huznák fejéről Kontyát, ha meg-probálná, hogy a' több betsületes Aszszonyokkal egyenlőképpen keszkenyödgyék.

Elő-beszéllém felyebb a' mit egy Székely Léánytól láttam vala gyermek Koromban; lássuk még egy más Csiki Székely Léánynak tisztasága óltalmazásában, meg-tartásában el-követett igen szép, és példás dolgát: Ezer hatszáz kilentzvennegyedik esztendőben Böjtölő Havában ki-ütvén a' Tatár Csik Székere, meg-rablá annak felső Résztét; midőn, Szent Miklos nevű faluba érkeztek volna, bé-rohanának ott-is egy Lófő Nemes házához, csak hamar el-is fogák a' Gazdát feleségével együtt; de lévén ezeknek egy szép, jó erőss hajadon Léányok, Judith nevű, e' semmiképpen meg-nem adá magát, hanem fegyverre kapa, és igen kezde ellenkezni a' Tatárokkal, meg-is öle kilentzet azok közül tulajdon kezével.

Az alatt többen-is kezdenek csoportozni feléje, és mindenfelől környül-fogák; Látván e' dolgot szegény szüléi, kérni kezdék, hogy ne vesztené életét, hanem adná-meg ő-is magát, és követné vélek együtt a' mostoha szerentsének elejekbe fordúlt úttját; de ő azt felelvén, hogy testét Pogány fertéztetésére juttatni semmiképpen nem akarná, meg-marada álhatatossan

bátorságában, meg-sem adá magát, míg kezében, 's erejében tarta; midőn már el-kezdett volna a' sok ellenhányásban fáradni, egy kemény tsapással el-vágaték egyik keze, de úgy sem szűnék ellent hányni a' másikkal, midőn a' nélkül-is el-maradott volna, honya alá szorítá fegyverét, 's úgy-is halálíg vivék a' Tatárokkal.

Meg-nem állhatom itt, hogy egy Veszprimi Magyar Aszszonynak-is ditséretes emberkedését elő ne hozzam: Ezer ötszáz ötvenegyedik esztendőben, Szent György Havának első Napján meg szállá a' Budai herélt Ali Basa Veszprimet a' Magyarokra; vagyon ott a' Vár alatt egy igen szép forrás, Vitéz-Kut a' neve, ennél történtek akkor, a' mit említeni akarok.

Le-jöve ide a' Várból egy Magyar Aszszony Vízért, 's midőn annak meritésében foglalatoskodnék, elő rohana a' lesből egy Török, 's meg-támadá ötet, hogy magáévá tehesse. Látván veszedelmét az Aszszony, szívét tapasztá Magyar módra, és fel-melegíté azt élete tisztasága óltalmazására; küzdésbe szálla a' Törökkel, 's mivel bátorságával egyez vala ereje-is, kitekeré kardgyát kezéből, 's fejét vévé azzal ott helyben. Fel-kapá azonnal a' Török fejet, 's előruhájába tévén, úgy bánék azzal, mint régen Judith a' Holofernesével Betuliánál, fel-vivé nagy vigan Veszprim Várába, 's elő-mutatá örökös betsületre méltó tselekedetének emlékezetes bizonyosságul.

Bé-fejezem ezen Kérdésre tett, és példákkal-is ki-ruházott feleletemet régi jó Magyar Eleink ditséretes vigyázásának említésével. Kezekre kapták vala a' Németek, a' Nagy-emlékezetű Mátyás Király halála után az ujj Királynak Dobsé Lászlónak gondatlansága miatt székes Fejérvárat ezer négy-száz kilentzvenedik esztendőben, a' hól akkor nagy fajtalanul erőszakot-is tőnek sok Magyar Aszszonyok, 's Léányok szemérmin. Ugyan csak nem sokára meg-szállák, 's vissza-vévék a' Magyarok.

Eszébe-juttatván ott Kinizsi Pál az Aszszonyi Renden el-követett méltatlanságot, úgy akara, hogy semmi egyezésre ne mennyen a' Király a' Németekkel, hanem ereszse nekik a' Magyar Vitézeket, és fizettesse vérekkal vissza azon sérelmet. Nem vehetvén se ő, se a' több Magyar Urak erre a' Királyt, meg-engedék ugyan a' Németeknek, hogy Magyar Országból hazájokba békével által-takarodhassanak, de addig el-nem botsáták, míg le-nem köték arra magokat, hogy sohult úttyokban, a' Magyar Aszszonyok, 's Léányok tisztasága ellen ki-nem kötnek, és azt meg-nem sértik.

Igy vigyáztak jámbor jó Eleink a' Fejérnép tisztaságára, gondgyok vólt arra fegyver között-is, Békesség szerzésben-is ki-kötötték annak sérelmét, készek lévén mindenkor boszszut állani azoknak életén-is kik a' Magyar szemérmességén erőszakoskodni mérészlenének.

TIZEDIK KÉRDÉS.

Keresheti-é a' Férfji az ő Feleségét házasságtörésért, ha ő-is, minekelötte azt Törvénybe fogná, azon Vétekbe talál esni?

A' Házások közül ártatlannak kell annak lennie, a' ki úgy akar, hogy Társát a' házasságtörésért meg-büntettesse; ha azért vétkeztvén az Aszszony, nem sokára az ő Férje-is azon Sárba keveredik, nintsen többé mit keressen rajta: Mert egyaránt vétkezett, és a' miben ő megbántodott félnek tartya magát, ugyan abban bántotta-meg emezt a' házasságbéli épségnek, kötelességnek meg-rontásával; azokáért menthetetlen: mert a' miben mást ítél, magát kárhóztattya; mert ugyan azt tselekszi, a' mit ítél.

És így egyenlő lévén a' hámból való ki-ugrásban a' fogyatkozás; egyiknek sem maradott fenn panaszsza a' másik ellen, meg-ment a' költsön, 's halgassanak véle, de úgy ám, hogy egyik a' másikra nézve többször ki-ne kapjon, hanem álítsák-fel eseteket jobbulással, 's meg-fordulván

mind ketten a' gyarłoság példáján, légyenek támogatói egymásnak hűséggel, és szeretettel az állhatatosságra. ^{211a} Jegy-Ruháját-is az Aszszony olyan történetben el-nem veszti. ^{212a}

Jut eszembe itt, a' mit egy külső Historicus írási között olvastam: hogy ezer ötszáz ötvenedik esztendőben Erdélyben Thordán történt volna; házasságtörésbe esvén egy Aszszony; halál vala fején érette, de meg-száná férje, 's nem engedé hogy élete nélkül maradjon. Történék nem sokára, hogy maga a' Férjfi-is ki-nyaláncodék az útból, a' tilalom alatt lévő íznek kostolására, elő-ránták ötet azért a' Tisztek, 's halálra ítélek: meg-maradhat vala élete, ha Felesége-is Kegyelem költsönt fizet vala vissza néki; de ez azt nem tselekedé, hanem a' Birák ítélete mellett maga-is halálra kíváná, söt ki-kéré, hogy Hohér helyett fejét-is a' Piatzon ö vehesse.

TIZENEGYEDIK KÉRDÉS.

Ha a' Férjfinak, Felesége házasságtörése után tsak hamar halála történik, és törvényesen el-nem láttathattya meg-bántodását, el-tarthattya-é így az ő gyermekei, vagy Attyafiai annak Jegy-Ruháját?

Ha meg-bizonyosodik halála előtt a' Férjfi, az ő Feleségének házasság-töréséről, 's ideje lévén arra, meg-nem bünteti, láttatik meg-engedni annak, és hólta után nem kereskedhetik senki azon, következendöképpen Jegy-Ruháját sem tarthattya-el.

De ha azután tudódik-is ki vétke, ugy sem lehet Kérdést, és Keresetet támasztani ellene, kivált gyermekeinek; mert a' gyermek föbe-járó dologgal az ő szülöit nem vádolhattya. ^{213a} Betsületek vesztésére sem keresheti: mert azt azoknak tisztelete nem engedi, de az Atyafiai sem lehet úttok arra, mert a' házasság ellen való véteknek keresetét a' házasoknak engedte a' Törvény egyiknek a' másik ellen, 's személy ellen lévén a' meg-bántás, ha a' meghal, el-viszi meg-bántodását-is magával. ^{213b}

Ha pedig Pert indítván a' Férjfi házasságtörő Felesége ellen, ugy hal-meg Törvény közben, a' ki (attólvaló gyermekeit ide nem értvén) az ő Jóságából Jegy-Ruhát tartoznék adni, belé-állhat a' Pernek annyi részébe, és el-láttathattya a' Vétket, 's reá bizonyítván az Aszszonyra, és ki-jöven az-is, hogy azzal meg-hólt Férje, minekutánna tettét meg-tudta, házasságbéli dolgát nem közölte mind halálig, nem tartozik Jegy-Ruhát fizetni.

TIZENKETTÖDIK KÉRDÉS.

Hát mikor házasságtörésbe esvén az Aszszony, azért néki az ő Férje meg-enged, kereskedhetik-é annakutánna a' Tiszt rajta?

Az Aszszonyok házasságtörésén való boszszuállásnak törvényes fegyverét, nem lehet az ő meg-bántodott Férjeknek kezéiből ki-venni; mert azt a' Törvény-is azoknak engedte, és hogy szabadossan élhessenek véle, reá-botsátotta. ^{214a} Ha azért vétkes Feleségének meg-enged a' Férjfi, meg-menekedik azzal akár ki keresetétől-is, és a' Tisztnak sem lehet többé keze rajta, hogy utánna nyomozzon, és le-engedett tselekedetéért büntetésre kívánnya; ámbár a' házasságtörés olly fő vétek közül való légyen-is, melyeknek valamint el-szenvedése romlására, ugy büntetése egy Országban, a' közönséges Jónak boldogulására vagy. Mert e' Történetben az engedelmet jobbulás szokta követni, a' vétekből való ki-téréssel pedig, és annak töredelmes szívből származott meg-utálásával el-távoztatik az a' kár, melynek meg-előzésére a' Tiszt vigyázhatna a' büntetéssel.

TIZENHARMADIK KÉRDÉS.

*Ha első vétkét Feleségének meg-engedvén Férje ismét abba keveredik, mit kell véle tenni? Mert már egyszer meg-engedett néki Férje, 's többé nem keresheti ^{215a}
Hát a' Tisztnek-is tsak bé-hunt szemmel kell-é nézni a' dolgot, és a' Népet vesztegető botránkozást?*

Való ugyan hogy ha a' Férjfi az ő Feleségének első házasságtörését el-engedi, és azzal továbbá-is a' házasságbéli szövetségben együtt marad, és lakik, annakutánna, ha előbbeni vétkére viszsztatér-is halállal ötet nem büntetheti, ^{215b} mindazáltal el-botsáthattya magától ^{216a} és nem tartozik azzal lakni: mert nem lehet a' Férjfi felől álitani, hogy Feleségének az első vétekre adott engedelemmel, minden következheto abbéli gonoszságát előre helyben-hagytá volna. ^{216b}

Ha pedig az első vétek, és arra nyujtott engedelem után ismét azon utat vészi-eleibe az Aszszony, 's arról ötet Férje, annak rendi szerént meg-nem feddi, hanem inkább tudva, és kedvezve el-halgattya, itt már vagyon a' Tisztnek keresete, 's mind a' kettőt érdemek szerént a' Törvénytől eleibe-adott úton meg-büntetheti, ne hogy továbbra-is nevedggyék a' botránkozás, és másokat is a' feslett életnek kárhozatos követésére vezessen. ^{216c}

TIZENNEGYEDIK KÉRDÉS.

Hát mikor a' Férjfinak távul-létében elegyedik e' Roszba az ő Felesége, otthon meg-büntetheti-é e szerént azt a' Tiszt? vagy ugy-is férjet kell törvényes keresetére réá várni?

Jóllehet több fő Vétkek közül lévén a' házasságtörés, annak büntetése mint elébb-is mondám a' közönséges Jónak meg-maradására, 's bódogulására nézzen; de mivel a' Törvény keresetét annak leg-elsőbben-is a' meg-bántodott Férjfinak engedte, és szabadságot marasztott néki vétkes Feleségének mind életére mind halálára, erre nézve távul létében-is kötelességéből kibotlott Feleségét az ő hire, 's akarattya ellen senki halálra nem keresheti, nem-is kárhoztathattya, mert ha távul vagyon-is, de a' mi törvényessen ötet illeti, abba nála nélkül törvényessen senki magát nem avathattya mind addig, miglen ő a' boszszuállásra, vagy engedelemre való szabadságával élhet, ezt pedig távul létével el-nem vesztette. Réá kell azért ötet várni a' keresetre, ha tudniillik felesége első esete után többször testét ki nem adgya; Mert ha meg-nem elégedvén egyszeri kóstolással, ismét a' tiltott Méznek nyalogatására ereszkedik; így, hogy a' botránkozás tovább-is ne terjedgyen, és az Ur Istennek is boszszu-állo fegyvere egynek gonoszságát az egészsz Népen ne keresse, elő-foghattya azt a' Tiszt, és Urának távul létében-is érdeme szerént meg-büntetheti. Az ő hivatalya, és kötelessége lévén a' gonosznak úttját bé-vágni, és az által a' Köz-Jónak el-nyomására közelgető veszedelmek' meg-előzésére szorgalmatossan vigyázni.

TIZENÖTÖDIK KÉRDÉS.

Hát már annak, a' ki más ember Feleségén erőszakat téssen, mitsoda büntetése vagyon?

Meg-tiltotta az Isten, hogy senki az ő felebaráttjának Feleségét bünre ne kívánnya, ^{218a} megparantsolta azt-is, hogy valaki paráználkodik, és házasságtörést tselekszik felebaráttya feleségével halállal halyon meg. ^{218b} Nemzetünk Törvénye-is kivált Erdélyben halállal szokta büntetni a' Nös paráznákot. ^{218c}

Ha tehát a' közöszlő személyeknek egy más akarattából, véghez-vitt házasságtörése, mind Isteni, mind emberi Törvény szerint olly kemény büntetés alá vagyon vettetve, bizonyára, a' ki ezen gonosz-ságot erőszak által követi-el más-on, annál inkább méltó, hogy halállal halyon-meg, ^{219a} 's nem lévén külömbb az illyen erőszak tévő ember a' Gyílkosnál, ^{219b} büntetésének is egyenlőnek kell lenni. ^{219c}

Igy azért ezen égre kiáltó fertelmes dologban tisztességét, és Nemesi szabadságát akár ki-is el-veszti, 's ha mód leszen benne, a' hól a' vétket el-követi, ott még a' parasztok-is szabadosan meg-foghattyák, Törvényt láthatnak réá, és érdeme szerint büntethetik ötöt ^{219d} ha szintén szabadságok, és engedelem Levelek nem vólna-is arról, hogy a' Vétek helyén találtatott gonosz-tévöket meg-büntethessék. ^{219e}

TIZENHATODIK KÉRDÉS.

Hát az ollyan Férjfinak, a' ki valamely Léányt, vagy Aszszonyt házasságra, vagy tsak bujálkodás véget-is erőszakossan kap-el, mitsoda büntetése vagy-on?

A' mely Férjfi a' Léányt, vagy Aszszonyt akár házasságra, akár azzal való bujálkodás végett, annak kedve, 's akarattya ellen erőszakossan el-kapja, betsülete nélkül marad, 's halállal büntetődik érette. ^{220a}

De itt észre kell venni, hogy illyen büntetés alá vettetett el-kapásnak tsak azt tarthattuk, mely e' három dologt foglalja magában, ugymint 1. Erőszakot. 2. Bujaságra való szándékot. 3. Az Aszszonyállatnak egy helyből más helyre való vitelét a' hól azért ezen három dolog együtt fel-nem találhatik, ott valakinek tselekedetét valóságos el-kapásnak nem mondhattuk.

Ha pedig a' Léáynak kedve vagy-on el-kapattatására, de szüléinek, vagy Tutorinak hire, 's akarattya ellen mégyen a' véghez, ezt-is ugyan Egyházi Törvény szerint valóságos el-kapásnak nem tarthatni ^{220b} mindazáltal világi Törvény szerint szározon nem maradhat ^{221a} régen a' Magyaroknál az ollyanképpen el kapattatott személy vissza-adattatott szüléinek, és a' mellet az el-kapó Fél, ha hadi, 's elő-való ember vólt, tíz ökröt fizetett azoknak, ha pedig szegény, vagy köz renden való vólt, öt ökörral végezte baját; ^{221b} a' mi időnkben-is, ha a' Léáynak szüléi házá-tól való el-kapása azok hire, 's akarattya nélkül leszen, ámbár magának a' Léáynak kedve légyen-is arra, emezek az el-kapó Félen meg-bántodásokat méltán meg-kereshetik. ^{221c}

A' mi az Egyházi Törvény büntető Keménységét illeti e' dologban: a' ki valamely Aszszonyt, vagy Léányt erőszakossan kap-el magának Feleségül, a' hivek társaságából ki-rekesztetik, betsületét el-veszti, és a' Tisztségek viselésére-is alkalmatlanná leszen, 's az alatt mig az el-kapott személy az ő bírtoka alatt marad, házasságot-is közöttök érteni semmiképpen nem lehet. Mely ugyan meg-sem forrhat egyébként, hanem ha az elkapott személy, ki-menekedvén az elkapónak keze, 's hatalma alól, és bátorságos helyre jutván, ugy kötelezi osztán ahoz magát. De akár forjon-meg közöttök a' házasság, akár ne, tartozik e' felett az el-kapó Férjfi tisztességesen házasságra ki-ruházni azt, a' kit el-kapott vólt ^{222a} így bánik, a' mint emlittém az Egyházi Törvény a' bujálkodó erőszakos el-kapókkal.

Kell pedig itt érteni ezen büntetésekre nézve az el-kapott személyeken olyanokat, kik addig betsületes hírben, névben vóltak, és életek folytatásában fedhetetleneknek tartattak. ^{222b} Mert azokmiatt, kik testekkel kereskedni szoktak, és szemérmeket már annakelőtte önként fel-adtak, ha akarattuk ellen kapattatnának-is el, az el-kapók olly keményen nem büntetődhetnek; de ugyan tsak mentek sem lehetnek, hanem a' Bírora vagy-on bizattatva, mivel lakoltassa őket erőszakos tselekedetekért, nem lévén szabad a' tzégér alatt élő személyt-is arra kényszergetni, hogy a' kivel nem akarna-is bujaságát folytassa. ^{222c}

TIZENHETEDIK KÉRDÉS.

Mitsoda büntetése vagyon annak az Aszszonynak, a' ki az ő gyermekét el-veszti?

Meg-történt dolog, 's történhetik ezután-is, hogy a' Léány, vagy Aszszony testi Roszsra adván magát, meg-terhesedik, 's hogy esete kissebbségére, vagy büntetésére ki-ne tudodgyék, szülése előtt, vagy minekutánna ezen probán-is által menne, Magzattyát megöli, 's el-rejti. Az ilyen személyt régentén a' Magyaroknál Esperest eleibe-vitték, 's ott büntetődött, meg-kellevén ismernie, és bánnia tselekedetének gonoszságát. ^{223a} Mert az Egyházi Törvény szerint, ha az Aszszony szánszándékkal meg-öli gyermekét, valami Apátzák szerzetes házába kell rekesztetődnie büntetésül, hogy ott tettiért míg él, böjtöléssel, 's egyéb testi sanyargatással lakoljon. ^{223b}

De a' világi Törvény, minthogy Kard-is vagyon kezébe, a' Gonoszok büntetésére az annyira meg-hült Anyai szeretetre Vért szokott önteni, 's az olyan természetén kegyetlenkedő indulatot halállal végzi. Némely külső Nemzeteknél az ilyen gyermek vesztő Aszszonyokat elevenen temették el, 's Karóval által verték, vagy pedig vízbe ölték. Nálunk a' Tisztnek hivatalya, hogy mihelyt olly személyt tudhat ki, el-fogassa, és törvényes uton réa bizonyítván gyermeke vesztését ^{224a} fejét vétesse. ^{224b}

Gyermek vesztésnek pedig nem tsak azt lehet tartani, melyet szülése után tselekszik az Aszszony, hanem azt-is, melyet méhében lévő lelkes Magzattyával követ-el, midön a' végre, vagy valami füvekből készített italt vévén-bé, vagy magát rendkívül meg-szorítván, magas helyről le-ereszkedvén, földön hengeregvén, 's több a'féle arra okot szolgáltató dolgokat mivelvén, a' szülésnek rendes idejét meg-elözi, 's a'képpen el-lankadván, meg-fojlik a' Magzat, 's el-lészen, így-is mivel nyilván való gyilkosságot tselekszik, ^{224c} halált érdemel. ^{224d}

Ha pedig az Anyai Méhben annyira nem készült a' Magzat, hogy a' léleknek belévaló öntése által meg-elevenkedhessék, ollyan Állapottyában rontya-el annak egybe-szerkeztetését így ugyan valóságos gyilkosságot nem tselekszik, mindazáltal büntetés nélkül nem maradhat, hanem a' Biro valami egyéb testi sanyargatásból álló szenvedést ítélhet nyakába.

Mennyi időre öntödgyék pedig a' Lélek a' Magzatba, arról közönségesebben azt taníttják, hogy a' Férfji, fogantatásának negyvenedik Napján elevenedik fel; a' Léány pedig hogy fogantatik, nyoltzvan napra készül-el a' léleknek bé-fogadására.

TIZENNYOLTZADIK KÉRDÉS.

Hát ha a' terhes Aszszony, minekelötte szülne, magát gonoszul meg-öli, mit kell véle tenni?

A' gonosz lélek munkálkodásából meg-történik, hogy testi kívánságok után eredvén, és tzimborát keresvén rosza szánt szemérmeknek némely Aszszonyállatok terhbe esnek, 's akarván e' világi kissebbség elől félre állani, minekelötte szüléseknek ideje bé-érkeznék, magokat, 's magokkal együtt méhekben lévő ártatlan Magzattyákat-is gonoszul el-vesztik, meg-ölik, és azzal előbbeni vétkeket kétszeres gonoszossággal fejezik-bé, egyikkel azzal, hogy magokat meg-ölik, holott senki az ő életének nem Ura, 's arra nézve nem-is szabad senkinek magát megölni. ^{226a} Másikkal pedig azzal, hogy magzattyákat-is vagy életre nem eresztik, vagy ha a' lélek által elevenségre jutottak, életektől meg-fosztják, holott ez-is Isten ellen való kárhozatos dolog, 's ha elevenségben kapott magzattal történik, mint felyebb-is mondtam, Gyilkosság. ^{226b}

Ide járul ama nagy Kárvallás-is, melybe esnek a' Magzatok, midön az olly szörnyüségre vetemedett Anyáknak kezei miatt Keresztséget nem érhetvén, Isten Országából ki-maradnak.

Mikor azért valamely terhes Aszszony magát meg-öli, leg-első gondgya-is a' jó Tisztnek a' légyen, hogy méhét annak fel-hasítván a' Magzatot vétesse ki belőlle, hogy ha meg-elevenségbe vólna, Keresztséget érhesen; ha pedig meg-fojlott, ugy-is nem lévén részes Anyja gonoszságában, leg-alább azzal együvé ne temetessék; mert a' ki magát meg-öli, több Hivekkel egyenlő temető-helyet nem érdemel, hanem mások példájára, vagy meg-égetik, vagy kerékre tészik, vagy fel-akasztyák annak testét sok helyeken; Nálunk pedig akasztó-fa alá temettetik hogy hólta után-is gyalázatban maradgyon emlékezete, a' ki egy kis szégyen-, vallással életét Jobbulásra, lelkét bódogulásra meg-tartani nem kívánta. Ki-vévén mind azáltal azon helyeket, melyekben már erre nézve a' szokások, és Törvények nem olly szorossak, és a' magokat meg-ölők, meg-tebojodtaknak tartatván, nem számláltatnak a' betstelenek közé.

TIZENKILENTZEDIK KÉRDÉS.

Hát a' ki testi Vétek kedviért szerelem italt készít valakinek, vagy kerítésre adgya magát, érdemel e' büntetést érte?

Nem szokott egyedül járni a' bujaság, ki-gondolat, 's véghez-is vitet sok gonoszságot azokkal, kiknél egyszer fészket verhet magának; vannak erre keserves példák meg-történvén többi között, hogy midőn némely Aszszonyállatok belé-szerettek egy, vagy más férjfibá, 's egyébként magokhoz nem szoktathatták, készek vóltak kantérozással is nyomokban lenni, míg lábokról le ejthették.

Szoktak e' végre némely Állatoknak részeiből, vagy bizonyos füvekből szerelemre gerjesztő italokat készíteni, melyek miatt ugyan elméjekben-is meg-háborodnak többire, sőt el-is hálnak gyakorta, a' kikkel meg-itathatták. Ki-tudodván valamely Aszszonynak, vagy Léánynak ilyen tselekedete, büntetetlenül nem maradhat, kivált ha italával halált talál okozni a' meg-itatott személynek, halállal kell végezödni az ő életének is, ha szintén nem olly szándékkal készítette, vagy adta vólna-is az italt, hogy azzal a' Vérnek a' szerelemre való fel-hevesítésén kívül életét-is emennek veszedelembé hozza; ha pedig nem következik ugyan halál az ital után, de elméje a' miatt meg-bomlik, a' ki meg-iszsa, e' történetben-is az ő szüléi, vagy Atyafiai meg-kereshetik a' szerelem vadászó Felet, tartoznak azt a' Birák-is olly keserves kártételéért érdeme szerint meg-büntetni.

És mivel az ilyen dolgok ritkán mennek másoknak közbe-járások, és segetségek nélkül véghez, szükség a' kerítőket-is ki-nyomozni; és meg-bizonyosodván, hogy ezt, vagy amaszt mással egybe-kerítették, 's részekről-is a' bűnnek elkövetésére alkalmatosságot szolgáltatnak, valamint a' nőtelen paráznákkal, azonképpen kell velek-is bánni, ugy pedig, hogy ha az egybe-kerített személy a' kerítőnek vagy Léánya, vagy gondviselése alatt lévő Attyafia, vagy felesége lenne, súlyosodgyék rajta, mint bordélyossággal való kereskedésbe elegyedett személyen a' büntetésnek terhe, gonoszságának mivóltához képest.

HUSZADIK KÉRDÉS.

Testi-Vétek által meg-esvén a' Léány, vall-é betsületében valami kárt? ha igen; helybe állithattya-e még azt?

Olly nagy Roszsznak tartotta eleitől fogva a' Magyar Nemzet, főképpen az Aszszonyállatban a' testi vétet, hogy a' ki abba elegyedett, 's meg-esvén gyermeke lett, betsülete vesztettnek tartották, ugy hogy bizonyosága-is annak a' Törvénybe bé-nem vétetődött, kivált betsület dolgában.

Melyel mái napig is e' szerint élünk ugyan kivált Erdélyben a' Székely földön; mindazáltal mivel Isten ö szent Felsége előtt is a' Bünösnek maga meg-jobbitása kedves szokott lenni, botsánatot érdemel az olyan emberi gyarloságnak sik jegén meg-esett Aszszony-is, ha botlásából fel-kelvén annakutánna tisztességesen, és jámborul viseléndi magát, 's főképpen ha betsületes emberhez talál férjhez kelni; annál inkább ha a'hoz mégyen, a' kitől rosszszul járt vólt, előbbeni betsületébe vissza-lépik, és a' Törvényben-is helye lészen az ö bizonyság tételének, 's nem vetheti néki senki szemére azon vétkét, melyből e' képpen magát ö, és betsületét ki-tisztította.

De ezzel ám egy Léány se bátrodgyék-fel, és szemérmetességét maga határából tsak egyszeri esetre-is ki-ne léptesse olly reménységgel, hogy a' mi kárt vallana, azt ö-is ez uton helybe-hozhattya; más gyarloságból meg-esni, más illy gondolatlan vélekedés mellett gonoszba keveredni. A' vakmerő bizodalomból elkövetett Roszsz terjedni szokott ugyan azon, a' min épült, nem-is könnyen hagyattya-el magát tévőjével. A' Nyalánk ember nehezen felejtí-el az egyszer meg-kóstolt édességet, ha tsak módgyát ejtheti vissza-tér ismét arra, mint az eb az okádásra.

Jobb tehát meg-maradni az épségben, mint bizonytalan ki-szabadulásnak reménsége alatt abból nyilván való romlásra ereszkedni; jobb az egészséget meg-tartani, mint arra keresgélts bizalkodás alatt, hogy majd a' betegségnek gyógyulás lészen ki-menetele, olly nyavalyát keresni, melyben sokáig-is kinlodhatik a' beteg, de hamar-is meg-halhat.

Akarom mondani: viselyék jámborul magokat a' Léányok, 's ne tegyék bíztokban kotzkára, a' minek vissza-szerzése kétséges-is, de nehéz-is. Tiszta élet illik a' pártá, és Koszoru alá, nem-is kell azokat ugy meg-unni senkinek, hogy gyalázatos takaroval, és ne jámbor főre készült Konttyal válthassa-fel.

TIZENEGYEDIK RÉSZ.

AZ ÖZVEGY ASZSZONYOKRÓL.

ELSŐ KÉRDÉS.

Hányféle Állapotban szoktak özvegyen maradni az Aszszonyok?

Kellettén itt az Özvegyekről, és azok Törvényéről szollani, szükség tudnunk elsőbben-is, hogy az Aszszonyok háromféle özvegyi Rendben szoktak Férjektől elmaradni. Némelyek gyermekekkel maradnak-el, és neveztetnek *Gondviselő Özvegyeknek*. Mások gyermekek nélkül hagyattatnak ugyan illy Állapotra, de férjekkel együtt a' Jóságban kereső felek vóltak, 's azért *Kereső Özvegyeknek* is hivattatnak. Harmadik rendbéliek, kik se kereső felek nem vóltak, se gyermekekkel nem maradtak, *Magánvaló Özvegyeknek* mondatnak. Mind ezekről különböző Rendelési vannak a' Törvénynek; mert a'gyermekes, vagy-is gondviselő Özvegy többet érdemel a' magán valónál; a' ki Kereső Fél vólt; ennek-is özvegysége Részin kívül meg-kell menni a' közös Keresményből-is az övének.

MÁSODIK KÉRDÉS.

Mitsoda engedelmet mutatva a' Törvény az Özvegy-Aszszonyokhoz Urok halálának első esztendejében?

Mint kellessék bánni az Özvegyekkel? Rendelést tett arról Isten ö szent Felsége, midön illyen Törvényt szerzett; az Özvegyeknek, és Árváknak ne ártsatok; ha meg-sértitek őket, felkiáltnak hozzám, és meg-halgotom Kiáltásokat, és fel-gerjed haragom, és fegyverrel verlek-meg titeket, és a' feleségtek Özvegyekké lesznek, és a' fiaitok Árvákká. ^{233a}

Akarván Nemzetünk-is az Özvegyek Sérelmét, és Kesergetését távoztatni, el-végezte, hogy Urok halálának első esztendejében minden háborgatok ellen békességben, és telyes bátorságban tartassanak: senki őket azon üdö alatt Törvénybe ne idézze, se Uokról réájok maradt Per mellé né hívja, ^{233b} 's arra elő-állani ne kényszerítse; ebben pedig hogy meg-maradhassanak, tartoznak a' Tisztek párttyokat fogni, segíteni, óltalmazni; annál inkább Urok Jóságiból, és jovaiból esztendő alatt még a' magán való Özvegyek-is ki-nem rekesztethetnek. ^{234a}

Hadba való fel-ülésnek idején-is Erdélyben az olyan kevés jószágu, 's egyéb rendbéli Nemes Aszszonyok-is, kiknek fél-kapunál felyebbvaló Jóságok nintsen, abban az esztendőben, melyben özvegyen maradnak, lovast álítani nem tartoznak; ^{234b} az egyházhelyi Özvegyeket pedig se ott, se Magyar-Országon, mint már felyebb-is ^{234c} emlittém, egészsz Özvegységekben arra nem-is kényszerithetni. Megkivánnya mindazáltal ezen engedelemért a' Törvény, hogy ök-is magokat betsületessen viselyék, és kérjék az Ur Istent Imádságokkal, a' Köz-Jónak böldegulásaért. ^{234d}

Illyen Törvények lévén az Özvegyeknek, meg-kell tartani őket abban, mert átkozott a' ki az Özvegy Törvényét el-fordittya, és mondgya az egészsz Nép: Amen. ^{235a}

HARMADIK KÉRDÉS.

Hát esztendő múlva hová lesznek, 's mint maradhatnak az Özvegyek?

Nem tsak első esztendőben, hanem azután-is, míg betsületesen Özvegységben maradnak, óltalmazni szokta az Özvegyeket, 's gondot visel azokra a' Törvény, 's ámbár gyermektelenül maradgyonis-el Férjétől valamely Aszszony, mindazáltal esztendő múlva-is annak Jóságából ötet ki-nem tehetik, hanem vagy meg-kell azt egészszen az ő kezénél hagyni, vagy ha igen nagy vólna, és az ő tartására kívántató költséget sokkal felyül haladná annak jövedelme, illendő Részt kell annak szakasztani Ura lakhelye mellé, melyben meg-maradhasson, 's hasznával szabadossan élhessen, mind addig, míg Özvegységétől meg-válik. ^{235b}

Annál inkább ha az Özvegynek Férjétől gyermekei-is maradnak, nem tsak benne marad azokkal együtt a' Jóságban ^{236a} hanem egyszersmind gyenge idejek úgy kívánván, gondgyokat-is a' Tutorságban ő viseléndi, ^{236b} fel-serdülvén, 's tőkélletes időt érvén fiai, ha nem akarják tovább engedni, hogy a' Jóság Annyoktól függjön, 's abban a' parantsolyon, meg-tselekedhetik ugyan őket illetvén Atyok után az örökség, de néki-is tartására illendő Részt kell szakasztani, 's azzal együtt Ura lakhelyében, vagy-is Udvarházánál, ha tsak a' Vár, vagy Kastély nem lészen, meg-kell ötet hagyni, özvegysege változtatása Napjáig; azt-is pedig, hogy Urától maradt Várban, vagy Kastélyban lakása nem lehetne, úgy értvén, ha a' Vár, vagy Kastély nem több, hanem tsak egy lenne, mert a' kinek Lakásra való olytátén nevezetes alkalmatossága több-is marad, el-lakhatik özvegye-is azoknak egyikében. ^{236c}

De e' mellett oly Történetben, mikor e'képpen hasonlanak-meg Annyoktól a' fiak, vagy pedig az akar vélek meg-osztozni; elsőben-is a' szekeres lovakat, és Urának jobb öltözetét magának külön el-tarthattya; az ingo Jókból pedig egyaránt részesül; ha valamiben kereső Fél vólt, ki-vészi abból-is illendő Részt, Jegy-Ruháját-is tartoznak gyermekei megadni. Mind ezeket pedig el-viheti magával, ha férjhez mégyen-is ^{237a} sőt ekkor, ha addig e' féle osztozódással nem különözött, lakadalmat-is tésznek néki azok, kik a' Jóságban maradnak. ^{237b}

NEGYEDIK KÉRDÉS.

Hát mikor az Özvegy, Jóság szakasztodván ki számára, a'hoz nem akar nyúlni; Ura Attyafiai-is véle aziránt nem egyezhetnek, mit kell tenni?

Mikor az Ura halálának első esztendejét ki-töltő Özvegyeknek tartására részt akarnak szakasztani a' Vérek, 's másképpen azzal meg-nem egyezhetnek, Magyar-Országban Vármegye Székire, vagy ha a' Jóság nem egy, hanem több Vármegyékben fekszik, vidékes Táblára hívják, holott-is mennyirevaló Jóság hagyattassék kezénél törvényesen el-látták, és osztán, a' mit a' Birák ítélnék, a'hoz kell mind az Özvegynek, mind a' Véreknek magokat alkalmaztatniok. ^{238a}

Erdélyben hasonloképpen meg-kináltatván a' Vérek a' Jegy-Ruhával, 's egyszersmind Ura nevének viseléséig a' Jóságnak mivóltáhozképest illendő Részszel-is az olyan Özvegyet, ha azzal meg-nem elégszik, 's emezek-is abból véle meg-nem egyezhetnek ők a' Vérek abbéli bajoskodásokat, Vármegye, vagy Szék eleibe-viszik, és terjesztik, a'hól tudniillik derékassabb lakhelye találtatik a' meg-hólt embernek, és ott azon Vármegye, vagy Szék a' Jóságnak mivolta szerint jó lelki esmérettel el-intézi mind Jegy-Ruháját, mind pedig Ura neve viseléséig való Jóságébéli Részt az Özvegynek; annakutánna Tiszteket botsát-ki, 's azokáltal mind a' Véreknek, mind az Özvegyeknek íteltetett Jóságból, minden egyéb Törvényre való fogást, és haladékot félre tévén, kezébe adattya, és végét szakasztya a' dolognak. ^{238b}

ÖTÖDIK KÉRDÉS.

Hát mikor Ura halálának első esztendejében az egészsz Jóságban benne maradván, azt azalatt, vagy el-telvén az esztendő, tartására ki-szakasztott Részt pusztitya az Özvegy, mit kell tsinálni?

Taláztatnak olyan Özvegyek, kik látván, hogy Férjektől gyermeketlenül maradtak-el, 's gondolván, hogy majd esztendő múlva az egész Jóságot nem birhattyák; annak, 's abban lévő Udvarházaknak pusztulását nem csak bé-hunt szemmel nézik, hanem keresve keresik, és segítik szándékkal-is. Az ilyenek Magyar Országon Vármegye székre hivattatnak a' Vérek által, és reájok bizonyosodván a' Jóságban történt pusztulásnak okai, Jegy-Ruhájokból ki-szakad annyi, a' mennyi a' kárnak ki-potlására elegendőnek ítéltetik. ^{239a}

Erdélyben az ilyenek ellen panaszt tévén a' Vérek Vármegyén vagy Széken e' bizonyos embereket küld-ki, kik által a' dolgot szorgalmatosan meg értvén, tettiről az Özvegyet meg-inteti; el-telvén pedig az esztendő a' mi kárt tett, vagy a' neki jutandó Részből vagy egyéb taláthatandó Jóvaiból meg-fordittyá; sőt az esztendő után is ha tselekedné, 's meg-intetvén, úgy sem szünnék, a' Jóságot a' Vérek keze, 's gondviselése alá botsátván, mi adattassék néki esztendőnként annak minden szükséges jövedelmiből kirendeli, úgy hogy azonkívül ő a' Jóságot ne erőltethesse, azt pedig a' Vérek-is igazán ki-szolgáltassák. ^{240a}

HATODIK KÉRDÉS.

Hát mikor az Özvegy meg-hólt Urának testét nem akarja el-temettetni, hogy a' Jóságot tovább bírhasa, mit kell véle tselekedni?

El-kövelték némely Özvegyek azt-is, hogy Urok testét föld szinin hagyták sokáig olly véggel, hogy míg a' temetlenül marad az háznál, addig ötet esztendő múlva-is a' Jóságból a' Vérek ki-ne tehetnék; sőt mikor temetésnek-is kellett lenni, szerfelett való költségeket tettek, 's azáltal meg-terhelvén a' Jóságot, a' Véreket nagyon károsították.

E' tsalárdságnak azért el-távoztatására nézve reá szabadította a' Törvény a' Véreket, hogy ők, ha meg-hólt Attyokfioknak testével, és jóságával aképpen bánnék annak Özvegye, előre ötet törvényesen meg-intetvén, a' testet a' meg-hólnak Rendéhez, és Állapottyához illő tisztességgel el-temettessék, 's azonnal a' Vármegye, vagy székbéli Tisztek segítségével a' jóságba-is bé-szállhassanak ^{241a} illendő Részt szakasztván abból az Özvegy tartására.

Ha pedig el-temettette volna ugyan Ura testét az Özvegy, de a' temetésre helytelen Költséket tévén azok fejébe a' jóságra mástól Pénzt vett fel, azt sem tartoznak a' Vérek meg-téríteni a' Költsön adónak. Ezen módot értvén a' Férjfiról-is, ki meg-hólt Feleségének temetése körül hasonló dologban taláztatnék.

HETEDIK KÉRDÉS.

Hát mikor a' Jóságot el-idegeniti az Özvegy, miképpen juthatnak a'hoz a' Vérek?

Vannak olyan Özvegyek-is, kik gyermek nélkül maradván-el férjektől, a' jóságnak a' Vérek számára való meg-tartásával igen keveset, vagy éppen semmit nem gondolnak, sőt azt alattomban más idegeneknek Kezekre jutattyák, 's hogy azzal-is a' Véreknek inkább árthassanak, a' jósággal együtt még a' Leveleket-is által adgyák. Magyar Országon mikor valamely Özvegy törvényes ok-nélkül Jegy-Ruhájánál többet érő jóságot ad-el, meg-

bizonyosodván Vármegye székin e' dolga, a' ki véle alkalomba ment, és a' jószágot megvette, pénzét el-veszti, a' jószág pedig a' Véreknek marad minden fizetés nélkül. ^{242a}

Nem külömben Erdélyben, ha az Özvegy az alatt míg a' jószág kezénél lészen, arról valakivel akárminémü Mesterség, és szín alatt a' Vérek kárával Kötéseket, és Végezéseket tsinálna, azoknak semmi erejek nintsen; söt ha mások kezébe ejtetett volna-is a' jószágban, valamint ő tőle, azoktól-is tsak szintén úgy el-vétetik. ^{242b} A' Vérek, és Özvegyek, között elő-forduló illyen, 's több hasonló dolgokban pedig ha a' jószágok külömbb-külombb Vármegyékben, vagy székekben vólnának; azon egy Vármegyének, vagy székeknek, mely előtt folyt a' dolog törvényes formában készült Ítélet-Levelére, más Vármegyebéli, vagy székbéli Tisztek, avagy Király Neve, és petséttye alatt költ Parantsolat mellett, Itélő-Mesterek, vagy Káptalan személyek-is tartoznak ki-menni, és végire hajtani a' meg-ítélt dolgot.

NYOLTZADIK KÉRDÉS.

Mit érdemel az olyan Özvegy-Aszszony, ki tsalárdul magát férjétől viselősön maradtnak tettei?

Meg-történt némely Férjfiaknak halálával, hogy jóllehet az ő Feleségek terhben tölök el-nem maradtak, mindazáltal hogy a' jószágot esztendő múlva-is meg-tarthatnák, tettették viselős állapottyokat; melynek jelenségére mesterségesen meg-is dombositották házak eleit, 's mikor osztán szüléssel kellett volna apadni pupjoknak, másoktól szerzett gyermekeket tettek magok alá, 's úgy tartogatták nagy tsalárdul, mintha valósággal Férjek magvából kapták, és szülték volna. Talám az illyen, és más olly eb bordában szőtt Aszszonyokról, kik a' meg-írt végre, a' mit Férjektől el-nem kaphatnak, egyebütt-is meg-keresik, vehette eredetét ama Magyarok példa mondása: hogy az okos Aszszony nem szokott magtalanúl maradni.

De igen gonosz okoskodás lévén ez, ahol valamely Aszszonynak ollyatén dolga tudodik-ki, annak rendi szerént törvényes úton reá bizonyítván azt a' Vérek, nem tsak betsületét el-veszti, hanem egyszersmind érdemetlenné válik arra-is, hogy tovább Ura jószágából tartása légyen; melyben tudni-illik ő olly hamissan maga kis hasznáért szösz gyermeket, idegent akart örökössé tenni az igaz Vérek igen nagy kárával.

KILENTZEDIK KÉRDÉS.

Ha a' meg-hólt embernek levelei feleségénél maradnak, hogyhogy juthatnak azokhoz a' Vérek, ha az Özvegy szépen ki-nem adgya?

Nem kevés kárban forognak gyakorta a' Vérek, Leveleiknek Özvegyek kezeknél-való maradások, és idein koránt-való ki-nem adások miatt. Melyeket ugyan Magyar Országban tartozik az Özvegy a' Véreknek kérésekre a' jószágból-való ki-rekesztésének büntetése alatt, kezekbe adni, Hitet mondván arról, hogy egyet-is azok közül el-nem rejtett, el-nem sikkasztott, el-nem idegenített, hanem a' mely számban, 's épségben nála maradtak, ugyan abban adgya elő-is ^{245a} ha ezt nem tselekedné, Törvénybe hívják Vármegye székire a' hol annak rendi szerént nap-fényre jöven a' Vérek keresetének igazsága, ítéletet tésznek, és a' mellett minden törvénybéli Segedelmekre-való fogásokat félre téven, reá kényszerittik az Özvegycet, hogy által adgya azoknak kiket Törvény szerént illet a' Levelek tartása. ^{245b}

Erdélynek ez okból, hogy míg a' Levelekért indittandó perlekedésnek vége lenne, ártalma következhetne a' jószágnak, 's arra nézve káros volna a' Véreknek sajáttyokról-való Leveleket perrel keresni, ollyan Végezése vagyon e' dologban, hogy meg-halván a' Nemes-Ember, azon Vármegyének, vagy székeknek Tisztyei petsételyék-el a' Leveleket mindgyárt, és meg-

lévén a' temetés, annak adgyák kezébe, a' kit Haza Törvénye szerint illet a' Levél-tartás, de úgy, hogy meg-esküdjék erős Hittel az Özvegy, hogy a' Levelekben el-nem rekkentett se egy, se más úton el-nem vesztett, se nem enyésztt. ^{246a}

Melly ellen ha tselekednék, és átalkodva meg-vetvén a' Tisztek intését a' Leveleket elő-nem adná, leg-ottan Kötelessé teszi magát arra, hogy vagy azt a' jószágot meg-keresse, és meg-hozza, melyet azokkal a' Levelekkel kellene a' Véreknek meg-keresni, vagy ha nem jószág keresésére, hanem óltalmazására nézendők volnának a' Levelek, abban a' Véreket minden törvényes háborgatok ellen meg-óltalmazza. Ezeknek akár melyikét-is nem tselekedvén, maga jóvaiból azon ki-ment Tisztek ott mentést a' Véreknek elég-tételt szolgáltatnak; ha pedig jóvai e' végre nem találtnának, személyében is meg-tartóztattyák ötöt valameddig véget nem ér a' Vérekkel. ^{246b}

Ezen Keresetnek módgyát mindazáltal kell érteni a' magán való Özvegyekre, kikről tudni-illik kereső Felek sem lévén, nem gondolhatni, hogy Férjek Leveleik között őket-is illethetők találtnának.

Ha azért az Özvegy a' Levelekhez némü-némü közét lenni álítaná, és ez okból nem akarná, vagy halasztaná azokat el-petséltésre elő-adni, illy történetben lehet vélek más úton bänni; melyhez képest a' Vérektől a' végett törvényessen meg-intettetvén, tartozik ugyan azon büntetés alatt a' Leveleket ítélő Mesterek eleibe vinni, és Hit le-tétel mellett elő-adni, kik-is jelen lévén még mellettek leg-alább-is négy Táblafia, és azon Vármegyének, vagy széknak két elsőbb vice Tisztje, meg-visgályák mi kihez tartozandó, és a'szerént kezekbe adgyák, vagy tulajdon eredetekben, vagy ki-íratott másokban, a' mint tudni-illik kinek-kinek azokhoz való igazsága magával hozándgya. ^{247a}

TIZEDIK KÉRDÉS.

Hát ha a' Leveleket idegen kézre adgya-által az Özvegy, miképpen lehet azokhoz jutni?

Vannak, mint felyebb-is mondám ^{247b} olyan Özvegyek, kik hogy azzal-is a' Véreknek inkább árhassanak, a' Leveleket, 's néha még a' jószágot-is idegen kézre juttattyák, nem sajnálván veszedelembé ejteni emezek igazságát. Az ilyenek Magyar Országon, reájok bizonyosodván tselekedetek, Özvegységek hasznát; az-az: tartásokra való Részeket el veszti; a' Leveleket pedig azoktól, kiknek által adták, fel kértik Vármegye Tisztjei által a' Vérek, ha Hit alatt ki-nem adnák, Törvényben hivattatnak Vármegye székre, és helyes okait nem tudván adni a' Levelek meg-tartásának ötszáz Forint büntetésen maradnak mint annyiszor, valahányszor emezek kértik, 's ök ki-nem adgyák. ^{248a} Ha pedig úgy akarnak a' Vérek, el-hagyván ezen büntetéssel járó Keresetet, tartoznak azok őket abban a' jószágban, melyről a' Levelek szóllának, akár kinek-is törvényes háborgatási ellen minden időben meg-óltalmazni. ^{248b}

Ha pedig a' Vérek minekelőtte azok a' jószágot, és Leveleket magokhoz vették az Özvegytől, az ellen pert találtak volna indítani, nyakokba szállhatták azt emezeknek, még pedig úgy, hogy ha jószágot-is ejtettek vólt kezekbe az Özvegyel, minden fizetés nélkül ki-foglaltatik bírtokok alól, és által adattatik a' Véreknek. ^{249a}

Erdélyben hasonlóképpen lakolni kell illetén tettiért az Özvegynek özvegysége hasznának el-vesztésével, ^{249b} és a' Véreknek a' Levelek kéretésének, 's meg nem adásának idejétől-fogva abból következett károknak megfordításával ^{249c} de e' mellett ott-is a' jószág a' Vérek számára ki-foglaltatik azoknak kezekből, kik abba magokat az Özvegy által bé-színlették vólt. A' mi pedig ilyenekre által jutott Levelek dolgát illeti, azokat ök a' Véreknek fel-kéretésekre tartoznak ki-adni, ha nem tselekednék, abból Törvény közben következett károknak meg-

fordítása terhén marasztja őket a' Törvény, és a' felett reájok ítéli mind azokat, melyeket az előbb való Kérdésekre tett feleletemben, a' Tisztek intését a' Levelek elő-adásában átolkodva meg-vető Özvegyekről mondtam. ^{249d}

TIZENEGYEDIK KÉRDÉS.

Hát a' mely embernek fiai nem lévén tsak Léányi maradnak, azokranézve megtarthattya-é az ő Özvegye a' Leveleket a' Fiu Ág ellen?

Hasonló Kérdés fordulhat elő ott-is, a' hol valakinek első Feleségétől fiai, a' másodiktól pedig Léányi maradnak; ha tudni-illik ezen Léányos Özvegy az ő Léányinak, törvényes, és természet szerént való gondviselőjük lévén tarthattya-é kezét, azon okra nézve a' Leveleken a' fiak ellen? vagy pedig tartozik ki-adni nekik, 's ha mi közök lehetne azokhoz a' Léányoknak, azt nem ollyatén el-tartásokban, hanem más úton keresni?

Azt mondhatom azért: A' Levél-tartás nem Léányt, hanem tsak fiat illet, ámbár a' jószág fiat léányt egyaránt illessen-is, ámbár a' fiú, a' léánynál idővel kissebb légyen-is; sőt ha fiú nem maradna, vagy ha marad-is, de a' vagy szeles, és nem tiszta eszü, vagy nyilván való tékozló, vagy több Atyafiait a' jószágból ki-színleni igyekező vólna, így-is ne a' Léányra, hanem olly Atyafira kellene szállani a' Levél tartásnak, ki a' meg-hólt ember Nemzetségében lévő fiú ágon leg-közelebb ahoz vérséggel. ^{251a}

Mely szerént a' kinek fiai nem lévén, tsak léányi maradnak, a' mely Levelek több Atyafiai közzül életében nála állottak, 's gondviselése alatt voltak, azokat hólta után az ő Felesége léányira nézve meg-nem tarthattya, hanem tartozik annak által juttatni, a' ki a' Léányoknak meg-hólt Attyok után a' fiú ágban közelebből való Attyokfiok lészen; annál inkább ha fiak-is maradnak, az Özvegy akár édes, akár mostoha Annyok légyen, azok ellen a' Levelek tartását magának semmiképpen nem tulajdonithattya. Ugyan-is egyéb ok, és nevezet alatt nem kívánhatná azt, hanem tsak úgy, mint Léányinak gondviselője, mely annyit tenne, mintha magok a' Léányok akarnának e' dologba avatodni, Férjfi testvérek, vagy Attyokfiok ellen, rólok pedig, mint előbb-is mondtam világos értelve a' Törvénynek ^{251b} hogy Levél tartók nem lehetnek.

Ugyan tsak mint gondviselő Annya Léányinak, azoknak nevekben, és képekben meg-kívánhattya az illyen Özvegy, hogy a' mik fiúra, léányra szőlők találatnának meg-hólt Férje Levelei között, hiteles Mások irattassék Léányi számára, melyet a' fiak-is el-nem tagadhatnak, sőt Törvényel-is reá kényszeritheti őket arra az Özvegy, ha ki-kapván tőle a' Leveleket, azokból ki-adni nem akarnák, vagy halogatnák a' mivel tartoznának. És így akár törvénykezésre mennyen közöttök a' dolog, akár meg-egyezzett akaratból igazítsák azt, olly történetben, midön a' Leveleket ki-nem akarná az Özvegy addig adni, míg a' Léány ág-is a' magáét meg-nem kaphatná, kell e' végre a' Leveleknek Királyi Táblára vitetödni; ahol-is azoknak, melyek mind két ágra szőlőknak találatnak, szokott törvényes fel-kiáltás mellett mássát készítik, 's kezébe adgyák az Özvegynek Léányi számára. ^{252a}

TIZENKETTÖDIK KÉRDÉS.

Hát ha azt mondgya a' Jószágban maradt, 's lévő Özvegy, hogy neki abban Jegy-Ruháján 's Ura neve viseléséig jutandó Részen kívül más igazsága is vagyon: 's arra nézve ámbár tartására való Részt ki-szakasszák-is, a' Jószágot kézbe eresztetni nem akarja, mit kell vélek tennie a' Véreknek?

Vannak, mint fellyebb-is mondtam kereső-fél Özvegyek, meg-történik pedig az-is, hogy a' Férjfi vagy egy, vagy más októl viseltetvén, jószágába Feleségét bizonyos Summa pénzig, bé

írja oly módon, hogy míg azt nekik a' Vérek le-nem teszik, addig abból ki-ne tehessék; mikor ezért valamely jószágnak állapottyában az el-maradt Özvegy más egyéb oly közét, és igazságát forgattya, nem pedig tsak Ura neve viselésének színe, és oka alatt kíványa abban való meg-maradását, Ítélettől kell várni a' Véreknek, kik által-is Törvénybe hivattatván, ő tartozik előadni, és elegendőképpen meg-bizonyítani: mi okból, és minémü Keresményről, vagy Kötésről írt Levél mellett akarja kezét tartani a' jószágon? ^{253a} A' miben Kereső Félnak találtatik, azt ő magának az arról költ Levélnek tartása szerént szabadossan meg-tarthattya. ^{253b} Ha Féjének valami kötését, vagy Testamentomát forgatná, azt kell el-láttatni, Öss jószágról, vagy keresményről szól az? maga keresményét hogy néki hagyhassa, szabadságában állott a' Féjének. ^{254a}

A' mi az ösről való kötést illeti; való ugyan, hogy azt valamint más idegennek, úgy Feleségének-is ok nélkül nem kötheti senki az igaz Vérek ellen. ^{254b} De ha az Aszszony szüléi, vagy előbbeni Ura Házától kész pénzt, vagy követ, és gyöngyös portékákat, vagy arany, és ezüst Marhákat vitt magával Urához, és e' valamely jószágnak vásárlására, vagy kiváltására, Halastók tsinálására, Malmok, vagy Házak építésére azokat el-költötte volna; illy, és más hasonló történetben annyi erő jószágát oda köthette Feleségének, ^{254c} melyhez ugyan a' Vérek másképpen nem-is juthatnak, hanem ha leteszik az Özvegynek, a' mennyiben Féjje néki kötötte.

E' dolog végett indult Pernek folyásához pedig Erdélyben az egy bizonyításra való kikéredzésen, és a' Bírák ítéletének kérdőre való vitelén kívül, minden egyéb törvénybéli Segedelmekre való fogások ki-rekesztetnek. ^{255a} De Magyar-Országban ennél-is inkább meg-vannak köttetve a' Peresek, mert ott a' vesztő Fél újjíthattya ugyan Törvényét, kérdőre-is viheti a' dolgát, de tsak azután, ha végbe vitetődik, a' mit a' Bírák ítélték. ^{255b}

TIZENHARMADIK KÉRDÉS.

Meg-halván magtalanul a' Féjfi, el-tarthattya-é annak ingo Jovait Felesége magának?

Meg halálozván magtalanul, és Testamentom nélkül a' Féjfi, 's osztozatlan Attyafia sem maradván, ki az ő Jóvaiból Részt kívánhatna, minden akármilyen névvel nevezendő Ingo Jóvai az ő Özvegyére szállanak, és annak szabados birodalma alá hagyattatnak. ^{255c}

Igy kell érteni a' dolgot ott-is, ahol a' meg-hólt Embernek maradnak ugyan Fiai, vagy Léányi, de azok már előre, vagy meg-osztoztak tőle, vagy ki-házassítottak: mert az ilyenek Attyok hólta után annak Özvegyével, az Ingo Jókból nem osztozhatnak. ^{256a}

Kell pedig itt az Ingo Jókon olyanokat érteni, melyek maga szerzeményi voltak a' meg-hólt Embernek. Mert az ő Marhát, ha fel-kelhető-is, nem lehet el-tartani a' Vérektől, sőt ámbátor a' Fiai osztozva maradgyanak-is el Attyoktól, 's azon okra nézve legyen, úgy, hogy annak egyéb fel-kelhető Jóvaiból Részt ne vehessenek többé magoknak, de így-is, fegyverit, lóraláló szerszámit, és Könyveit kezekhez kívánhattya, oly ki választott eszközök, és segítségük lévén ezek, melyek által, vagy a' vitézi dolgoknak gyakorlásában, vagy a' Tudományoknak, tanulásában Attyok betsületét fenn-szokták tartani a' jó Fiai annak hólta után-is.

TIZENNEGYEDIK KÉRDÉS.

Hát a' mely Jószágot a' Férjfi örökösön, vagy zálogképpen vásárol, feleségére száll-é, ha ő gyermek nélkül talál meg-halni?

Ha a' Nemes-Ember örökösön Jószágot vásárolván, Felesége nevét az arról szóló Levélbe bé-nem íratta, Testamentom-is azt annak nem hagygya, hólta után nem arra, hanem gyermekeire száll, ^{257a} ha pedig gyermekei, vagy osztozatlan Attyafiai nem lesznek, (mert a' mit az Ember osztozatlan korában keres, nem tsak része vagyon abban osztozatlan testvérének, ^{257b} hanem arra-is száll egészszen, ha ő magtalanul talál meg-halni. ^{257c} Vármegyés helyeken Ura neve viseléséig ugyan az Özvegnél meg-maradhat, ^{257d} de ha Férjhez mégyen, vagy halála történik annak Fiskusra mégyen. ^{257e} Ha tudniillik a' ki azt el-adta vólt, az el-adáskor jövendőre-is magának, és maradékinak, minden ahoz való közökről örökösön le-mondott vólna. ^{257f}

A' Székely Földön hasonlóképpen, míg özvegyel az Aszszony, az olyan Jószágból ki-nem tehetik ötet, de azután, a' ki a' meg-hólt ember Nemzetségében közelebb való Vérnek találtatik, vagy ha Vérei sem volnának, az ő közél valója, vagy-is szomszédgya teszi kezét arra, nem lévén a' Székely Jószágbán mag szakadásból keresete a' Fiskusnak. ^{258a}

Ha pedig a' szerzeményről költ Levélbe bé-íratta Felesége nevét-is a' Férjfi, úgy hóltá után arra száll az ő ollyatén Jószága egészszen, ha gyermekei nem maradnak, ^{258b} de gyermekei maradván részesülnek azok-is abban olly rendel, melyel a' keresmény Levélben írva talál-tatnak; tudniillik a' Léányok-is, ha a' mind a' két ágat egyaránt foglalta magában. ^{258c}

A' zálogos Keresményt a' mi illeti; akár légyen az arról költ Levélben neve az Aszszonynak, akár ne, de ha gyermek nélkül marad-el Férjétől, övé lészen mind Erdélyben, ^{258d} mind Magyar Országban, ha szintén nem véle való laktában, hanem házassága előtt zálogosította vólna-is azt az ő Férje. ^{259a} Mindazáltal az Erdélyiek-nél olly Történetben, mikor az ilyen Jószágról való Levelek Maradványira találta íratni a' Férjfi, nem tévén abban semmi emlé-kezetet Feleségéről, Része-is annak, ha Urának gyermeke marad, nem külömben, hanem tsak Özvegyisége hasznáig lehet abban, mint szintén az egyébféle Jószágekban. ^{259b}

TIZENÖTÖDIK KÉRDÉS.

Urok halála után első esztendő alatt férjhez-mehetnek-é az Özvegy-Aszszonyok?

A' Világi külső Törvény az el-maradt Özvegyet, ha Ura halála után első esztendő alatt férjhez talált menni, betsülete vesztettnek tartotta. ^{259c} Melyből a' jö ki, hogy az Aszszonynak azt a' kárát, melyet vall Férje el-vesztésében, igen méltó leg-alább-is esztendeig siratni.

Nálunk Magyaroknál olly kemény büntetés alatt nem vóltak ugyan az ilyen gyászt unta Aszszonyok, de mivel Halottainkról nem tsak szánakodva, hanem tisztességessen is szoktunk emlékezni, illetlen dolognak tartották Eleink-is, annak tartyuk mü-is, ha valamely Özvegy tsak esztendeig sem tudgya meg-hólt Férjéhez való szeretetét annak emlékezete melegében tartani; 's magát a' mellett meg-tartoztatni; hanem nehezebbnek érezvén Férjfi nélkül, mint Férj nélkül maradni, újj házassággal ujj testet keres, és ahoz ragaszkodván, előbbeni Társát vagy háladatlanul, vagy szemtelenül olly hamar elfelejti.

Ugyan tsak ha illetlen-is szokásunk rendin, de Törvényünkben, nem tilalmas az ilyen újj házasságra siető Vágyodás, és a' Gyásznak idő előtt való változtatása. Férjhez mehet azért esztendő alatt-is az Özvegy, 's nem vall egyéb kárt a' miatt, hanem azonnal el-kell néki maradnia azoktól az engedelmeiktől, melyekkel a' Törvény, az Ura nevét híven, és betsülettel viselő Özvegyet vigasztalni, 's könnyebbíteni szokta.

TIZENHATODIK KÉRDÉS.

Hát mikor férjhez menvén az Özvegy, még-is előbbeni Ura Jóságát, vagy a' tartására szakasztott Részt bírja, 's nem akarja a' Véreknek kezekbe adni, mit kell véle tenni?

Meg-történt dolog az-is, hogy jóllehet változtatta az Özvegy az ő Urának nevét, és újra férjhez ment, mindazáltal az Jóságot tsak ugyan meg-tartotta kezénél, és azt a' Véreknek sok rendbéli intésekre, 's kérésekre-is ki-nem bocsátotta. Az ilyenekről Magyar Országának olyan Törvénye vagy, ^{261a} hogy meg-bizonyosodván a' dolog, a' Vice-Ispány, vagy ha ennek ahoz elégséges ereje nem volna, a' Fő-Ispány tétesse-ki ötöt a' Jóságból, és adgya kezekbe azt az igaz Véreknek.

Erdélyben hasonlóképpen az ilyen Özvegységtől el-butsuzott Aszszony meg-kináltatván Jegy-Ruhájával, 's egyszersmind arról-is meg-intettetvén, hogy a' Jóságot tovább ne tartsa, hanem bocsássa kezekhez a' Véreknek, ha a' Jegy-Ruhát sem venné-el, a' Jóságot sem akarná vissza engedni, Vármegye, vagy Szék igazíttya. ^{262a} Ha pedig már az előtt ki-találta volt a' Vérektől venni Jegy-Ruháját, így ezek magokra-is szabadossan ki tehetik, 's ki-rekeszthetik ötöt a' Jóságból. ^{262b}

TIZENHETEDIK KÉRDÉS.

Hát ha esztendő alatt, vagy azután-is az Özvegy magát jámborul nem viseli, mit kell véle tenni?

A' mely engedelmeket, az Özvegyek számára készített, és rendelt a' Törvény, azokkal tsak az olyanok élhetnek, kik szeretvén a' Tisztaságot, azzal ellenkező feslett életnek szennyébe nem keverednek, hanem jámborul viselvén magokat meg-hólt Férjeik nevét, 's emlékezetét mindenkor betsületben tartják, 's nem illetik kissebbséggel, mely szerént a' kik a' tisztességes Özvegységnek uttyából ki-térvén fajtalankodásra vetemednek, az Istenfélő, jó Özvegyekkel egy karban ők éppen nem lehetnek.

Ez így lévén, ha mely Aszszony Özvegységének első esztendeje alatt, vagy azután-is Özvegységbéli tisztaságát testi Vétek által meg-szeplösíti, nem érdemel tovább tisztességet az ő személye, se hogy Ura Jóságában meg-maradgyon, nem méltó; annakokáért reá bizonyosodván rossz tselekedete, ki-tehetik ötöt a' Vérek, és semmit az ő Férje Jóságából néki adni nem tartoznak; mert annak nevét gyalázatosan el változtatta, sőt ugyan szégyenes kissebbitéssel illette; midőn mással a' tilalmas közösülés által egy testbe öltözött, 's a'képpen a' jámbor Özvegységtől, és azzal együtt Ura nevének betsülettel való viselésétől-is butuját vette. Az ilyen Özvegy Urától maradt gyermekeinek a' Tutorságnak rendin, 's Törvénye mellett tovább gondviselőjük sem lehet, tartására kíváncsú segítését-is a' Jóságból nem kívánhat.

TIZENNYOLTZADIK KÉRDÉS.

Hát Jegy-Ruháját el-veszti-é az ilyen Özvegy?

Az Apostol mondása szerént, az Aszszony állat köteles a' Törvényhez a' mennyi ideig a' Férje él, hogy ha meg-hal a' Férje, meg-szabadult annak Törvényétől. ^{264a} Annakokáért ha a' jámbor Özvegységnek, uttyát el-vétvén, testi kíváncsúágát gonosz tselekedettel bé-fejezi, vétkezik ugyan az Özvegységnek tisztessége ellen, de a' házasságbéli kötelességet meg-nem szegi, 's Férjének adott Hűtön Sérelmet nem téssen; mert az alól fel-szabadította ötöt ennek

halála, és így nem lehetvén tselekedetét házasság törésnek mondani, jóllehet egyebekben nagy kárt tett azzal magának, mindazáltal Jegy-Ruháját el-nem veszti, ^{264b} de ennek meg-tartása kevés Nyereség ott, a'hol sok esztendőknél hasznától el-kell maradni.

Mivel azért nem csak kissebbség, hanem kárvallás-is szokta követni a' bujálkodással fel-váltott Özvegységet, igen illő mind az Ur Istenre, mind világi tekintetekre nézve, e' Roszsztól magokat meg-tartoztatni az Özvegyeknek. Oltalmat ígért nekik Isten ö szent Felsége minden háborgatok ellen, különös vigyázással-is nagyon reájok akármi Nyomorúságokban, Parantsolatul adta-ki, hogy senki az Özvegyet, és Árvát meg-ne szomorítsa, se hamissan el-ne nyomja, ^{265a} 's azon Törvényteleniséget ne tegyen. ^{265b} Mitsoda háládatlanság nem volna illy kegyes gondviselésért nem az igaz Özvegyekhez illő tselekedetekkel fizetni?

Világi Törvény szerént-is szép engedelmekek vannak rendelve számokra. Olly dologért, mely valamint magában gonoszság, úgy ki-menetelésben nem egyéb veszedelemnél, 's kárvallásnál; illyen dologért, mondám meg-vetni azokat nagy gorombaság volna. Ne biztasson senkit e' Véték el-követésének rejtek helye; bé lát a' mindeneket látó nagy Ur oda-is; könnyű ki-tudodni emberek előtt-is annak, a' mit Isten, mint maga meg-bántódását fedezni, 's titkolni nem akar.

Tükörös szép példája a' jámbor Özvegységnek a' szent Írásban Judith Aszszony, ki ábrázattyának akárki előtt-is kedvet található szépségében magát úgy viselte, hogy nem találkozott senki, a' ki tsak roszsz ígét-is szóllhatott volna felőle. ^{265c}

Nevezetes volt Penelopé-is a' Görögöknél ki Ulysseszt az ö Férjét, ez életből ki költöztetnek állítván, annak nevét, 's emlékezetét olly kedvesnek tartotta, hogy soha más Férjet magának nem kívánt, midőn erőszakosson-is magokévá akarták volna ötet tenni ki-választott szépségébe belé szeretvén némely ifiak; arra kérte, tsak addig ne bántanák, míg kezében lévő kötés munkáját végezhetné; meg-nyervén azt, a' mit nappal kötött, éjjel ki-bontotta, és így szüntelen munkálodván időt magának nem adott, hogy dolga végezésével vétkes életet kezddhetne.

De hát nálunk Magyaroknál nem voltak-é eleitől-fogva nagy dítséretre méltó jámbor Özvegyek? Váltak bizony, 's vannak ma is, kik Penelopéval-is követhetnének tökéletességekre nézve, ezeknek jó életeteket igen illő követni mindeneknek, de kivált azoknak, kiket hasonló állapotra marasztott, vagy marasztand ezután-is Férjeknek halála, bízattya ezeket az Apostol-is, ^{266a} hogy tsak viselyék igazán az Özvegységet, tiszleletre méltók lesznek. Nagyon bízattya pedig Nemzetünk Törvénye-is, hogy tsak Urok nevét betsülettel viselyék, valamiket ígért, végig meg-tartya, 's óltalmazza őket azokban.

TIZENKETTÖDIK RÉSZ.

A' VÁROSI ASZSZONYOKRÓL, ÉS LÉÁNYOKRÓL.

ELSŐ KÉRDÉS.

Minthogy a' Férfi-Állapottya szokott rendet szabni az Aszszonyoknak, mitsoda Állapatu, és szabadságu emberek a' Magyaroknál? a' Városiak?

Azon Helyeket, melyeknek Lakosi magokat jó rendbe szedvén Köfalakkal, vagy egyéb erősséggel környül vannak vétetve, és Királytól adatott, különös szabadságokkal 's Privilegiumokkal élnek, szabad, és Királyi Városoknak nevezzük.

Ezek az Országnak Ellenség ellen óltalom Kővei, ^{267a} békességes időben pedig ékességi, 's azért-is az Országos Rendek közé vannak számláltatva, és ök-is Ország Gyűlésére el-szoktak mindenkor hivatlatni. ^{267b}

Közönségessen a' szabad, és Királyi Városok Polgár Lakosi Díjjók dolgában egy karban vannak a' Nemesekkel, ^{268a} így: mint hogy Magyar Országban a' Nemes embernek Díjja két száz Forint ^{268b} annyira megyen ott a' Polgáré-is. A' mely Városok Erdélyben a' Vármegyéken vannak, hatvan hat Forint Díjjók Polgáriknak, ennyire lévén intézve a' Nemesnek az ő Díjja. ^{268c} A' Székely Földi Városok Polgárinak hasonlóképpen annyira mégyen Díjjok, mint az ott lévő Nemességnek.

De ezzel azon Vármegyéknek, vagy Székeknek, ahol helyheztetve vannak, Tisztjeitől nem függnék, hanem a' magok Bíráiktól, 's Tanátsiktól, ^{268d} Fő-Bírájok pedig, kitől halgatniok kell igazgattatásokban Erdélyben a' Gubernium, Magyar Országban pedig a' Királyi Hely-Tartó-Tanáts.

Törvényes dolgokban az Erdélyiek végső kérdőre Törvényeket a' Gubernium elejébe szokták vinni; a' Magyar Országban lévők közül pedig azok, melyek a' Personalis vigyázása alá hagyattattak; úgy mint Székes-Fejérvár, Esztergom, Lötse, ^{269a} Kis-Szeben, Trentsin, Körmözt Bánya, Semnitz Bánya, Besztertze Bánya, Zolyom, Baka-Bánya, Béla-Bánya, Ujj-Bánya, Libet-Bánya, Nagy-Bánya, Brezno-Bánya, Késmárk, Ruszt, Bazin, és Szent-György magok közül a' Personalis elejébe. Azok pedig, melyek a' Tárnok Mester igazgatása alatt vannak, úgymint: Buda, Pest, Kassa, Posony, Nagy-Szombat, Sopron, Bartfa, Eperjes, ^{269b} Szeged, Szakoltza, Köszeg, Kis-Márton, Debretzen, ^{269c} és Szathmár Németi a' Tárnok Mester Székire apellálnak, és onnét-is ha valamelyik Fél az ítélettel meg-nem akar nyúgodni, az említett Personalis el-látására viheti dolgát. ^{269d} Mindazáltal mivel szabadságok a' Királyi Városoknak csak Privilegyiomiknak határáig szokott terjedni, minden egyéb dolgokban, a' mikről Privilegyiumok nintsen, tartoznak az Országnak közönséges Törvényéhez, és szokásához alkalmaztatni magokat. ^{270a}

MÁSODIK KÉRDÉS.

Miből áll a' Polgárok Léányinak neveléseket, és ki-házasításokat illető igazságok?

Valamint egyebütt, úgy a' Városokon-is, a' Léányok vagy Szüléiknek, vagy Tutoriknak gondviselések, 's vigyázások alatt vannak, míg férjhez kelnek. ^{270b} A' kit Szüléinek halála Tutor kezére juttat, ki házasítását attól várja azon Jókból, melyek reá maradtak emezektől, mert a' Városokon-is meg-halván valamely Polgár ingo Jóvait Felesége, osztogatlan fiai, és

ki-nem adott leányi egyaránt osztják. Ha pedig férjhez menetele életben éri szüléit, ezektől várja ki-házasítását, melyet Rendekehez képest, meg-is adnak néki, úgymint, tisztességes öltözetet, Ágy Némüt, Láda-ruhát, és Lakadalmát.

HARMADIK KÉRDÉS.

Mi Jegy-Ruhája a' Polgárnénak?

A' Nemes embernek Díjjához vagyon mérve Felesége Jegy-Ruhája, ^{270c} meg-egyeztvén azzal Díjja dolgában a' Polgár, a' szerént várhattya az ő Felesége-is Jegy-Ruháját. Fizetik pedig azt néki Férjének Attyafiai, vagy mások, kikre száll annak Háza, 's öröksége, úgy mint felire kész pénz, felire pedig egyéb ingo, 's könnyen vévőre akadó Jókkal mint szokott lenni a' Nemeseknél. ^{271b}

NEGYEDIK KÉRDÉS.

Miképpen maradnak a' Polgárok Özvegyi azok Jóvaiban, 's Házoknál?

Özvegyiségre maradván a' Polgár felesége nevetlen gyermekekkel együtt, azoknak míg Özvegyel, gondgyokat ő viseli. A' mely Jókat Urával együtt keresett, azokból maga Részt szabadossan el-tarthattya, de ha Kereső Fél nem lett volna-is, gyermekeivel minden felkelhetőből egyaránt osztzik. Ki sem tehetik őket Ura Házából se gyermekei, se más senki, valameddig Ura nevét jámborúl viselendi.

Minthogy pedig az Árvának, és Özvegynek Attya, vagy Férje halálából következett kárát egyéb bajoskodások-is szokták néha érni, tartozik az Özvegyeket a' Városokon óltalmazni a' Tanács minden háborgatók, és szomorgatók ellen, mind azért, hogy azoknak bántódásokat az Ur-Isten-is távoztatni kívánja, mind pedig azért, hogy a' méltatlan üldözések között nyavalygo Árváknak, 's Özvegyeknek siralmi, valamint egy Országra ostort szoktak hozni, úgy egy Városban-is könnyen özönné válhatnak mind a' falak épségének meg-bomlására, mind a' régi dítsőségnek el-törlésére; holott ellenben áldásokkal szoktak bővelkedni, kik azokat védelmezik, 's igazságokat könnyebbségekre, vigasztalásokra ki-szolgáltattják.

ÖTÖDIK KÉRDÉS.

Vagyon-é a' Városokon valami könnyebbséggel-járó tekintet a' Tiszt viselt Polgárok Özvegyire?

A' kik Hazájoknak hiven, és igazán szolgálnak, nem csak magokat, míg élnek, dítséretre, és jutalomra, hanem holtok után-is Özvegyeket, 's Árváikat különös tekintetre méltóknak tartották eleitől-fogva a' Magyarok, 's tartják ma-is. Igen illő, hogy a' Városokon-is azok, kik életüket a' köz Jónak elő-mozdításában töltötték, 's úgy fáradozván halnak meg, Árváikban, 's Özvegyeikben meg-ne szomorittassanak valami háládatlansággal. Vagyon-is erre mindenkor vigyázás, és az olyanoknak özvegyit legalább a' rendkívül elő-fordulható szolgálatoknak viselésében könnyebbíteni szokták.

HATODIK KÉRDÉS.

A' Mester embernek Özvegye folytathattya-é Ura Mesterségét annak hólta után?

Különös vigyázás szokott arra lenni a' Városi Tzéhokban, hogy a' Mester embernek felesége Özvegyiségre jutván, vigasztalás, és élete táplálására kívántató segítség nélkül ne maradjon.

Ez okból, míg férjének nevét viseli, a' Mesterséget szabadossan mivelheti, és maga rendében, ha kívánnya, Legény-is adatik néki, meg-tartya a' Helyét-is férjének árulás idején, mind honn, mind pedig külső vásárokon, és sokadalmokban.

HETEDIK KÉRDÉS.

Miképpen tartoznak a' Polgárok Özvegyi a' Város közé szolgálatot tenni?

A' Városi Lakosok adózni szoktak ^{274a} mely terh alól az özvegy Polgárnék sem huzhatták ki magokat. Ugyan tsak értékekhez képest fél annyit fizetnek, mint a' Férjfi Polgárok. Egyébb Város közé kívántató Adásokban, szedésekben-is hasonló mértékkel vannak vélek, mint olly személyekkel, kiknek a' Keresetre, 's magok tartásokra-is sokkal gyengébben álló módgyok, 's erejek szokott lenni, mint a' Férjfiaknak, 's ha láttatnak-is Vagyonokban fáradozások után tehetségesedni, tsak ugyan hamarább-is el-nyomorodhatnak emezeknél; erre mutatván a' Magyaroknak ama Mondása-is, hogy az Árvát még a' szél-is inkább éri, mint másokat.

NYOLTZADIK KÉRDÉS.

Mikor az Özvegy Polgárné, nem azon Városbélihez, hanem más külső emberhez mégyen férjhez, el-viheti-e magával az Uráról réa maradt Jókat?

A' Városokon-is kiki a' maga Keresményével szabadossan bánhatik, és oda teheti azt, az hová néki tétzik. ^{275a} Az Aszszonynak, a' mi Férjéről marad réa Keresménye ^{275b} ha Rendelést akarna arról tenni, külső embernek-is el-hagyhatná: annál inkább ki-menvén férjhez a' Városból, el-viheti magával férjéhez, akár Városi ember legyen az, akár pedig Vármegyei, vagy Székbéli, miként a' Vármegyeről-is, vagy Székből valamely Nemes embernek Özvegye Városi emberhez kelvén, előbbeni Uráról réa-maradt ingo Jovait szabadossan bé-viheti magával a' Városba.

Mutató Tábla.*

A.

Adósság.

- Adósságnak fizetés vége, a' ki meg-nem adhattya, személyéhez-is hozzá-nyulnak. (168)
- A' Férfi Felesége Adósságát mikor, 's miként tartozik le-fizetni? (167)
- A' miatt az ő Jóságához Felesége Jegy-Ruhájáig míg él, akarattya ellen nem nyúlhatnak. (168)
- Ő pedig a' mely Adósságát Feleségének le-fizeti, belé-tudhattya annak Jegy-Ruhájába (170)
- Vigyázni kell arra az Aszszonynak, hogy Adóssodással Férje terhét ne nevellye. (170)

Anya.

- Az Anyának nintsen olyan hatalma az ő gyermekén, mint az Atyának. (50)
- Az ő Jóságát fia gonoszságáért el-nem foglalhattya. (52)
- Osztozni se Parafernomából, se östől maradt Jóságából gyermekeivel nem tartozik. (51)
- Férjétől maradt gyermekének míg özvegyel gondgyát viseli. (17)

Árva.

- Árvát, 's Özvegyet nem kell szomorgatni, se Törvénytelenességgel illetni. (264)
- Az Árvára tartozik a' Tutor jó gondot viselni. (115)

Atya.

- Atyát a' Törvény Házasságon kívül nem ismér. (13)
- Az Atya hagyhat Testamentomba Tutort az ő gyermekének. (117)
- Tartozik ugyan bizonyos Történetekben meg-osztozni fiával, de ha a' Jósága vesztésére senten-tiáztatik, úgy osztozodni, 's Részt el-foglalásra ki-adni nem tartozik. (52)

Atyafi. Atyafiság.

- Atyafiságos szeretetből származott dolog, hogy a' Léányoknak-is némü némü Jóságból Részt adnak a' fiak. (32)

Atyai Ház.

- A' Léányok az Atyai háznál maradnak, míg férjhez-kelhetnek. (61-270)

Akasztás.

- Az Aszszonyokat fel-akasztani nem szokták. (29)

B.

Biro.

- Birákat az Isten a' Férfiakból választott. (19)
- Nem lehetvén Birák az Aszszonyok, ügyekeznek jó Biráknak valo fiakat nevelni. (19)

* A zárójelben levő számok a nyomtatott kiadás oldalszámait jelzik! (az elektronikus változat szerk.)

Bujaság.

- Utálatos véteknek tartatott mindenkor a' Magyaroknál. (190)
Sok gonoszra viszi azokat, kiknél fészket verhet magának. (192)
Meg-rontya a' Vitézséget, és a' bátor szívet-is félelembe ejti. (191)

Büntetés.

- A' Véteknek büntetése a' közönséges Jónak meg-maradása. (214)
Nem mindenkor egyenlő Vétekért büntetetik egyaránt az Aszszonyokat a' Férjfiakkal. (28)

D.

Díj.

- A' Nemes Léányoknak Díjak meg-egyezik Rendeken való Férjfiak Díjával. (7)
A' meg-hólt embernek Díjába fizetett Jóság fiat léányt egyaránt illet. (33)

E.

El-kapás.

- Az Aszonyállatnak testi vétekre való el-kapása nagy gonoszság. (220)
Minéműnek kell lenni, hogy a' Törvényről ki-rendelt büntetéssel büntetődgyék? (221)
Még a' Kurvának el-kapása sem maradhat büntetetlen. (222)

Erőszak.

- Személyünket, Jovainkat szabadossan óltalmazhattuk az Erőszakosok ellen. (203)
Nagy büntetése vagyon a' ki Léányon, vagy Aszszonyon erőszakot téssen. (128)
Az erőszak-tévő maga óltalmazására meg-is ölheti az Aszszonyállat. (205)
A' mely Aszszony erőszak által kéntelenítettik testét másnak engedni, házasság-törést nem tselekszik, Jegy-Ruháját sem veszti-el. (200)

F.

Fattyu.

- A' Fattyu-gyermek Nemességre nem születik, ha az Anya Nemes lészen-is. (12)
Jóságából annak, a' kitől esett, Részt nem kívánhat. (95)
Anyja Jóságában-is nem mindenben részesül. (95)
A' Fattyunak születése meg-igazul, ha a'hoz talál férjhez-menni, Anyja, kitől ötet kapta vólt, de tsak ugy ha a' Nemes, vagy szabad ember lészen. (148)
Fattyu vetett személynek betsületbéli Kárvallása. (229)

Fegyver.

- Fegyverrel, és Déáki Tudománnyal szerzett Jóság nem illet Léányt. (35)
Osztozáskor Attyok fegyverét, és Könyveit magoknak tartják a' Fiak, és azokból Részt a' Léányoknak nem adnak. (265)

Férj.

Az Aszszonynak feje az ő Férje, ő pedig annak leg-kedvesebb Tagja, 's ditsőssége. (177)

Nintsen az Aszszonynak hatalma az ő Férjén. (176)

A' Férj hivatala, hogy Feleségére gondot viselyen minden szükségében. (167)

Óltalmazni-is tartozik azt. (84)

A' mely Férj el-hagyná az ő Feleségét, 's nem akarna azzal lakni, kik, 's miként szokták Kötelessége mellé szoritani? (182)

Feleség.

Engedelmesség alatt lévén tartozik Férjétől halgatni. (173)

Orvosolhattya benne a' hibákat büntetés által-is az ő Férje. (170)

Férje hire nélkül nem kötelezheti semmire magát, a' miből a' házasságbéli szövetségnek terhe következhetnék. (180)

Ugy viselye magát, hogy bízassék hozzá az ő Férjének szive. (182)

Valamint ötet az ő Férje, úgy ő-is azt tartozik a' Rabságból kiváltani. (183)

Urához vagyon nagyobb kötelessége mint gyermekéhez. (186)

Viszsza-adgyák annak, ha el-hagyná-is. (182)

Férjfi.

Férjfiakat illet az Ország igazgatása. (15)

Sokakban egyenlő vétekért keményebben büntetődik az Aszszonynál. (29)

Férjhez-menetel.

A' Léányok a' Tutorság alól férjhezmenetekkel szabadulnak-fel. (113)

A' Férjhez-menetelnek nem lopva, hanem a' bé-vett szokás szerént kell lenni. (142)

A' Léány tizenkét esztendő meg-haladván elégséges idejü a' férjhez-menetelre. (121)

Szüléitől miként tartozik függeni e' dologban. (124)

Fiu.

A' Fiu maga keresményét nem tartozik meg-osztani a' Leánnyal. (36)

Atya hatalma alatt vagyon mig azzal meg-osztozik. (50)

Levél-tartásban, Tutorság dolgában előbb a' Léánynál, ha kisebb-is üdövel annál. (250)

Fiufogadás.

A' Férjfiaknak engedte a' Törvény, hogy fiakat fogadhassanak Jóságokba. (12)

Fogadhat az Aszszony-is meg-hólt fia helyett mást Király engedelme mellett. (12)

Fiuléány.

Fiuléálynak neveztetik a' fiu nélkül meg-hólt Székelynek léánya. (77)

Fiu helyett szokott maradni Attya Örökségében. (80)

Miként válhatik a' fiu léálynak léánya fiu léánnyá? (79)

Attya testvérei közül meg-halván magtalanul valamelyik, annak Örökségből nem részesül, hanem a' többire száll. (92)

Ha Jobbágyhoz mégyen, ki-fizetik az Örökségből. (83)

De ha Özvegyen maradván, szabadhoz kél, vissza-válthattya. (94)

A' Fiu léánynak házasságon kívül gyermeke születvén, arra az Örökség nem maradhat. (94)

A' Fiu léánynak Férje szokott táborozni, 's egyéb szolgálatot tenni ő helyette. (97)

Fiu Ággá való tétel.

A' mely Léányt Attya Jóságában fiuággá téssen a' Király, annak Nemtelen Atyától született gyermeke-is Nemes lészen. (10)

A' mely Jóságban valamely Léány fiuággá tétetődik, Léányt nem illet, ha tsak az arról költ Levélben a' Léánynak-is engedelme nem lészen a' Részesülésre. (78)

G.

Gyermekek.

A' gyermeknek gyökeres Nemzése Attyától függ, azért követi Állapottyát-is annak. (9)

Őstől maradt Jóságát el-nem idegenitheti senki gyermeke ellen. (87)

Arra kell szállani Keresmény Jovainak-is, ha maga után ellenkező Rendelést, nem hágy. (257)

Gyermekek vesztés.

Nagy gonoszság, 's halállal bünetődik, ha elevenséget ért vólt a' gyermek Anyja méhében. (224)

Büntetést érdemelnek azok-is, kik a' Magzatnak fel-elevenedését gonoszul meg-elözik. (125)

Mennyi üdöre szokott a' Magzat fel-elevenedni Anyja-Méhében? (125)

Gyilkosság.

Gyilkosságot tselekszik az-is, a' ki magát meg-öli, az ilyennek testét akasztófa alá temetik. (126-127)

Mint Gyilkost, ugy büntetik azt-is, a' ki valamely léányzónak szemérmin erőszakot téssen. (220)

Gyűrű.

Mátka Mátkájának Gyűrűt szokott adni, a' meg-nem szakadható szeretetnek bizonyágául. (128)

H.

Házások.

A' Házásoknak egymáshoz hiveknek, és igazaknak kell lenni. (171-195)

Tartozik egyik a' másikkal jót tenni minden ki-telhetőkben. (183)

Házasság.

Egyszer meg-forrván nem lehet többé meg-másolni. (183)

Tisztán, és jámborul kell arról a' Léányoknak gondolkodni. (126)

Házasság-törés.

Leg-utálatossabb véteknek tartották mindenkor a' Magyarok. (193)

Halálra keresheti azért a' férjfi az ő Feleségét, de meg-is engedhet annak ha akar. (194)

El-válthatik az Aszszony-is az ő férjétől, ha e' vétekbe elegyedvén azzal ötet meg-bánttya. (196)

A' házasság-törésben találtatott Aszszony elveszti Jegy-Ruhájához való igazságát-is. (150)

Mentséget érdemel a' férjfi, ha meg-találná-is ölni a' feleségét rajta kapván e' gonoszságon. (198)

Házasság-törést nem tselekszik az Aszszony, a' ki erőszak által elegyedik egybe mással. (260)

Házasság-törésért nem keresheti feleségét a' férjfi, ha annak esete után ő-is azon vétekbe találna heveredni. (211)

Ezen véteknek törvényes keresete miként, 's mikor illeti a' Tisztet? (215)

Kik, 's mint kereshetik az Aszszonyt e' vétekért férjének halála után? (213)

Meg-engedvén feleségének a' férjfi, más nem keresheti; hogy kell ezt érteni? (113)

J.

Jegy.

Jegyet szoktak a' házasuló személyek egymásnak adni midőn meg-mátkásodnak. Ha valamelyik közülök meg-talál halni házasságoknak meg-forása előtt Jegye meg-marad Mátkájánál. (129)

Jegy-Ruha.

Férjhez vitt szüzességnek, vagy Özvegységbeli Tisztaságnak jutalma. (150)

Szokott fizetődni az Aszszonynak férje Jóságából, annak állapotja szerént. (155)

Tartoznak ki-adni azok, kikre száll a' Jóság. (158)

Kevesedik valahányszor újra mégyen férjhez az Aszszony. (156)

A' kinek Jósága nintsen, Jegy-Ruhát nem kap felesége. (159)

Jegy-Ruháját az Aszszony el-nem veszti Ura gonoszságáért. (69)

Férjének el-engedheti ha akar, tsak arra erővel ne kényszeríttessék. (160-161)

Testamentomot-is tehet rólla. (145)

Ha Férjének el-nem engedi, Testamentomban-is másnak nem hagyándgya, gyermekére száll holtá után. (145)

Ha gyermek, és Testamentum nélkül halna meg, Magyar-Országon Urájé; Erdélyben közelebb-való Attyafiaié lészen. (162)

Ha el-adná-is Jóságát a' férjfi, Jegy-Ruháját az ő Feleségének tartozik ki-fizetni, a' ki meg-veszi a' Jóságot. (166)

Sőt ha meg-sententiáztatván a' férjfi el-veszti Jóságát, tartozik ugy-is vagy Fiskus, vagy más a' kire a' száll, Jegy-Ruháját az Aszszonynak ki-fizetni. (160)

A' Jegy-Ruhának keresete rövid per folyást kíván. (172)

Vannak olly vétek, melyekben találtatván az Aszszonyok Jegy-Ruhájok nélkül maradnak. (173)

Ingó-Jók.

Ingó Jóvai a' meg-holt embernek, felesége, 's gyermekei között egyaránt oszolnak. (137)

Ha azokból a' hajadon leányok Részt vesznek, ki-házasításokra való Költségeket a' fiaktól többé nem kívánhatnak. (138)

Miből állanak Ingó-Jóvai az Aszszonyoknak? (53)

Jóság.

A' Jóságot fegyverrel szerzették a' Magyarok, azzal-is óltalmazták? (30)

A' mely Jóság fiat Léányt egyaránt illet, azt valakinek tsak fiu ágra meg-kérni nem szabad. (57)

A' Léány sem tétetheti magát abban fiu ággá. (62)

Az Atya, 's Anya pénzével vett Jóság fiat léányt egyaránt illet. (32)

Ha szintén tsak fiat illetve-is valamely Jóság, de el-adová tévén azt a' fiak, fel-tarthatyák magoknak a' Léányok az idegenektől. (62)

A' mely Jóságnak állapottya kétséges illetve Léányt vagy nem, mint szokták igazítani. (60)

K.

Kastély.

Ha valakinek egy Váránál, vagy Kastélyánál több-is talál maradni, adhatnak egyet Lakhelyül azok közül az Özvegyének. (236)

Kegyelem Rész.

A' Székelyeknél a' szolgálatból, vagy gazdaskodásból ki erőtelenedett Személyeknek életek táplálására a' mit szakasztanak, Kegyelem Résznek nevezik. (97)

Kerék.

Az Aszszonyokat kerékbe nem szokták törni, se testeket arra tenni. (30)

Keresmény.

Szabadságában áll kinek kinek maga keresményét oda tenni a' hová tetzik. (66)

A' mit a' közös Jóságból keres a' fiu nem tartozik meg-osztani a' Léánnyal. (39)

A' Léány-is meg-tarthatya magának maga keresményét. (37)

Kereső-fél.

A' mikben az Aszszony Kereső Félnek találtatik, Részét azokbol méltán meg-kivánhattya. (253)

Kerítő.

A' ki a' férjfiat az Aszszonnyal rossz végre egybe-keríti, érdeme szerint meg-kell büntetni. (229)

Keszkenyő.

A' Léány Keszkenyőt-is szokott adni a' Gyürü mellett a' legénynek, mikor meg-mátkásodik azzal, jelentvén meg-tartott épségét, 's jövődöbéli férjébe helyezettett bizodalját. (128)

Kezes.

Az Aszszony Ura hire, 's engedelme nélkül kezességet magára nem vállalhat másért. (23)

De ha Uráért, vagy gyermekéért lészen kezes, tartozik telyesíteni fogadását. (24)

Ki-házasítás.

Tartoznak a' fiak a' Léányokat ki-házasítani Atyok Jóságából. (137)

Kinzás.

Kissebb lévén az Aszszony tizenhat esztendősnél, a' Véneknek ki-vallására nem kinoztatik-meg. (29)

L.

Lakadalom.

A' férjhez menő Özvegynek Lakadalmot tsinál a' ki a' Jóságban marad. (237)

Léány.

A' Léányok Tutorság alatt vannak mig hajadonkodnak. (111)

Hét esztendő Korokban el-lehet őket mátkásítani. (120)

Tizenhat esztendő Korokban Jóságok dolgához hozza-szollhatnak. (110)

Végezhetnek-is arról másokkal, hogy szükségéből következő szegényeskedéseket megelőzhessék, vagy férjhez meneteleket könnyebbíthessék. (111-112)

Ha valamely Vallástételre, vagy kötésre kéntelenségből lépnének, férjhez-menvén, vagy addig-is, vissza-mondhatták. (113)

Jóságikból másokon el-követett Károsításokért nem őket, hanem Tutorikat idézik Törvénybe. (113)

Mikor igazgathatták magokra-is Jóságaikat? (116)

Léány-Negyed.

Léány-Negyedet szoktak adni olyan Jóságból, mely a' Fiu-Ágnak Magszakadásán-is Léányt nem illet. (41-100)

Fizeti a' kire száll a' Jóság, de csak egyszer, 's akkor-is nem örökösül, hanem váltságosképpen. (99)

Akár egy, akár több Léány légyen, a' Jóságból Negyed Résznél többet nem kereshetnek, azért mondatik a' Léány Negyednek-is. (100)

Székely Jóságból Negyedét nem szokták adni. (102)

Ha ki-adatik-is egy Léálynak, más azzal el-nem rekesztettetik, hogy törvényessen meg-ne kérhesse, illet-é Léányt a' Jóság, a'vagy nem? (102)

Meg-marad abban örökössön a' Léány, ha Attyafiai hírével, 's akarattából Jóságtalan emberhez mégyen. (100-104)

Annak törvényes keresetében hosszas Utra szorítani a' Léányokat nem lehet. (106)

Údö mulással ahoz való igazságokat el-nem veszti a' Léányok. (107)

El-esnek Negyedektől, ha meg-kináltatván ok nélkül betsüihez nem nyulnak, vagy Fejek váltságára sententiáztatnak, vagy olly vétekbe elegyednek, melyel a' Hitetlenek büntetését vakarják Fejekre. (10)

Levél.

A' Levelek tartása Fiu-ágot illeti, abban-is pedig a' nagyobb Atyafit. (250)

Tartoznak a' fiak, fiat léányt egyaránt illető Jóságról szollo Levelek mássát kiadni a' Léány-Ágnak. (252)

Az Özvegyek kezénél lévő Levelek keresetének módgya. (244)

Minémü Levelek kívántatnak a' Léány-Ágnak valamely Jóságból való ki-tudására? (56)

Szabad kiki véle, hogy a' maga kereste Jóságáról a' Levelet úgy írassa, a' mint akarja. (66)

M.

Mag-szakadás.

A' Magva szakadt embernek mikor, és minémü Jósága száll Fiskusra? (251)

Ingo Jovai Feleségére maradnak, akár mikor kereste. (259)

A' Székelyek között a' magva szakadt ember jósága a' közelebb való szomszédé. (102-258)

Magyar.

A' Magyarok ditséretesek voltak mindenkor a' Tisztaságnak követésében. (190)

A' Magyar Aszszonyoknak öltözete-is belső tisztaságot mutat. (192)

Régi szabad Nemzet lévén, drága dolognak tartotta eleitől fogva a' Nemesei szabadságot. (12)

Sok Ellenségi voltak, kik ellen fegyverrel óltalmazta magát, 's Jóságát. (30)

A' Magyaroknál az Aszszonyok nem szoktak férjekkel ujjat vonni, leg-engedelmessebbek azokhoz. (16)

Maradvány.

A' melly Jóságról úgy szoll a' Levél, hogy Maradványról Maradványra szálljon, csak fiat lehet érteni a' Maradványon. (259)

Mátkaság.

A' Mátkaság kötelességgel szokott járni, 's azért elegendő ok nélkül nem lehet azt fel-rugni. (130)

Mitsoda okokra nézve válhatik-el a' Léány az ő Mátkájától? (130)

Kell lenni az el-válásnak Egyházi Birák hírével, ítélete által. (132)

Büntetése vagyon a' ki Mátkáján méltatlanul mond-fel. (132)

Büntetést érdemelnek azok-is, kik a' Mátkás személyek között közküpködnek az el-válásra. (133)

Meny-Aszszony.

Meny-Aszszonynak neveztetik a' férjhez menő személy Lakadalma Napján, mint hogy már akkor Menye az ő Mátkája szüléinek, vagy korosabb Attyafiainak. (136)

Menyekező.

A' házasuló személyek egybekelésekre szerzett Vendégség, vagy-is Lakadalom. (136)

N.

Nász-Nagy.

A' Lakadalmi Rendtartásnak igazgatója. (135)

Nász-Népe.

Kik a' Vö-legénnyel a' Menyaszzszony után mennek, 's haza kísérik. (136)

Nász-Ruha.

A' Léánynak ki-házasítására adatni szokott Marha, mely Menyegzői ajándéknak-is neveztetik, Parafernomnak-is. (135)

lásd *Parafernom*.

Nehézkes.

A' Nehézkes Aszszonyokat nem szokták meg-kinozni valamely véteknek ki-vallására. (26)

Ha halálra sentenciáztatnak-is, nem ölik-meg őket, míg terheken által nem esnek. (26)

A' köteles Bőjteket fel-szokta nekik szabadítani az Egyházi Törvény. (27)

Nehézkes Aszszony magát meg-ölvén akasztó fa alá temetik, de a' Magzatot ki-kell belöle venni. (126)

Nemes, Nemesség.

Valamint a' fiak, úgy a' Léányok-is Nemes Atyáktól Nemességben születnek. (7)

A' mely Aszszony nem születéssel, hanem Király kegyelemből nemesedik-meg, az ő Nemességében, gyermeke másképpen nem részesülhet, hanem ha Nemes Atyától szülni azt. (8)

Nemes Léánynak házasságon kívül született gyermeke annál inkább Nemes nem lesz. (12)

Nemes embert a' ki ver, vagy sebhét, vagy el-fogat, vagy öl, fejét veszi érette. (28)

Nemességét valaki miképpen bizonyíthatja Léány Negyed fizetéssel? (109)

Nemtelen.

Nemtelen Atyától Nemtelen gyermeket szül az Anya, ha Nemes Léány volt-is. (8)

De ha a' Léányt fiu Ággá teszi a' Király a' Jóságban, így Nemtelen Atyától-is a' kit szül, Nemes lesz. (10)

A' Nemtelen, és Jobbággy között különbség vagyon. (92)

Nös-parázna.

A' Nös paráznák halállal, a' Nötelenek vesszővel büntetnek. (191)

Nyíl-föld.

A' Székelyek között a' ló-fő, és Darabont fiu Léányok egyik faluból másikba által nem birhatták az Atyok örökségéhez szakasztott Nyíl földet. (82)

A' Nyíl földekből bizonyos Részt szoktak szakasztani a' szolgálatból ki-erötelenedett székelynek. (98)

O.

Osztozás.

Az Aszszony maga Jóságát gyermekeivel meg-osztani nem tartozik. (50)

A' mely Fiu egyszer meg-osztozik Attyával annak hólta után az ingo Jókból Részt nem kívánhat Annyától, vagy több osztozatlan, 's hajadon maradt Attyafiaitól. Ezt értvén a' ki-házasított léányról-is. (256)

Osztozni akarván a' Léány, ha a' fiu nem akarja bé-botsátani a' Jóságba, miképpen, 's minémü Levelekkel állhat elejébe? (54)

Ö.

Özvegy.

Isten Pártfogója az Özvegyeknek, a' Törvény-is szép engedelmekeket mutatott hozzájuk. (233)

Urok Jóságából ki-nem rekeszthetik őket, míg jámborul özvegyelnek. (235)

Az Özvegy Kára, ha a' mely Jóság tartására szakasztott, pusztítja. (139)

Ura testét sokáig föld színén nem tarthatta a' Vérek ellen. (240)

A' Jóságot, és Leveleket el-idegenítvén buját vallya. (241)

Büntetést érdemel, ha áll-gyermekekkel váltja fel tsalárdul tettetett viselőségét. (243)

A' Leveleket Léányira nézve-is el-nem tarthatta azoktól, kiket Törvény szerint illet a' Levél-tartás. (250)

Mind az által a' Léány-ágra-is szállóknak Mássát meg-kívánhatta Léányi számára. (252)

Ha Férje néki találná kötni Jóságát, Biro igazította, helyes-é a' kötés, vagy helytelen? (253)

Magtalanul meg-hólt Férjének Ingo Jovai ötöt illetik. (255)
 Nem külömbben az ingatlanok-is, ha együtt kerestek vólt. (258)
 Férjhez menvén ki-tehetik a' Jóságából, ugy-is ha magát jámborul nem viseli. (261-262)
 Illetlen dolog a' Magyaroknál, ha az Őzveg Ura halála után esztendő előtt férjhez megyen. (259)
 Igen ditséretes a' jámbor Őzvegység. (266)

P.

Parafernom.

Férjhez-menvén a' Léány tartoznak ötöt a' fiak Parafernommal kiadni az Atyai Jóságából. (137)
 A' mely Részt az Attyától maradt ingo Jókból vészen magának a' Léány, Parafernomába marad. (137)
 Mennyit téssen a' Léánynak az ő Parafernoma? (140)
 A' Parafernom mellett Negyedeket-is megkereshetik a' Léányok. (141)
 Miként marad-el Parafernomától a' Léány, ha szüléi, vagy Attyafiai akarattya ellen talál férjhez-menni. (142)
 Parafernomáról Testamentomat tehet az Aszszony. Kire száll, ha senkinek nem hagyván ugy hal-meg? (145)
 Fattya vetett személynek mikor tartoznak Parafernomat adni a' fiak? (147)
 Az Anya maga Parafernomát nem tartozik fel-osztani gyermekeivel. (149)
 Mitsoda Vétkekben vesztk-el Parafernomakat az Aszszonyok? (151)

R.

Rabság.

Tartozik Feleségét a' férjfi, 's ezt-is Felesége ki-váltani a' Rabságból. (183)
 A' mennyi Jóságát az Aszszony Ura váltságáért adgya, fenn-marad annak annyit érő Jóságához igazsága. (184)

S.

Székely.

Egy Nemzetből való a' Székely, a' Magyarral. (86)
 A' mely Székelynek fia nem marad, Léánya birja Örökségét fiuléány nevezet alatt. (81)
 Külső Nemzetekkel való házasságot távoztatnak máig-is a' Székelyek. (96)
 Nálók a' meg-esett Személy nem viselheti ugy fejét, mint a' több, Kontyra jámborul verdődött Aszszonyok. (96)
 Léány akarván osztolni Székely Örökségből, ő tartozik meg-mutatni igazságát, nem a' fiu bizonyítani ellenkezőt Levéllel. (55)
 lásd *fiu-léány*.

Szemérmertesség.

A' Magyar léányok igen szemérmertessen szokták magokat viselni a' férjhez-menetelben. (121)

Szerelem-ital.

Büntetések vagyon kik másokat Szerelem itallal, vagy életekben, vagy elméjékben meg-károsítanak. (128)

Szomszéd.

Magva szakadt Székelynek öröksége a' közelebb való szomszédé. (180)

Szülék.

Jó gondot kell viselniük a' Szüléknek Léányokra, hogy szemérmertességben nevelődven egyik Nemzetségről másakra mehessen által a' Tisztaságnak szeretete, 's követése. (126)

T.

Táborozás.

A' Jóságos Aszszonynak férje szokott táborozni helyette. (97)

Miként szokták a' hajadon Léányok, 's Özvegy-Aszszonyok viselni a' Táborozás terhét? (49)

Testamentom.

Az Aszszonyok Testamentom Birák nem lehetnek. (20)

Magok pedig tehetnek Testamentomot Parafernomokról, Jegy-Ruhájokról-is. (145)

Ura Testamentomával állván-elő az Özvegy a' Jóságnak el-tartására, ítéletre kell vinni, mit hagy-hatott néki, 's mit nem? (254)

Tiszttség.

Tisztí Hivatalokat az Aszszonyok nem viselhetnek. (13)

Tutor. Tutorság.

Kik, és meddig szoktak Tutori lenni a' Léányoknak? (117)

A' mely Özvegy fajtalanzkodásra vetemedik el-veszti a' Tutorságot. (263)

A' Király lévén az Árvák Pártfogója Tutort szokott adni, a' ki szükölködik a' nélkül. (25-117)

lásd *Léány*.

V É G E.

Jegyzetek.

- viia Genes. 3.
viiia Liv. Dec. 4 L. 4. C. 1.
viiib Kees in Commentario ad Instit. L. 1. T. 3. Numr. 3.
viiic I. Timoth. 2. 14.
ixa Genes. 3. 16.
ixb Valer. Max. L. 9. C. 1.
xa Bonfin. Dec. 1. L. 10.
8a Trip. Part. I. Tit. 7. 22. 51.
9a Ibid. Trip. P. I. T. 50.
10a Ibid. Cit. T. 7.
10b Ibid. T. 6.
10c Ibid. T. 8.
11a Trip. P. I. T. 4. b
11b P.I.T. 51.
11c P.I.T. 8.
14a Apr. Const. P. II. T. 5. A. 4.
15a 1723. Ar. 1.
15b 1744. Ar. 1.
16a Reg. 2. Iur. Civ.
17a Trip. P. I. T. 113.
17b Ibidem.
17c Trip. P. I. T. 116. 117.
17d [...]
18a Ibid. T. 91.
20a Deuter 1. 17.
20b I. Timoth. 2. 15.
20c Testes autem. Inst. de Testam. ord.
20d Fag. C. Cum esses. N. 34. de Testam.
21a Reg. 2. Iur. Civ.
22a L. Femini. 41. FF. H. de Procur.
23a Appr. P. III. T. 14. A. 1.
24a L. ult. §. fin. FF. ad Sext. cont. Vellei.
24b Trip. P. I. T. 113.
25a De adept. femmi. quoque Instit.
25b Trip. P. I. T. 51.
25c 1715. A. 68.
25d Trip. P. I. T. 115.
26a Pet. Binsfeld C. 6.
27a L. Praegnantis FF. de poenis.
27b La Croict. L. 3. P. II. N. 1307.
28a Trip. II. T. 42.

- 28b Ibid.
- 28c Kitonit. C. 9. quaest. 13. 1723. Art. 10.
- 29a P. I. T. 15. P. III. T. 34. Trip. Appr. P. III. T. 47. Art. 2.
- 31a Trip. P. I. Tit. 19.
- 31b S. Steph. L. 2. C. 38.
- 31c Colon. L. I. C. 20.
- 32a Andr. II. C. 4.
- 32b Lud. I in Concl. confirm. Decr. Andr. II.
- 32c Trip. P. I. T. 19.
- 32d Trip. P. I. T. 17. 19.
- 32e Ibidem. T. 57.
- 33a Trip. P. I. T. 57.
- 33b Cit. T. 17.
- 33c Ibid. T. 48.
- 33d Ibid. T. 17.
- 33e Ibid.
- 34a Trip. P. I. T. 21.
- 34b Ibid.
- 35a P. I. T. 5. Trip.
- 35b Tri. P. I. T. 18.
- 36a Trip. P. I. Tit. 18.
- 36b Trip. P. I. T. 19.
- 38a Trip. P. I. T. 43.
- 38b Ibid. T. 17.
- 39a Kit. Dub. 7.
- 44a Istvánfi L. 23. p. 299.
- 49a Trip. P. I. T. 18.
- 49b Ibid. T. 19.
- 49c 1545. art. 13. 1662. ar. 5. 1681. ar. 46.
- 49d 1545. art. 21.
- 50a Erdélyben egy kapu tiz ház jobbágybol áll, App. P. 3. T. 2. art. 3.
- 50b Appr. P. 3. T. 19. art. 5.
- 50c Trip. P. I. T. 51.
- 50d Ibid. et. T. 56.
- 50e Ibid. Tit. 53.
- 50f De adapt. §. Iustit.
- 51a Trip. P. I. T. 53.
- 52a 1715. art. 9.
- 53a P. I. T. 27. Trip.
- 53b 7 Rész, 10 Kérdés.
- 54a Trip. P. I. T. 10. 22.
- 54b Ibid. T. 48.
- 54c Ibid. P. I. T. 37. 73.
- 55a Trip. P. I. T. 67.

- 55b Kiton. dub. 19.
- 56a Trip. P. I. T. 37.
- 57a Trip. P. I. T. 38.
- 57b Ibid. P. I. T. 5. 57.
- 58a Trip. P. I. T. 29. 30. 88. 89.
- 60a Trip. P. I. T. 37.
- 61a Trip. P. I. Tit. 30. 98.
- 61b Ibid. T. 67.
- 61c Ibid. T. 29. 30. 92.
- 61d Ibid. T. 101.
- 61e Ibid. T. 89. P. II. T. 70.
- 62a Trip. P. I. Tit. 60.
- 63a Trip. P. I. T. 39.
- 63b Ibid. T. 38.
- 63c Ibid. P. I. T. 38.
- 64a Trip. P. I. T. 52. 53.
- 64b Teut. L. 5. in decad. C. 3. §. 3.
- 65a Trip. P. I. T. 51.
- 65b Ibid.
- 66a Trip. P. I. T. 21.
- 67a Trip. P. I. Tit. 17.
- 68a Trip. P. I. T. 48.
- 72a Trip. P. III. T. 4.
- 73a Trip. P. I. Tit. 7. §. Pater auium querat. Tit. 27. §. Hinc est Instit.
- 74a Constit. municip.
- 75a Constit. municip. Num. 27.
- 78a Trip. P. I. T. 17.
- 78b Municip.
- 79a Trip. P. I. T. 7. 22.
- 81a Trip. P. III. Tit. 4.
- 82a Trip. P. III. Numr. 36.
- 84a Ius publicum, priuatorum voluntate mutari non potest.
- 84b Reg. Iur. Can. 74.
- 85a Trip. P. I. T. 57.
- 85b Ibid. T. 3.
- 86a Approb. P. III. T. 76. Art. 7.
- 86b Ibidem Art. 3.
- 86c Trip. P. I. Tit. 5. 57.
- 87a Reg. Iur. C. 2. Id quod nostrum est, sine facto ad alium transferi non potest.
- 88a Approb. P. III. T. 76. Art. 7.
- 88b Ibidem.
- 91a Approb. P. III. T. 76. Art. 12.
- 92a Approb. P. III. T. 67. Art. 12.
- 92b Ibidem.

- ^{94a} Stick. de Success. ab intest. Dissert. I. Cap. 2. §. 46. 46. et 52.
- ^{95a} 5. ff. de in jus vocat. L. 2. & 4. unde cognat.
- ^{95b} Ulad. Decr. 7. art. 47.
- ^{95c} Trip. Part. I. Tit. 17. P. 2. Tit. 62.
- ^{99a} Trip. P. I. T. 88.
- ^{99b} Andr. II. C. 4.
- ^{100a} Trip. P. I. Tit. 29.
- ^{100b} Ibid.
- ^{101a} Trip. P. I. T. 89.
- ^{102a} Approb. P. I. T. 6. Art. 2.
- ^{102b} Trip. P. II. T. 70.
- ^{103a} Trip. P. I. T. 89.
- ^{105a} Trip. P. I. T. 29.
- ^{105b} Trip. P. I. T. 17.
- ^{105c} Ibid.
- ^{105d} Trip. P. II. T. 19.
- ^{105e} Approb. P. IV. T. I. Art. 11.
- ^{106a} 1545. art. 36.
- ^{106b} Appr. P. I. T. I. Art. 12.
- ^{106c} Ibid. Art. 13.
- ^{107a} Approb. P. IV. T. 1. Art. 25.
- ^{107b} Kitton. Qu. 2. C. 5.
- ^{107c} 1647. Art. 126.
- ^{107d} Trip. P. I. T. 87.
- ^{108a} Trip. P. I. T. 29. 89.
- ^{108b} Ibid. T. 101.
- ^{109a} Trip. P. II. T. 24.
- ^{109b} Ibid. T. 43.
- ^{109c} Trip. P. I. T. 43.
- ^{109d} Ibid. T. 18. 17. 88.
- ^{109e} Ibid. T. 4.
- ^{110a} Trip. P. I. Tit. 6.
- ^{110b} Ibidem T. 111.
- ^{111a} Trip. P. I. T. 112.
- ^{111b} Ibid. T. 91. 126.
- ^{111c} Ibid. T. 60.
- ^{111d} Ibid. T. 111.
- ^{112a} Kitton. Q. 51.
- ^{112b} Trip. P. I. T. III. Kitton. Q. 51.
- ^{112c} L. 1. ff. Quod metus causa.
- ^{113a} Trip. P. I. T. 111.
- ^{114a} Reg. Iur. Vigilantibus jura.
- ^{115a} Trip. P. I. T. 128.
- ^{115b} Ibid. T. 112.

- 115c Ibid. Tit. 113.
- 115d Ibid. Tit. 123.
- 115e Ibid. Tit. 115.
- 116a Trip. P. I. Tit. 113.
- 116b Ibid. Tit. 111.
- 117a Trip. P. I. T. 113.
- 117b Ibidem.
- 117c Ibid. T. 116.
- 117d Ibidem.
- 118a Trip. P. I. T. 115.
- 118b Ibidem T. 132.
- 118c Ibid. P. II. T. 23.
- 119a Trip. P. I. T. 112.
- 120a Trip. P. I. T. 51.
- 120b Lit. ff. de sponsil.
- 121a Legum L. 5. Tr. 10. pag. 1. C. 1. N. 15.
- 121b Trip. P. I. T. 111.
- 122a Pudoris in genis fedes. Plin. L. 2. C. 37.
- 123a Trip. P. I. T. 30.
- 123b S. Thom. 2. 2. Q. 104.
- 124a Exod. 20. 12.
- 124b Genes. 27. V. 5. 8.
- 124c Zoes. Lit. 4. T. 1. N. 69.
- 124d I. Chorinth. 7. V. 9.
- 125a La Croix. L. 6. P. 3. N. 570.
- 125b Ibid. ibid.
- 125c Laym. 1. 5. T. 10. P. I. C. 1. N. 13. 14.
- 125d Conc. Trid. Sess. 27. C. I. de reform. matr.
- 128a Trip. P. I. Tit. 100.
- 128b 7. Részben. 10-dik Kérdésre való feleletben.
- 129a Zöcs. 1. 4. T. 20. N. 3.
- 129b L. 2. Cod. de Spons.
- 130a Zöcs. Com. in Inst. Cam. 1. 4. T. de Spons. et matr. N. 25.
- 131a Zöcs Com. in I. Can. 1. 4. T. de Spons et matrim. N. 38.
- 131b Saucher. l. I. disp. 57.
- 131c Id. ibidem.
- 132a Saucher. l. I. disp. 57.
- 134a L. Qui res. §. arcan. ff. de folut. et libunt.
- 134b 1. Cor. 7. 39.
- 135a Trip. P. I. T. 93. 100. 105.
- 137a Trip. P. I. T. 101.
- 137b Ibid. T. 99.
- 138a Trip. P. I. T. 101.
- 138b Ibid. T. 29.

- 138c Ibid. T. 101.
- 138d 3-dik Kérdésre tett feleletben.
- 139a Cit. T. 101. P. I. Trip.
- 139b Ibid. T. 93.
- 142a Trip. P. I. T. 29. 101.
- 142b Trip. P. I. T. 30. Tambur. Expl. Decal. l. 5. C. 2. §. 3. n. 6
- 142c Bellarmini l. I. de matrim. C. 19. 20.
- 143a La Croix. C. 6. P. 3. N. 572.
- 143b Glos. in can. 16. Cant. 32 q. 2.
- 143c Schneid.
- 144a Approb. P. IV. T. I. ar. 11. 12.
- 144b 1729 ar. 35.
- 144c 1723. ar. 34.
- 144d Approb. P. IV. T. I. ar. 25.
- 144e 1662. ar. 32.
- 145a Trip. P. I. T. 100.
- 145b Ibid.
- 145c 1687. ar. 11. 1715. ar. 26.
- 146a Trip. P. I. T. 53. Kitton. dub. 23. seq.
- 147a Trip. P. II. T. 24.
- 148a Trip. P. I. Tit. 92.
- 149a Zöcs. Con. l. 25. ff. Tit. 4. de concub. n. 7.
- 150a Trip. P. I. T. 105.
- 151a Trip. P. I. T. 93. 106.
- 152a Trip. P. II. T. 24.
- 152b Ibidem T. 43.
- 152c Ibid.
- 153a Trip. P. II. T. 24.
- 153b Ibid. P. I. T. 104.
- 153c Ibid. P. II. Tit. 6.
- 154a Trip. P. I. T. 93.
- 155a Trip. P. I. T. 94.
- 155b Ibid. Tit. 93.
- 155c Ibid. Tit. 2.
- 156a Trip. P. I. T. 93.
- 156b Trip. P. III. T. 3.
- 156c Munic.
- 157a Trip. P. I. T. 96.
- 157b Ibid. T. 98.
- 158a Trip. P. I. T. 100.
- 158b Ibid. T. 67.
- 158c Ibid. T. 29.
- 158d Ibid. 103.
- 158e Ibid. T. 95.

- 158f Trip. P. III. T. 3.
- 158g Trip. P. I. T. 95.
- 159a 11 Rész. 10 Kérdés.
- 159b Trip. P. I. T. 103.
- 160a Pag. I. T. 104. Trip.
- 161a Trip. P. I. T. 75. 111.
- 162a Reg. Iur. Ciu. 117.
- 162b Math. 3. Art. 26.
- 162c Trip. P. I. T. 109.
- 163a Trip. P. I. T. 93.
- 163b Ibid. T. 98. 99.
- 163c Anno 1687. Art. 11.
- 164a Trip. P. I. T. 93.
- 164b Ibid. T. 96.
- 164c Anno 1715. Art. 26.
- 165a Approb. I. P. III. T. 25. ar. 1.
- 168a Ulad. Decr. 1. Art. 92.
- 172a Trip. P. II. T. 18. 24. Anno 1647. Art. 126.
- 172b Approb. C. P. IV. T. 1. Art. 11.
- 173a I. Corinth. 7. 4.
- 173b Trip. P. II. T. 105.
- 174a Trip. P. II. T. 24.
- 174b Ibid. T. 43.
- 174c Trip. P. I. T. 16.
- 175a Trip. P. I. T. 106.
- 175b Nemo ex fuo Delicto meliorem suam. Conditionem facere potest. Regnum Iur. Civ. 177.
- 175c Trip. P. II. Tit. 24. Anno 1618. art. 61.
- 176a Genes. 3. 6. Eccl. 26. 33.
- 176b Ibid. 2. 18
- 176c Eccles. 25. 30.
- 176d I. Timoth. 2. 11.
- 177a Genes. 2.
- 177b I. Timoth. 2. V. 12.
- 177c Petr. Greg. Tholos in Synt. Art. Mirab. L. 23. C. 3.
- 177d I. Petr. 3. V. 7.
- 177e Colos. 3. V. 18.
- 177f I. Petr. C. 3. V. 7.
- 177g I. Corinth. II. V. 7.
- 178a Eph. 5. V. 22. 23.
- 178b I. Timoth. 2. V. 12. 13.
- 178c I. Corinth. 14. V. 34. 35.
- 178d Navarr. C. 14. Man. N. 20.
- 178e Rodrig T. I. C. 15. Concl. 2.
- 178f L. Cum quædam ff. de Iurisd. omn. Iud.

- 179a Abb. in Cap. I. de Conj. lepr.
- 179b Gen. 2. V. 28.
- 179c Ephes. 5. V. 29.
- 180a Suarez. L. 2. de vot. C. 4.
- 180b Numer. 30. V. 11. 12. 13.
- 180C Numer. 30. V. 14.
- 181a I. ad Timoth. 3. V. 11.
- 181b Proverb. 31.
- 181c Colonth. L. 2. C. 7.
- 181d Math. 19. V. 16. Marc. 10. V. 9.
- 181e I. Corinth. 7. V. 10.
- 182a Comp. Const. P. I. T. 1. Art. 8.
- 183a Comp. Const. P. IV. T. 7. Art. 5.
- 185a Comp. P. IV. T. 7. Art. 1.
- 186a Gen. 2. 24. Trip. P. I. T. 48.
- 191a Bonfin. Dec. I. L. IX. pag. 103.
- 191b 1715. Art. 34.
- 191c Approb. C. P. III. T. 47. Art. 21. P. 5. Edict. 52.
- 192a S. Steph. L. 2. C. 26.
- 192b Ibidem.
- 192c Bonfin. L. 7. Dec. 2.
- 193a Ulad. Decr. 7. Art. 47.
- 194a La Croix L. 6. p. 2. N. 1052.
- 195a Trip. P. I. T. 105.
- 196a La Croix L. 3. p. I. N. 915.
- 196b Azer. p. 5. L. 3. C. 8.
- 197a Trip. P. I. T. 105.
- 197b S. Ladisl. L. 1. C. 13.
- 198a Zoës. L. 5. T. 16. N. 7.
- 198b Ioann. Bethlen Rerum Transilu. L. 4. Sect. 3. p. 385.
- 199a S. Ladisl. L. I. C. 13.
- 199b Trip. P. I. T. 105.
- 199c Zoës. L. 5. T. 16. N. 12.
- 200a Trip. P. I. T. 105.
- 200b S. Ladisl. L. 1. C. 20. Colom. L. 2. C. 8.
- 200c Cit. Trip. P. I. T. 105.
- 201a L. Vim passam 39. de adult. Cocr.
- 201b Reg. Iur. Canon. 23. in 6.
- 201c Zoes C. 4. T. 20. N. 3. et L. 5. T. 16. N. 9.
- 201d Trip. P. I. T. 68. La Croix L. 3. p. 1. N. 798.
- 201e Trip. P. III. T. 22. I. Thom. 2. 2. Quest. 64. Art. 7.
- 202a S. Aug. L. I. de Civit. C. 18.
- 202b Attila P. 2. C. 5. Disp. 3. Dub. 13. Caf. 18.
- 211a Zoes. Comment. in Ius Can. L. 5. T. 16. N. 13.

- 212a Cuvarr. in 4. Decr. P. 2. T. 7. §. 6. N. 1.
- 213a Trip. P. I. T. 35.
- 213b Zoes. L. 5. T. 16. N. 10
- 214a Trip. P. I. T. 105. S. Ladisl. L. 1. C. 2. 3.
- 215a Trip. P. I. T. 105.
- 215b Ibid. T. 105.
- 216a Mah. 19 V. 9.
- 216b Tamburin L. 8. de Matr. Tract. 7. C. 3. §. 3 N. 16.
- 216c Kitton. C. 4. Q. 24. §. 8.
- 218a Exodi 20. V. 16.
- 218b Levit. 20. V. 10. 13.
- 218C Appr. C. P. 3. T. 47. Lud. II. 1522. Art. 36.
- 219a Deut. 22. 26.
- 219b S. Ladisl. L. I. C. 32.
- 219c P. I. T. 9. Trip.
- 219d Ibid. Tit. 9.
- 219e P. III. T. 32. Trip.
- 220a P. I. T. 9. Appr. Const. P. 5. Edict. 43. Leym. L. 5. Tract. 10. P. 4. C. 13. N. 1.
- 220b La Croix L. 3. P. I. N. 915.
- 221a Zoës. L. 5. T. 17. N. 1.
- 221b S. Steph. L. 2. C. 25.
- 221c Molin. Tract. 3. Disp. 105. N. 12.
- 222a Concil. Trid. Sess. 24. C. 6. de Reform. Matr.
- 222b Zoës. ad Digest. L. 48. C. 6. N. 13.
- 222c Idem ibidem T. 6. N. 14.
- 223a Colom. L. I. C. 58.
- 223b Zoës. L. 5. T. 10. N. I. in Comment. ad Ius Can.
- 224a 1625. Art. 6.
- 224b 1723. Art. 11.
- 224C La Croix L. 3. P. I. N. 829.
- 224d Math. 6. Art. 51. Ulad. I. Art. 82.
- 226a S. Aug. L. I. de Civit. C. 16.
- 226b La Croix L. 3. p. 1. N. 822.
- 233a Exodi 22. V. 22.
- 233b Kitt. C. 4. Quest. 24. N. 9.
- 234a Trip. P. I. T. 30. Appr. Const. P. 3. T. 25. Art. 1.
- 234b Appr. Conft. P. III. T. 19. Art. 5.
- 234c 2. Rész. 8. Kérdés.
- 234d 1545. Art. 21.
- 235a Deut. 27. V. 19.
- 235b Trip. P. I. T. 98. Appr. Const. P. III. T. 25. Art. 1.
- 236a Trip. P. I. T. 102.
- 236b Ibid. Tit. 113.
- 236c Ibid. Tit. 98.

- 237a Trip. P. I. T. 99.
- 237b Ibid. Tit. 67.
- 238a 1618. Art. 61. 1622. Art. 67. 1723. Art. 34.
- 238b Appr. Const. P. III. T. 25. Art. 1.
- 239a Trip. P. II. T. 24.
- 240a Appr. C. P. III. T. 25. Art. 1.
- 241a 1647. Art. 105. 1655. Art. 25.
- 242a 1647. Art. 105. 1655. Art. 25.
- 242b Approb. C. P. III. T. 25. Art. 1.
- 245a 1618. Art. 61. 1622. Art. 67. 1647. Art. 105.
- 245b 1618. Art. 61.
- 246a Comp. Const. P. IV. T. II. Art. 1.
- 246b Approb. Const. P. IV. T. 11. Art. 1.
- 247a Comp. Const. P. IV. T. 11. Art. 2.
- 247b A' Hetedik Kérdésre való Feleletben.
- 248a 1659. Art. 43. quod uberius declaratur Art. 25. 1662.
- 248b Cit. Art. 43. 1659.
- 249a 1647. art. 105.
- 249b Appr. Const. P. III. T. 25. Art. 1.
- 249c ibid. P. IV. T. 11. Art. 1.
- 249d Appr. Const. P. III. T. 25. Art. 1.
- 251a Trip. Pag. I. T. 42.
- 251b Trip. Pag. I. T. 42.
- 252a ibid. et Kitt. Dubiet. 17.
- 253a 1622. Art. 67. Appr. Const. P. III. T. 25. Art. 1.
- 253b Trip. P. I. T. 48. Appr. Const. P. III. T. 25. Art. 1.
- 254a Trip. P. I. T. 57. 102.
- 254b ibid. T. 58. et Cit. Art. Appr. Const.
- 254c Trip. P. I. T. 110.
- 255a Appr. Const. P. III. T. 25. Art. 1.
- 255b 1622. Art. 67.
- 255c Trip. P. I. T. 98. 99.
- 256a Trip. P. I. T. 99.
- 257a Trip. P. I. T. 102.
- 257b Ibid. T. 43.
- 257c Ibid. T. 47. 99.
- 257d Ibid. T. 30. 98.
- 257e Trip. P. I. T. 30. 98. 1715. Art. 25. 26.
- 257f Trip. P. I. T. 69.
- 258a Ibid. P. III. T. 4. Appr. Const. P. I. T. 6. Art. 2. P. III. T. 76. Art. 7.
- 258b Trip. P. I. T. 48.
- 258c Ibid.
- 258d Appr. C. P. III. T. 25. Art. 1,
- 259a Trip. P. I. T. 102.

- 259b Cit. A. C. P. III. T. 25. Art. 1.
- 259c L. I. Cod. de Secund. Nupt.
- 261a 1618. Art. 61.
- 262a Appr. Constr. P. III. T. 25. Art. 1.
- 262b Trip. P. I. T. 98. 102.
- 264a Corinth. 7. 39. Rom. 7. 3.
- 264b Zoës. Com. in Juslan. L. 4. T. 20. N. 4.
- 265a Jerem. 22. 3.
- 265b Deut. 24. 17.
- 265c Judith. 8. 8.
- 266a Timoth. 5. 2.
- 267a Sigism. in præfat. Decr. 1405.
- 267b 1608. Art. 1. post coronat.
- 268a Trip. P. III. T. 9.
- 268b Ibid. P. I. T. 2. P. II. T. 36.
- 268c Trip. P. III. T. 3.
- 268d Ibid. T. 10.
- 269a Ibid. T. 8.
- 269b Trip. P. III. T. 8.
- 269c 1715. Art. 109.
- 269d Trip. P. III. T. 17.
- 270a Ibid. T. 20.
- 270b 1715. Art. 68.
- 270c Trip. P. I. T. 94. 95. P. III. T. 3.
- 271a P. III. T. 9.
- 271b P. I. T. 95.
- 274a Sigism. II. Art. 10.
- 275a Trip. P. I. T. 5. P. III. T. 13.
- 275b Ibid. P. I. T. 99. 100.